

T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EVLENMENİN GEÇERSİZLİĞİ VE HUKUKİ SONUÇLARI

Yüksek Lisans Tezi

Merve Nur ÖZİŞİK

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Kasım 2025

T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EVLENMENİN GEÇERSİZLİĞİ VE HUKUKİ SONUÇLARI

Yüksek Lisans Tezi

Merve Nur ÖZİŞİK

Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Doç. Dr. İlker ÖZTAŞ

Kasım 2025

TEŞEKKÜR

Tez yazım sürecim boyunca hoşgörü ve sabrıyla bana rehberlik eden, değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. İlker ÖZTAŞ'a; çalışmamın daha iyi bir hale gelmesine yardımcı olan Doç. Dr. Yasemin GÜLLÜOĞLU'na ve sunmuş olduğu önerileriyle tezimin gelişmesine katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Zahid YENER'e teşekkür ederim.

Lisans ve Yüksek Lisans sürecinde yanımda olan Yaren ASTAN'a ve süreç boyunca destek ve anlayışlarını eksik etmeyen kıymetli arkadaşlarıma, hayatın her alanında olduğu gibi tez yazım sürecinde de yanımda olan, emeklerini asla ödeyemeyeceğim ve her zaman arkamda olduklarını hissettiğim sevgili annem Hacer ÖZİŞİK ve babam Musa ÖZİŞİK'a, sevgileri ve destekleriyle her daim yanımda olan kardeşlerim Sinem Sena ÖZİŞİK ve Harun ÖZİŞİK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EVLENME KAVRAMI, EVLENMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE EVLENMENİN ŞARTLARI

1. EVLENME KAVRAMI	4
2. EVLENMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ	5
2.1. Kurum Görüşü	6
2.2. Şart Tasarruf Görüşü.....	6
2.3. Sözleşme Görüşü	7
3. EVLENMENİN ŞARTLARI.....	8
3.1. Evlenmenin Maddi Şartları	8
3.1.1. Evlenme Ehliyeti.....	9
3.1.1.1. Ayırt Etme Gücü	9
3.1.1.2. Evlenme Yaşı.....	10
3.1.1.2.1. Olağan Evlenme Yaşı	11
3.1.1.2.2. Olağanüstü Evlenme Yaşı.....	13
3.1.1.3. Yasal Temsilcinin İzni	15

3.1.2. Evlenme Engelleri.....	17
3.1.2.1. Kesin Evlenme Engelleri	18
3.1.2.1.1. Hısımlık	18
3.1.2.1.2. Mevcut Evlilik	20
3.1.2.1.3. Akıl Hastalığı.....	21
3.1.2.2. Kesin Olmayan Evlenme Engelleri.....	22
3.1.2.2.1. Bekleme Süresi	23
3.1.2.2.2. Bulaşıcı Hastalıklar.....	25
3.2. Evlenmenin Şekli Şartları	26
3.2.1. Evlenmeden Önce Yapılması Gereken İşlemler.....	27
3.2.1.1. Evlenme Başvurusunda Bulunma	27
3.2.1.2. Evlenme Başvurusunun İncelenmesi	28
3.2.1.3. Evlenmeye İtiraz	29
3.2.1.4. Evlenme Başvurusunun Reddine İtiraz.....	30
3.2.1.5. Evlenme İzin Belgesi	30
3.2.2. Evlenme Sırasında Yapılması Gereken İşlemler	31
3.2.2.1. Evlenme Töreninin Asli Şartları	31
3.2.2.1.1. Tarafların Evlenme İradelerini Açıklaması	32
3.2.2.1.2. Yetkili Memur Önünde Evlenmenin Gerçekleştirilmesi	32
3.2.2.2. Evlenme Törenin Tali Şartları	33
3.2.2.2.1. Evlenme Törenine Tanıkların Katılması.....	34
3.2.2.2.2. Evlenmenin Kanunun Belirttiği Yerde Yapılması.....	34
3.2.2.2.3. Evlenmenin Sözlü Yapılması.....	35
3.2.2.2.4. Evlenme Töreninin Aleni Olarak Yapılması	36
3.2.3. Evlenmeden Sonra Yapılması Gereken İşlemler	36
3.2.3.1. Aile Cüzdanı Verilmesi	37
3.2.3.2. Evlenmenin Nüfus İdaresine Bildirilmesi ve Aile Kütüğüne Tescil Edilmesi	37
3.2.3.3. Savcılığa Bildirme	38
3.2.3.4. Dini evlenme.....	38

İKİNCİ BÖLÜM

EVLENMENİN GEÇERSİZLİĞİ

1. EVLENMENİN YOKLUĞU	40
1.1. Evlenmenin Yokluğu Halleri	41
1.1.1. Evlenmenin Farklı Cinsiyetten Kişiler Arasında Yapılmamış Olması	41
1.1.1.1. Evlenme Akdi Sırasında Tarafların Aynı Cinsiyette Olmaları	42
1.1.1.2. Evlilik Devam Ederken Taraflardan Birinin Cinsiyetini Değiştirmesi	43
1.1.2. Evlenmenin Yetkili Evlendirme Memuru Önünde Yapılmamış Olması ..	44
1.1.3. Tarafların Evlendirme Memuru Önünde Aynı Anda Hazır Olmamaları ..	47
1.1.4. Tarafların Evlenme İradelerini Evlendirme Memuru Önünde Açıklamamış Olmaları	48
1.1.4.1. Taraflardan Birinin Evlenme İradesini Açıklamaktan Kaçınması	49
1.1.4.2. Taraflardan Birinin Evlenme İradesini Açıklamadan Ölmesi	49
1.1.4.3. Tarafların Evlenme İradelerini Temsilci Aracılığıyla Açıklaması	50
2. EVLENMENİN BUTLANI.....	51
2.1. Mutlak Butlan Halleri	53
2.1.1. Mevcut Bir Evliliğin Bulunması.....	54
2.1.2. Ayırt Etme Gücünden Sürekli Yoksunluk	57
2.1.3. Evlenmeye Engel Olacak Derecede Akıl Hastalığı	58
2.1.4. Evlenmeye Engel Olacak Derecede Hısımlık.....	59
2.1.4.1. Kan Hısımlığı.....	60
2.1.4.2. Kayın Hısımlığı.....	61
2.1.4.3. Evlatlık İlişkisinden Doğan Hısımlık	62
2.2. Nisbi Butlan Halleri	62
2.2.1. Ayırt Etme Gücünden Geçici Yoksunluk	64
2.2.2. Yasal Temsilcinin İzninin Bulunmaması.....	65
2.2.3. İrade Sakatlıkları.....	66
2.2.3.1. Yanılma.....	67
2.2.3.1.1. Evlenmenin Niteliğinde Yanılma	67

2.2.3.1.2. Evlenilen Kişinin Şahsında Yanılma	68
2.2.3.1.3. Evlenilen Kişinin Önemli Bir Niteliğinde Yanılma	69
2.2.3.2. Aldatma.....	70
2.2.3.2.1. Evlenilen Kişinin Namus ve Onuru Hakkında Aldatma.....	71
2.2.3.2.2. Tehlikeli Bir Hastalığın Gizlenmesi	73
2.2.3.3. Korkutma	75
2.2.3.3.1. Korkutmanın Diğer Eşin Şahsına veya Bir Yakınının Hayatına, Sağlığına, Namusuna veya Onuruna Yönelmiş Olması.....	76
2.2.3.3.2. Korkutmanın Ağır ve Pek Yakın Bir Tehlikeye Yönelik Olması	77
2.3. Butlan Gerektirmeyen Haller	78
2.3.1. Kadının Bekleme Süresine Uymaması	78
2.3.2. Şekil Kurallarına Uyulmaması.....	79
2.3.3. Bazı Bulaşıcı Hastalıkların Bulunması	80

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EVLENMENİN GEÇERSİZLİĞİNİN SONUÇLARI

1. BUTLAN DAVALARI	81
1.1. Butlan Davasının Tarafları.....	84
1.1.1. Mutlak Butlan Davasında Taraflar	84
1.1.1.1. Davacı	84
1.1.1.2. Davalı.....	86
1.1.2. Nisbi Butlan Davasında Taraflar	88
1.1.2.1. Davacı	88
1.1.2.2. Davalı.....	90
1.2. Dava Hakkının Sona Ermesi.....	91
1.2.1. Mutlak Butlan Davasında Süre ve Dava Hakkının Düşmesi.....	91
1.2.2. Nisbi Butlan Davasında Süre ve Dava Hakkının Düşmesi.....	94
1.3. Butlan Davasında Yargılama Usulü	97
1.3.1. Görevli ve Yetkili Mahkeme	97

1.3.2. Yargılama Usulü	98
2. BUTLAN KARARININ SONUÇLARI	100
2.1. Butlan Kararının Genel Sonuçları.....	100
2.2. Butlan Kararının Eşler Yönünden Sonuçları	101
2.2.1. Kişisel Durumun Korunması	101
2.2.2. Mal Rejiminin Tasfiyesi	103
2.2.3. Tazminat ve Nafaka	104
2.3. Butlan Kararının Çocuklar Yönünden Sonuçları.....	110
2.3.1. Soybağı ve Velayet	110
2.3.2. Çocuğun Kişisel Durumu.....	111
2.3.3. Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması.....	112
2.3.4. Nafaka	114
2.4. Butlan Kararının Mirasçılığa Etkisi	115
SONUÇ	118
KAYNAKÇA.....	127

ÖZET

Evlenme, farklı cinsiyetten iki kişinin yetkili evlendirme memuru önünde aynı anda hazır bulunarak evlenme iradeleri açıkça beyan etmeleri şeklinde kurulan aile hukukuna özgü bir sözleşmedir. Evlenmenin geçersizliğine ilişkin düzenlemelere Türk Medeni Kanunu'nda yer verilmiştir. Evlenmenin gerçekleşebilmesi için birtakım unsurların varlığı aranmaktadır. Bu unsurların eksikliği evlenmenin yokluğuna yol açmaktadır. Yokluk yaptırımına tabi olan bir evlenme hiç gerçekleşmemiş olarak kabul edildiğinden dava açılmasına gerek yoktur. Kurucu unsurlara bulunan bir evlenmenin kanunda aranan şartları sağlamaması halinde ise evlenmenin geçersizliği söz konusu olmaktadır. Evlenmenin geçersizliği mutlak butlan ve nisbi butlan olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mutlak butlan kamu düzenine ilişkin nedenlerden dolayı evlenmeyi geçersiz kılarken, nisbi butlan tarafların menfaatleri nedeniyle evlenmenin geçersizliğine yol açmaktadır. Geçersiz bir evlenme butlan kararına karar geçerli bir evliliğin bütün hukuki sonuçlarını doğurmaktadır. Bu nedenle evlenmenin geçersizliğinin eşler ve çocuklar yönünden ortaya çıkardığı sonuçlar önem arz etmektedir. Evlenmenin geçersizliğinin eşler yönünden doğurduğu sonuçlar kişisel durum, mal rejimi, tazminat talepleri ve nafaka yükümlülüklerini kapsamaktadır. Kanun koyucu eşlere yönelik düzenlemelerde iyiniyetli eşin korunması esasını benimsemektedir. Diğer yandan, evlenmenin geçersizliğinin çocuklar yönünden hukuki sonuçları da üzerinde durulması gereken bir konudur. Soybağının tespiti, çocuğun kişisel durumu, velayet hakkı, kişisel ilişkiler ve nafaka yükümlülüğü gibi hususlar çocuğun menfaati göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir. Bu bakımdan, evlenmenin geçersizliğini meydana getiren unsurların tespiti ve hukuki sonuçlarının doğru şekilde uygulanması önem taşır.

Anahtar Kelimeler: Evlenme, Evlenmenin Geçersizliği, Yokluk, Mutlak Butlan, Nisbi Butlan.

ABSTRACT

Marriage is a contract specific to family law established by two persons of different genders who simultaneously appear before an authorized marriage officer and explicitly declare their intention to marry. Provisions regarding the invalidity of marriage are set forth in the Turkish Civil Code. The realization of marriage requires the existence of certain elements. The absence of these elements leads to the nullity of the marriage. Since a marriage subject to the sanction of nullity is considered never to have occurred, there is no need to file a lawsuit. Where a marriage possessing constitutive elements fails to satisfy the conditions required by law, the invalidity of the marriage becomes relevant. The invalidity of marriage is divided into two categories: absolute nullity and relative nullity. While absolute nullity renders a marriage invalid due to reasons pertaining to public order, relative nullity leads to the invalidity of marriage on account of the interests of the parties. An invalid marriage produces all the legal consequences of a valid marriage until a nullity judgment is rendered. Therefore, the consequences arising from the invalidity of marriage with respect to spouses and children are of significance. The consequences produced by the invalidity of marriage with respect to spouses encompass personal status, matrimonial property regime, claims for damages, and maintenance obligations. The legislator adopts the principle of protecting the spouse acting in good faith in regulations concerning spouses. On the other hand, the legal consequences of the invalidity of marriage with respect to children is also a matter requiring consideration. Issues such as the determination of filiation, the personal status of the child, custody rights, personal relations, and maintenance obligations are regulated taking into account the best interests of the child. In this regard, the determination of the elements constituting the invalidity of marriage and the correct application of their legal consequences are of importance.

Keywords: Marriage, Invalidity of Marriage, Non-existence, Absolute Nullity, Relative Nullity.

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
b.	: Bent
bkz.	: Bakınız
EY	: Evlendirme Yönetmeliği
f.	: Fıkra
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
K.	: Karar
m.	: Madde
NHK	: Nüfus Hizmetleri Kanunu
RG	: Resmi Gazete
T.	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TVK	: Türk Vatandaşlığı Kanunu

GİRİŞ

İnsan, toplumda yaşaması ve sosyal bir varlık olmasının gereği olarak en eski çağlardan itibaren aile kurmaya yönelmiştir. Bunun sonucunda, tarih boyunca tüm toplumlarda aile kurumunun korunması ve güçlendirilmesi hukuk sisteminin temel hedeflerinden biri olmuştur. Ailenin Türk toplumundaki önemi göz önüne alınarak 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda aile hukuku alanında detaylı ve kapsamlı düzenlemelere yer verilmiştir. Aile hukuku alanında yapılan önemli düzenlemelerden biri de evlenmenin geçerliliğine ilişkin hükümlerdir. Nitekim evlenme farklı cinsten iki kişi arasındaki hukuki ilişkinin kurulmasını sağlamaktadır. Evlenmenin geçersizliği ise bu hukuki ilişkinin eksikliğine veya ortadan kaldırılmasına yol açmakta olup bu durum aile hukuku alanında sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu sebeple TMK'da evlenmenin geçersizliğine yönelik olarak ayrıntılı ve koruyucu nitelikte hükümlere yer verilmiştir.

Evlenme, sıkı şekil şartlarına sahip olan aile hukukuna özgü bir sözleşmedir. Evlenmenin kurulması birtakım kurucu unsurların varlığına bağlıdır. Evlenme için karşı cinsten iki kişinin yetkili evlendirme memuru önünde aynı anda hazır bulunarak evlenme iradeleri açıkça beyan etmeleri gerekmektedir. Bu unsurlar evlenme için aranan kurucu unsurlardır. Söz konusu unsurlardan birinin eksikliği evlenmenin yokluğu sonucunun doğmasına neden olacaktır. Evlenmenin yokluğu, evlenmenin hiç kurulmadığı yani tarafların evli olmadığını ifade etmektedir. Kurucu unsurlarından biri bulunmayan bir evlenmenin yokluk yaptırımına tabi olması için dava açılması gerekmemektedir.

Evlenme için aranan kurucu unsurların bulunduğu ancak geçerlilik şartlarına uyulmadan bir evliliğin gerçekleştirilmesi halinde evlenmenin geçersizliği söz konusu olacaktır. Evlenmenin geçersizliğine yol açan haller, evlenme için aranan geçerlilik şartının kamu düzeni ve tarafların menfaatleri üzerindeki etkisine göre sınıflandırılmaktadır. Bu kapsamda evlenmenin geçersizliği halleri, kamu düzenini ilgilendiren ve herkes tarafından ileri sürülebilen mutlak butlan ile tarafların menfaatini ilgilendiren ve sadece ilgili taraflarca ileri sürülebilen nisbi butlan olarak iki başlık altında

düzenlenmiştir. Mutlak butlan ve nisbi butlan halleri kanunda sınırlı olarak sayılmıştır ve bunların dışında başka hallerin evlenmenin butlanına yol açmayacağı kabul edilmektedir.

Evlenme geçersizliğine yol açan mutlak butlan ve nisbi butlan yaptırımı ileriye etkili olarak sonuç doğurmaktadır. Butlan yaptırımına tabi olan evlenme, butlan kararının verilmesine kadar geçerli bir evlilik gibi devam etmektedir. Evliliğin butlan yaptırımı ile sona erdirilmesi halinde eşler ve çocuklar yönünden birtakım sonuçlar ortaya çıkacaktır. Bu kapsamda eşler yönünden kişisel durum değişiklikleri ile maddi haklara ilişkin sonuçlar gündeme gelmektedir. Ayrıca çocuklar yönünden soybağı, velayet, nafaka gibi konular büyük önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra butlan kararının, mirasçılar açısından etkisi de incelenmesi gereken önemli bir konudur.

TMK'da evlenmenin geçersizliğine ilişkin yapılan düzenlemeler aile hukukunun temel konulardan biridir. Özellikle aile kurumunun toplumun temel taşı olması göz önüne alındığında, evlenmenin geçerliliğine ilişkin hukuki düzenlemeler büyük bir önem arz etmektedir. Zira geçerli bir şekilde kurulmamış olan evlilikler, sadece tarafların hukuki durumunu değil, aynı zamanda bu evlilik içinde doğan çocukların haklarını da doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle evlenmenin hangi hallerde geçersiz sayılacağı, bu geçersizliğin nasıl ileri sürüleceği ve ne tür sonuçlar doğuracağı hususlarının açık ve net bir şekilde belirlenmesi büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada, evlenmenin yokluğu ile butlanı, mutlak ve nisbi butlan hallerinin şartları, butlan davalarının özellikleri ve butlan kararının hukuki sonuçları doktrindeki görüşler ve Yargıtay kararları ışığında incelenecektir. Ayrıca çalışma, evlenmenin geçersizliğinin eşler ve çocuklar üzerindeki etkilerini de ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmamızın ilk bölümünde öncelikle evlenme kavramı ile evlenmenin hukuki niteliği incelendikten sonra geçerli bir evlenme için aranan maddi ve şekli şartlar ele alınacaktır. Evlenmenin maddi şartları başlığı altında evlenme ehliyeti ve evlenme engelleri detaylı olarak açıklanacaktır. Daha sonra evlenmenin şekli şartları incelenecek olup, evlenmeden önce, evlenme sırasında ve evlenmeden sonra gerçekleştirilmesi gereken işlemler ayrıntılı bir şekilde değerlendirilecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde evlenmenin geçersizliğine ilişkin hükümler detaylı olarak incelenecektir. İlk olarak, evlenmenin yokluğu ve evlenmenin yokluğuna

yol açan haller ele alınacaktır. Daha sonra kanunda sayılan butlan halleri mutlak butlan ve nisbi butlan olmak üzere iki başlık altında ayrıntılı olarak açıklanacaktır. Mutlak butlan halleri kapsamında mevcut evlilik, ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk, evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı ve hısımlık sebepleri ele alınacaktır. Nisbi butlan başlığı altında ise ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, yasal temsilcinin izninin bulunmaması ve irade sakatlıkları olan yanıltma, aldatma ve korkutma halleri ortaya konulacaktır. Son olarak, butlan gerektirmeyen haller incelenecek olup, kadının bekleme süresine uymaması, şekil kurallarına uyulmaması ve bazı bulaşıcı hastalıkların bulunması gibi durumlar değerlendirilecektir.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde evlenmenin geçersizliğinin ortaya çıkardığı sonuçlar detaylı bir şekilde incelenecektir. İlk olarak evlenmenin geçersizliği için açılan butlan davaları ele alınacaktır. Bu kapsamda butlan davalarının tarafları ile dava hakkının sona ermesi hem mutlak butlan hem de nisbi butlan açısından ayrı ayrı incelenecektir. Ayrıca butlan davasında yargılama usulü başlığı altında görevli ve yetkili mahkeme ile yargılama usulüne ilişkin hükümler ortaya konulacaktır. Daha sonrasında butlan kararının eşler ve çocuklar yönünden sonuçları değerlendirilecektir. Butlan kararının eşler yönünden sonuçları kapsamında kişisel durumun korunması, mal rejiminin tasfiyesi ve tazminat ile nafaka haklarına ilişkin hükümler ortaya konulacaktır. Butlan kararının çocuklar yönünden sonuçları ise soybağı ve velayet ilişkileri, çocuğun kişisel durumu, çocuk ile kişisel ilişki kurulması ve nafaka yükümlülükleri çerçevesinde değerlendirilecektir. Son olarak, butlan kararının mirasçılığa etkisi incelenecek olup, evliliğin geçersiz kılınması halinde mirasçıların hukuki durumu ve miras hakkının nasıl etkileneceği kapsamlı bir şekilde açıklanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

EVLENME KAVRAMI, EVLENMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE EVLENMENİN ŞARTLARI

1. EVLENME KAVRAMI

Evlenmeye ilişkin hükümlerin düzenlendiği 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda (TMK) evlenmenin tanımına ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır¹. Evlenme işlemlerine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı Evlendirme Yönetmeliği (EY) m. 2/b.f hükmünde ise evlenme, kadın ve erkeğin kanuna uygun olarak yetki verilmiş bir memur huzurunda aile kurmak amacı ile yaptıkları medeni hukuk sözleşmesi şeklinde tanımlanmıştır². Doktrinde kabul edilen tanıma göre ise evlilik “*tam ve sürekli bir hayat ortaklığı yaratmak üzere cinsiyetleri ayrı iki kişinin hukuken makbul ve geçerli bir şekilde birleşmesi olup toplumsal ahlaksal ve aynı zamanda hukuksal bir kurum*”dur³.

Doktrinde yer alan tanımdan evlenmenin unsurlarına ilişkin çıkarımda bulunmak mümkündür. Geçerli bir evlenme için tarafların hayat ortaklığı kurmak amacı taşıması gerekmektedir⁴. Evlenme, evlilik birliğini kurma amacı dışında başka bir amaç ile yapılamaz. Bir ülkenin vatandaşlığının kazanılması gibi taraflara yarar sağlayan

¹ Türk Medeni Kanunu (TMK), Resmi Gazete 24607 (8 Aralık 2001), Kanun No. 4721.

² Evlendirme Yönetmeliği (EY), Resmi Gazete 18921 (7 Kasım 1985).

³ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku Cilt II* (İstanbul: Nurgök Matbaası, 1965), 45; Turgut Akıntürk, Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 25. Baskı, 2024), 59; Metin İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 19; Turgut Akıntürk, *Aile Hukuku* (İstanbul: Beta Yayınları, 2006), 61; Oğuz Ersöz - Gizem Şahika Önder, “Evlenmenin Yokluğu”, *Yargıtay Dergisi* 44/3 (2018), 1061; Selahattin Sulhi Tekinay, *Türk Aile Hukuku*. (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1990), 67; Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2015), 119; Aydın Zevkliler, Emre Cumalıoğlu, Mehmet Beşir Acabey, *Medeni Hukuku III Aile Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), 60; Öykü Nur Koyuncu, “Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin “Zorla Evlenme Sonucu Evliliğin Nisbi Butlanla İptali” Hakkındaki 21.06.2023 Tarihli ve E. 2023/250 K. 223/3474 Sayılı Kararının İncelenmesi” *Eskişehir Barosu Dergisi* (2025), 99; Nazlı Hilal Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 6.

⁴ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 61; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 20; Ömer Uğur Gençcan. *Aile Mahkemesi Davaları*. Ankara: Yetkin Yayınları, 4. Basım, 2021, 95; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 59; Akıntürk, *Aile*, 61; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 9.

durumların gerçekleşmesi için yapılan belirli süreli evlenmeler geçerli bir evlenme niteliği taşımamaktadır⁵. Nitekim bu evlenmeler hayat ortaklığından ziyade istenilen amaca ulaşıldıktan sonra sona erdirileceğinden sürekli olmayacaktır.

Geçerli bir evliliğin kurulabilmesi için tarafların farklı cinsiyette olması gerekmektedir⁶. Farklı cinsiyetteki tarafların evlenmesiyle evlenmenin geçerli olacağına ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemiş olsa da TMK m. 134'te yer alan “*Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın*” ifadesi ve yine aynı doğrultuda bir düzenleme olan EY m. 2/b.f'de “*Bir kadın ve bir erkeğin*” ifadesine yer verilmesi evlenmenin farklı cinsiyetteki kişiler arasında yapılması gerektiğini göstermektedir. Aynı cinsiyet arasında evlenmenin gerçekleşmesi halinde ise bu evlenme yok hükmünde kabul edilecektir⁷.

Evlenme sırasında tarafların evlenmeye yönelik olarak karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarına sahip olması gerekmektedir⁸. Evlenmek isteyen kadın ve erkek evlendirme memuru önünde evlenme iradelerini karşılıklı olarak açıklamalıdır. Nitekim evlenmenin kurucu unsurlarından birisi tarafların karşılıklı ve birbirine uyumlu irade beyanının bulunması olduğundan bu unsurun eksikliği halinde evlenme hukuken geçerli kabul edilmeyecektir⁹. Karşılıklı ve birbirine uygun evlenme iradesi olmadan yapılan evlilikler yokluk sonucunun doğmasına neden olacaktır.

2. EVLENMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Evlenme kurumunun hukuki niteliğine yönelik olarak TMK'da bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Evlenmenin hukuki niteliği hakkında doktrinde farklı görüşler ileri sürülmektedir. Evlenmenin hukuki niteliği kapsamında doktrinde “*kurum görüşü*”, “*şart-tasarruf görüşü*” ve “*sözleşme görüşü*” olmak üzere üç farklı görüş bulunmaktadır.

⁵ Akıntürk - Ateş, *Aile*, 59; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 61; Kemal Oğuzman - Mustafa Dural, *Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2001), 91; Akıntürk, *Aile*, 61; Velidedeoğlu, *Medeni Hukuk:Aile*, 45; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 11.

⁶ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 60; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Aile Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2025), 35; Hüseyin Hatemi, *Aile Hukuku* (İstanbul:On İki Levha Yayıncılık, 2023), 33.

⁷ Hatemi, *Aile*, 33; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 8.

⁸ Mehmet Erdem, Aslı Makaracı Başak, *Aile Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 51; Hatemi, *Aile*, 32; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 14.

⁹ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 72; Akıntürk - Ateş, *Aile*, 95; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 80.

2.1. Kurum Görüşü

Evlenmenin hukuki niteliğine ilişkin olarak ortaya atılan görüşlerden biri evlenmenin bir kurum olduğu görüşüdür. Kurum görüşünü savunanlara göre evlenme sonucunda aile denen bir kurum meydana gelmektedir¹⁰. Bu görüş çerçevesinde evlenmenin bir sözleşme niteliği taşımamakla birlikte bir kurum niteliğine sahip olduğu kabul edilmektedir. Sözleşmenin tarafları sözleşmeyi serbestçe düzenleyebilmekte özgürdür ancak evlilik emredici hükümlerle düzenlenmiş olup taraflar bu hükümler üzerinde değişiklik yapamazlar¹¹. Bunun sonucu olarak kurumun yararı evliliğin taraflarının yararlarından üstündür. Dolayısıyla tarafların kendi menfaatlerinden ziyade kurumun menfaatlerini korumaya yönelik olarak hareket etmesi gerekmektedir¹².

Evlenme ile ortaya çıkan aile kurumu onu meydana getirenlerden bağımsız ve daha üstün çıkarlara sahiptir. Buna bağlı olarak evlenen kadın ve erkek bu kurumun çıkarlarına uygun bir şekilde davranmalıdır¹³. Evlilik kurumunun tarafların iradesini ortaya koyması ile kurulmasına rağmen bu kurumun çıkarlarının taraflardan üstün tutulması evliliğin niteliğine uygun düşmediğinden eleştirilmektedir¹⁴.

2.2. Şart Tasarruf Görüşü

Evlenmenin hukuki niteliğine ilişkin bir başka görüş evlenmenin bir şart tasarruf niteliğine sahip olduğudur. Bu görüşe göre, evlenmenin tarafı olan kadın ve erkek evliliğin hükümlerini kararlaştırmada ve değiştirmede serbest değildir¹⁵. Taraflar evlilik statüsüne girmek için sadece evlenme iradesini açıklamakta serbest olduğundan evlenme şart tasarruf olarak kabul edilmelidir. Taraflar evlilik ile daha önceden belirlenmiş bir statü içine girerek o statü için önceden belirlenen şartlara bağlı olurlar¹⁶. Bu durumda taraflar evlenmeye yönelik irade beyanları ile kanunda objektif olarak düzenlenen

¹⁰ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 60; Akıntürk, *Aile*, 62; Tekinay, *Aile*, 64.

¹¹ Tekinay, *Aile*, 64; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 18; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 60; Akıntürk, *Aile*, 62.

¹² Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 19.

¹³ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 62.

¹⁴ Kurum görüşünün eleştirisi için bkz.: Velidedeoğlu, *Medeni Hukuk:Aile*, 51.

¹⁵ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 61; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 63; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 17.

¹⁶ Tekinay, *Aile*, 64; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 17.

evlenme statüsüne evlendirme memurunun beyanı ile girmektedir¹⁷. Tarafların bu statüyü değiştirmeye yetkisi olmamakla birlikte bu statüden çıkmak da onların iradelerine bağlı değildir.

Kanunda düzenlenen bir statüye girmek için tarafların anlaşması yeterli olmayıp, bir resmi makam tarafların bu statüye girmesini sağlıyorsa şart tasarruftan bahsedilebilecektir. Bu durumda evlenmenin tarafların beyanıyla mı yoksa evlendirme memurunun beyanıyla mı gerçekleştiği önem arz edecektir. TMK m. 142’de belirtildiği üzere tarafların olumlu sözlü cevaplarını vermesiyle evlenme oluşur. Dolayısıyla bu hükümden evlenmenin tarafların beyanıyla oluştuğu ve evlendirme memurunun beyanının kurucu değil açıklayıcı bir unsur olduğu kabul edilmelidir¹⁸.

2.3. Sözleşme Görüşü

Evlenmenin hukuki niteliğine ilişkin olarak doktrinde kabul edilen en yaygın görüş evlenmenin aile hukukuna özgü yapısı olan bir sözleşme olduğudur¹⁹. Bu görüşe göre evlenme kadın ve erkeğin karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarını ortaya koymalarından dolayı sözleşme niteliğine sahiptir²⁰. Taraflar irade açıklamasında bulunmalarının sonucunda karşılıklı olarak birtakım hak ve yükümlülöklere sahip olmaktadır. TMK’da da açıkça düzenlendiği üzere evlenmek isteyen kadın ve erkeğin olumlu cevaplarını vermesiyle evlenme meydana gelecektir. Kanun koyucu evlenmenin şekline yönelik olarak evlendirme memurunun açıklama yapmasını düzenlemiş olsa da bu açıklama evlenmenin kurucu unsurlarından biri değildir²¹. Nitekim Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında evlenmenin soru ve cevapla kurulan sözlü bir akit olduğunu ifade edilmiştir²².

¹⁷ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 61; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 17; Akıntürk, *Aile*, 62.

¹⁸ Oğuzman - Dural, *Aile*, 59; Hatemi, *Aile Hukuku*, 32; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 102.

¹⁹ Hatemi, *Aile*, 32; Tekinay, *Aile*, 64; Oğuzman - Dural, *Aile*, 59; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 60; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 21; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 21; Akıntürk, *Aile*, 62.

²⁰ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 60; Oğuzman - Dural, *Aile*, 57; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 22; Tekinay, *Aile*, 64; Akıntürk, *Aile*, 62; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 15.

²¹ Faruk Acar, *Aile Hukuku - Fasikül II - Evlenmenin Koşulları ve Evlenmenin Butlanı* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2025), 12; Kılıçoğlu, *Aile*, 65; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 21; Tekinay, *Aile*, 64; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 22.

²² Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı (Yargıtay İBK), K. 1965/3 (14 Haziran 1965); “Yurdumuzda evlenme akdini yapacak yetkili memur, kentlerde belediye başkan veya bunun evlenme işleriyle görevlendirdiği kimse, köylerde ise muhtardır (MK. 108). Yetkili memur, evleneceklerden her birine, birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorarak alacağı olumlu karşılıklar üzerine evlenmenin her ikisinin

Evlenmenin sözleşme niteliği taşıdığına itiraz eden karşıt görüşlerden birine göre, sözleşmelerin uygulanmasında taraflar irade serbestliğine sahip olduğundan sözleşmenin hükümlerini belirlerken taraflar serbestçe karar verebilmelidir. Buna karşılık evlenmenin her aşamasında taraflar serbest bir iradeye sahip değildir. Evlenecek olan kadın ve erkek evlenmeye ilişkin hükümleri belirleyemedikleri gibi evlenmeyi bir şart veya süreye bağlı olarak gerçekleştiremezler. Taraflar sadece evlenmeye ilişkin beyanlarını ortaya koyma yönünden serbest olup evlenmenin tabi olacağı diğer hükümler açısından bir irade serbestlikleri bulunmamaktadır²³. Bir başka karşıt görüşe göre, evlenme özgürlüğü ve iradesi tarafların kişilik hakkı kapsamına girmektedir. Nitekim evlenme işlemi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılması olduğundan bir kişilik işlemi olarak kabul edilmelidir²⁴.

3. EVLENMENİN ŞARTLARI

Türk Hukukuna göre evlenmenin gerçekleşebilmesi için bazı özel şartların varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Geçerli bir evliliğin kurulabilmesi için kanunda yer alan şartlara sahip olması gerekir. Bu şartlardan birinin eksikliği halinde bu eksikliğin evlenmenin geçerliliğine olan etkisi ise şarta bağlı olarak değişiklik gösterecektir²⁵. Evlenme için gerekli olan şartların birinin bile eksik olması evlenmenin gerçekleştirilmesine engel olacaktır. Bu husus TMK m. 140'da evlendirme memurunun evlenmeye ilişkin koşulların bulunmadığının anlaşılması halinde evlenme törenini yapmayacağı şeklinde ifade edilmiştir. Evlenmenin şartları maddi şartlar ve şekli şartlar olmak üzere iki başlığa ayrılmaktadır.

3.1. Evlenmenin Maddi Şartları

Evlenmenin maddi şartları TMK'nın İkinci Kitabı olan Aile Hukukunun “*Evlilik Hukuku*” başlığına sahip Birinci Kısımının Evlenme başlığını taşıyan Birinci Bölümünün İkinci Ayrımı'nda “*Evlenme Ehliyeti ve Engelleri*” başlığı altında düzenlenmiştir. Kanun koyucu geçerli bir evlilik için aranan şartlara “*Ehliyetin koşulları*” ve “*Evlenme*

rızalarıyla akdedilmiş olduğunu bildirir (MK. 109). Yasanın bu iki maddesinin hükümleri, evlenme akdinin niteliği bakımından soru ve cevapla kurulu sözlü bir akit niteliğinde bulunduğunu göstermektedir.”

²³ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 60; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 15.

²⁴ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 13.

²⁵ Mustafa Dural, Turan Ögüz, Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2025), 48; Oğuzman - Dural, *Aile*, 59.

Engelleri” şeklinde iki başlık altında yer vermiştir. Evlenme ehliyeti evlenmenin gerçekleşebilmesi için aranan olumlu koşulları, evlenme engelleri ise evlenmeyi geçersiz kılan olumsuz koşullarını ifade etmektedir²⁶.

3.1.1. Evlenme Ehliyeti

Evlenme ehliyetine ilişkin hükümler TMK m. 124 ile 128 arasında düzenlenmiştir. Geçerli bir evlilik için tarafların evlenme ehliyetine sahip olması gerekmektedir²⁷. Evlenme için aranan ehliyet TMK’da özel olarak düzenlenmiştir. Evlenme ehliyetinin varlığı bakımından ayırt etme gücüne sahip olmak, kanun koyucunun belirlediği evlenme yaşını tamamlamış olmak ve yaş küçüklüğü ile kısıtlılık halinde yasal temsilcinin iznini almış olmak şartları aranmaktadır. Bu durumda evlenme ehliyetine ilişkin şartlar “*ayırt etme gücü*”, “*evlenme yaşı*” ve “*yasal temsilcinin izni*” olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

3.1.1.1. Ayırt Etme Gücü

Evlenme ehliyetine sahip olabilmenin şartlarından biri ayırt etme gücüne sahip olmaktır. TMK m. 125’te düzenlendiği üzere ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler evlenemez. Dolayısıyla tarafların evlenme esnasında ayırt etme gücüne sahip olması gerekmektedir²⁸. Evlenme töreni sırasında taraflardan birinin ya da her ikisinin geçici veya sürekli olarak ayırt etme gücünün bulunmaması halinde evlenme hükümsüz olacaktır²⁹.

Evlenme için aranan ayırt etme gücü, evlenmek isteyen kadın ve erkeğin, evliliğin anlamını ve önemini kavrayabilecek ve evlenmenin kendisine getireceği görev ve sorumlulukların neler olduğunu anlayabilecek zihinsel olgunluğa sahip olmasıdır³⁰. Ayırt

²⁶ Gençcan, Ömer Uğur, *Evlenme Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 315; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 63; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 62; Gençcan, *Aile Davaları*, 103; Akıntürk, *Aile*, 64.

²⁷ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 62; Akıntürk, *Aile*, 64.

²⁸ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 18; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 64; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 63.

²⁹ Hatemi, *Aile*, 47; Burcu Yağcıoğlu, “Akıl Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 29/2 (2021), 940.

³⁰ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 64; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 63; Oğuzman - Dural, *Aile*, 64; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 56; Süleyman Yılmaz, Abdülkerim Yıldırım, *Medeni Hukuk - I Başlangıç Hükümleri - Kişiler Hukuku - Aile Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 194; Akıntürk, *Aile*, 64; August Egger, *Aile Hukuku*. Çev. Tahir Çağa (Zürich: Schulthess, 1943), 56; Kılıçoğlu, *Aile*, 45; Ebru Ceylan, “Türk ve İsviçre Hukukunda Evliliğin Şartları ile İlgili Değerlendirmeler”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20/1 (2021), 13.

etme gücü her kişi ve olay açısından değişen göreceli bir kavramdır. Bu nedenle evlenecek olan kişinin evlenme sırasında ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı her evlenme bakımından ayrı ayrı incelenmelidir³¹. Evlenme kurumunun taraflara yüklediği yükümlülükler dikkate alınarak evlenecek kişinin özelliklerinden evlenme için aranan ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı tespit edilmelidir.

Ayırt etme gücünün varlığı evlenme töreni sırasında aranmaktadır. Evlenme sırasında ayırt etme gücünün bulunmamasına rağmen evlenmenin gerçekleşmesi bu evliliğin butlanla sakatlanmasına yol açacaktır³². Ayırt etme gücünün bulunmaması sürekli veya geçici nitelikte olabilir. Evlenme esnasında kişinin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olması TMK m. 145/b.2 kapsamında mutlak butlan nedeni olarak kabul edilirken, ayırt etme gücünden geçici olarak yoksun olunması TMK m. 148 kapsamında bir nisbi butlan nedenidir³³.

3.1.1.2. Evlenme Yaşı

Hukuken geçerli bir evlilik için evlenecek kişilerin ayırt etme gücüne sahip olmasının yanında kanunda belirlenen evlenme yaşını tamamlamış olması şartı da aranmaktadır. Nitekim evlenmenin niteliği gereği evlenecek kişilerin belli bir fiziksel ve zihinsel olgunluğa erişmeleri gerekmektedir. Bir kişinin evlenebilmesi için gerekli olan yaşa evlenme yaşı, bu yaşı doldurulmasına da evlenme erginliği denir³⁴.

TMK’da evlenmenin yaş şartına ilişkin olarak alt sınır belirtilirken üst sınıra yönelik herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir³⁵. Buna bağlı olarak evlenme yaşının alt sınır şartını sağlayan kişilerin ayırt etme gücüne sahip olması halinde istediği yaşta evlenebilmeleri mümkündür³⁶. Kanun koyucu evlenme için gerekli olan yaş şartına ilişkin

³¹ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 56; Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 20.

³² Hatemi, *Aile*, 47; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 53; Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 21; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 164.

³³ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 63; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 53; Hatemi, *Aile*, 75; Yağcıoğlu, *Akıl Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış*, 940; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 168; Akıntürk, *Aile*, 65; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk: Aile*, 64.

³⁴ Gençcan, *Evlenme*, 318; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 64; Akıntürk, *Aile*, 65.

³⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 50; Oğuzman - Dural, *Aile*, 62; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 64.

³⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/15668 (7 Temmuz 2014); “Evlenme ehliyetine sahip olmak koşuluyla gerek ülkemizde gerek dünyadaki diğer ülkelerde evlenme yaşı için üst sınır belirlenmemiştir. Başka bir evlenme engeli bulunmaması koşuluyla kişi isterse 100 yaşına dahi gelmiş olsa evlenebilir. Somut olayda S. Ö. evlenme tarihinde 84 yaşında olup evlenmeye engel derecede akıl

olarak ergin olma yaşının haricinde iki farklı yaş öngörmüştür. Evlenme için aranan yaş şartı “olağan evlenme yaşı” ve “olağanüstü evlenme yaşı” olmak üzere iki başlık altında incelenecektir.

3.1.1.2.1. Olağan Evlenme Yaşı

Kanun koyucu, evlenme kurumunun niteliği gereği, tarafların evlenebilmesi için belirli bir yaşı doldurmuş olma şartını aramaktadır. Mülga Medeni Kanun’da kanun koyucu evlenme yaşını kadın ve erkek için farklı olarak düzenlemişti. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi’nde ülkenin özellikleri göz önüne alınarak evlenme yaşı erkekler için on sekiz yaşın doldurulmasıyken, kadınlar için on yedi yaşın doldurulması şeklinde düzenlenmişti. 15.06.1938 tarihli 3453 sayılı Kanun ile bu madde değiştirilerek evlenme yaşı küçültülmüştür³⁷. Bu kanun ile evlenme yaşı erkekler için on yedi, kadınlar için on beş yaşın doldurulması olarak belirlenmişti.

4721 sayılı TMK m. 124/f.1 ile getirilen yeni düzenleme uyarınca erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadan evlenemeyecektir. Söz konusu maddeden anlaşıldığı üzere evlenme yaşı açısından kadın erkek eşitliği sağlanarak herkes için on yedi yaş olarak belirlenmiştir³⁸. Madde metninin gerekçesinde, küçük yaştaki kızların evlendirilmesinin biyolojik ve fiziksel olarak olumsuz etkiler gösterdiği, aile hayatının kurulmasında on beş yaşın doldurulmasının yeterli olmadığı ve evlenme yaşı bakımından kadın ve erkek yaşı arasında ayırım yapılmasının anlamsız olduğu belirtilmiştir³⁹. Bunun sonucunda kanun koyucu evlenmenin niteliği gereği belli bir olgunluğu gerektirmesi ve

hastalığının bulunduğu (T.M.K.nun 145/3. maddesi) veya evlenme sırasında sürekli ayırt etme gücünden yoksun olduğu (T.M.K.nun 145/2. maddesi) kanıtlanamamıştır.”

³⁷ Türk Kanunu Medenisinin 88 inci Maddesini Tadil Eden Kanun, Resmi Gazete 3945 (28 Haziran 1938), Kanun No. 3453.

³⁸ Hatemi, Aile, 44; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 66; , Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 49; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 194; Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukukunda Evliliğin Şartları ile İlgili Değerlendirmeler*, 15; Gülşah Vardar Hamamcıoğlu, “Yürürlükten Kaldırılması Gereken Bir Hüküm Olarak Olağanüstü Durumlarda ve Pek Önemli Bir Sebeple Evlenmeye İzin Verilmesi (TMK M. 124/II)", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12/1 (2021), 32; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 52.

³⁹ TMK m. 124/I gerekçesi şu şekildedir: “Küçük yaştaki kızların evlendirilmesinin gerek biyolojik gerek psikolojik açıdan olumsuz etkiler gösterdiği günümüzde tartışmasız olarak kabul edilen bir gerçektir. Daha ortaöğretim çağında bulunan onbeş yaşındaki bir küçüğün evlenmesine izin vermemek gerekir. Ülkemizde Medenî Kanunumuzun kabul edilmesinden bu yana bu konuda halkın bilinçlendiği ve eğitildiği göz önünde tutulmak suretiyle önemli bir kurum olan aile hayatının kurulmasında kadınlar için onbeş yaşın bitirilmesi yeterli görülmemiştir. Bu konuda bu kadar küçük yaşta evlenme yaşı itibarıyla ayırım erkek ve kadın arasında yapılmasının da anlamlı olmadığı kabul edilmelidir. Bu sebeple evlenme yaşı erkek ve kadın için onyedi yaşın bitirilmesi olarak kabul edilmiştir.”

küçük yaşta evlenen kızların biyolojik ve fiziksel olarak olumsuz etkilenmesi gerekçesiyle evlenme yaşını yükseltmiştir.

On sekiz yaşının tamamlanmasıyla ergin olan kişilerin herhangi bir izne ihtiyaç duymaksızın kendi rızasıyla evlenebilmeleri mümkündür. EY m. 14/f.1-b.a'ya göre ise erkek ve kadın on yedi yaşını tamamladıktan sonra velisinin iznini alması halinde evlenebilir⁴⁰. Velisinin olmaması durumunda ise vasi veya vesayet makamından alacakları izin ile evlenebilmeleri mümkündür⁴¹. Bunun bir sonucu olarak, mahkeme kararıyla ergin kılınan kişilerin evlenme için izin alıp almaması gerektiği hususu gündeme gelmektedir. TMK m. 12.'de düzenlediği üzere on beş yaşını dolduran küçüklerin kendi isteği ve velisinin rızası ile mahkeme kararı sonucunda ergin kılınabilmesi mümkündür. Ancak evlenmenin niteliği gereği evlenecek kişilerin belirli bir zihinsel ve bedensel olgunluğa erişmiş olması gerektiğinden mahkemece ergin kılınan kimselerin evlenebilmesi için de on yedi yaşını doldurması gerekmektedir⁴². Nitekim mahkeme kararıyla ergin kılınan bir küçük bu kararla evlenme yaşına da sahip olmaz⁴³. Mahkeme kararıyla ergin kılınan kimseler on yedi yaşını tamamlaması halinde anne babasının rızası olmadan evlenebileceklerdir.

Kanun koyucu evlenme yaşını genel erginlik yaşından daha düşük bir evlenme yaşı olarak belirlemiştir. Buna göre bir kişi ergin olmaması nedeniyle fiil ehliyeti bulunmadığından birçok hukuki işlemi ve sözleşmeyi kendi başına yapamamasına rağmen evlenebilecektir. Her ne kadar bu durum anlamsız görünse de kırsal bölgelerde ve köylerde evlenme yaşı oldukça düşüktür. Bu bölgelerde yaşayanlar evlenme yaşını beklemeden imam nikahı yaparak evlenmekte veya evlilik dışı birlikteliklere yönelmektedirler. Bu evlilikler hukuk düzeni tarafından tanınmadığından hukuki korumadan yoksun kalmakta aynı zamanda evlilik dışı birçok çocuğun meydana gelmesine neden olmaktadır. Bu durum hem tarafların hem de evlilik dışı meydana gelen çocukların büyük ölçüde zarar görmesine yol açacaktır. Bu sebepler göz önüne

⁴⁰ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 52; Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 25.

⁴¹ Öztan, *Aile*, 581; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 52.

⁴² Zevkliler vd., *Medeni Hukuk: Aile*, 65; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 221; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 55; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 67.

⁴³ Dilşad Keskin, "Küçük Yaşta Evlenmenin Müeyyidesi", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15/4 (2011), 68; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 55.

alındığında kanun koyucunun genel erginlik yaşı olan on sekiz yaşından daha düşük olan bir evlenme yaşı belirlemesinin doğru olduğunu düşünüyoruz.

3.1.1.2.2. Olağanüstü Evlenme Yaşı

Kanun koyucu belirli durumlar için olağan evlenme yaşından daha küçük bir yaş öngörmüştür. TMK m. 124/f.2'ye göre olağanüstü durumda ve pek önemli bir sebebin bulunması halinde on altı yaşını dolduran erkek ve kadının hâkim kararıyla evlenebilmesi mümkündür. On altı yaşını tamamlamış olan kimseler mahkeme kararıyla ergin kılınsa dahi hâkim izni olmadan evlenemezler⁴⁴. Bu kişilerin evlenebilmesi için olağanüstü bir durumun ve pek önemli bir sebebin bulunması gerekmektedir.

Olağanüstü bir durum ve pek önemli bir sebebe ilişkin olarak nişanlanan kadının anne ve babasını kaybetmiş olması, kadının hamile olması gibi durumlar örnek gösterilebilir⁴⁵. Ancak bu durumların varlığı tek başına yeterli olmayıp hâkimin olağanüstü bir durum ve pek önemli bir sebebin bulunup bulunmadığına her somut olayı kendi şartlarına göre inceleyip karar vermesi gerekir⁴⁶. Böyle bir durumun varlığını tespit eden hâkim takdir yetkisini kullanarak evlenmeye izin verebilir. Yargıtay bir kararında, akrabalarının yanında yaşayan bir kimsenin bir an önce evlenmekle başkalarına bağımlı olmaktan çıkacağı gerekçesiyle olağanüstü durum ve pek önemli bir sebebin varlığını kabul etmiştir⁴⁷. Yargıtay bir başka kararında, tarafların karı koca gibi bir hayat sürmesinin olağanüstü durum ve pek önemli bir sebep olarak kabul edilmesine imkân bulunmadığını belirterek bu kişilerin evlenmesine izin vermemiştir⁴⁸.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 88 kapsamında evlenmeye ilişkin kararı vermeden önce hâkimin anne, baba veya vasiyi dinlemesinin şart olduğu düzenlenmişti. TMK ile karardan önce anne ve baba veya vasinin dinlenilmesi şart olmaktan çıkarılıp

⁴⁴ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 67; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 195; Keskin, *Küçük Yaşta Evlenmenin Müeyyidesi*, 69; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 53.

⁴⁵ Kılıçoğlu, *Aile*, 44; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 51; Oğuzman - Dural, *Aile*, 63; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 67; Hamamcıoğlu, *Yürürlükten Kaldırılması Gereken Bir Hüküm Olarak Olağanüstü Durumlarda ve Pek Önemli Bir Sebeple Evlenmeye İzin Verilmesi*, 88.

⁴⁶ Gençcan, *Aile Davaları*, 105; Oğuzman - Dural, *Aile*, 62; Hatemi, *Aile*, 44; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 67; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 54; Keskin, *Küçük Yaşta Evlenmenin Müeyyidesi*, 69; Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukukunda Evliliğin Şartları ile İlgili Değerlendirmeler*, 16.

⁴⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2003/8271 (5 Haziran 2003).

⁴⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/9331 (6 Mayıs 2015).

olanak varsa bu kimselerin dinlenilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Bu değişikliğe ilişkin olarak madde metninin gerekçesinde bu kişilerin bulunamaması veya nerede olduklarının bilinmemesi halinde evlenmeye ilişkin iznin alınmasının zorlaştığı belirtilmiştir⁴⁹. Buna göre hâkim mümkün olduğu müddetçe anne, baba veya vasiyi dinleyecektir. Bu kişilerin dinlenilmesine olanak bulunmayan durumlarda hâkim, ilgilileri dinlemeden de karar verebilir⁵⁰. Yargıtay, olanak bulunmasına rağmen hâkimin bu kişileri dinlememesi halinde verilen kararın hukuka aykırı olacağını ifade etmektedir⁵¹. Hâkim anne, baba veya vasiyi dinlese bile karar verirken onların beyanları ile bağlı değildir⁵². Olağanüstü durumun ve pek önemli bir sebebin bulunup bulunmadığına ilişkin olarak hâkim, takdir yetkisine sahip olup gerekli gördüğü durumlarda olağan dışı evlenmeye izin verebilir⁵³.

Olağan dışı evlenme iznine ilişkin olarak mahkemeye başvurulması halinde henüz on altı yaşını doldurmamış kişilerin durumunun ne olacağı hususu gündeme gelecektir. Yargıtay, bu duruma yönelik olarak karar tarihinde on altı yaşını doldurulması şartını aramaktadır⁵⁴. Buna göre on altı yaşını doldurmamasına rağmen dava açan kimselerin hüküm tarihinde on altı yaşını doldurması halinde koşullar sağlanıyorsa hâkim, evlenmeye izin verebilir. On altı yaşını tamamlayan kadın veya erkeğin dava açması halinde hâkim, evlenmeye izin kararını belli bir kişi için verebilir. Hâkimin verdiği evlenme izni, yalnızca evlenmek için izin istenilen kişi açısından geçerli olup başka bir kişiyle evlenmek amacıyla bu izin kullanılamaz⁵⁵.

⁴⁹ TMK 124/II'nin gerekçesi şu şekildedir: “Yürürlükteki maddenin ikinci fıkrasında yer alan “Karardan önce ana, baba veya vasinin dinlenmesi şarttır.” hükmü bu kişilerin bulunmaması, nerede olduklarının bilinmemesi gibi hâllerde erken evlenmeye izin verilmesini engellemektedir. Bu nedenle bu kişilerin dinlenmesi maddede “mutlak bir zorunluluk” olmaktan çıkarılmış, “olanak bulundukça” dinlenmesi yönünde bir çözüm getirilmiştir.”

⁵⁰ Erdem - Makaracı Başak, Aile, 55.

⁵¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2009/2335 (16 Şubat 2009); “Mahkemece; davacının anne ve babasının dinlenmesine yönelik hiçbir işlem yapılmaksızın, Türk Medeni Kanununun 124/2. maddesine aykırılık teşkil edecek şekilde eksik inceleme ve araştırma ile evlenmeye izin verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.”

⁵² Acar, Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı, 27; Dural vd., Özel Hukuk:Aile, 52.

⁵³ Dural vd., Özel Hukuk:Aile, 52; Zevkliler vd., Medeni Hukuk:Aile, 67; Oğuzman - Dural, Aile, 63; Akıntürk - Ateş, Medeni Hukuk:Aile, 68; Kılıçoğlu, Aile, 45; Keskin, Küçük Yaşta Evlenmenin Müeyyidesi, 69.

⁵⁴ Yargıtay'ın karar tarihini esas alan kararlarına örnek olarak: Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/2023 (27 Nisan 2023); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/7749, (21 Mart 2013); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2012/29409 (6 Aralık 2012).

⁵⁵ Akıntürk - Ateş, Medeni Hukuk:Aile, 63; Oğuzman - Dural, Aile, 59; Hamamcıoğlu, Yürürlükten Kaldırılması Gereken Bir Hüküm Olarak Olağanüstü Durumlarda ve Pek Önemli Bir Sebeple Evlenmeye İzin Verilmesi, 87; Erdem - Makaracı Başak, Aile, 55.

Kanun koyucu, evlenme yaşı tamamlanmadan evlenilmesi halinde bu evliliğin akıbetinin ne olacağına yönelik bir düzenleme ihdas etmemiştir. Evlenme yaşından küçük bir yaşta yapılan evlenmenin ne olacağına ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, evlenme sırasında evlenme yaşının tamamlanmamış olması durumu bir mutlak butlan nedeni olarak düzenlenmemiştir⁵⁶. Mutlak butlan hükümleri kanunda sınırlı olarak düzenlendiğinden bu evliliğe mutlak butlan hükümlerinin uygulanması kabul edilemez. Böyle bir evliliğin geçerli olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Başka bir görüşe göre, küçük yaşta yapılan evlilik nisbi butlan nedeni olarak kabul edilmeli ve yasal temsilcinin dava hakkının düzenlendiği TMK m. 153 kıyasen uygulanmalıdır⁵⁷. Diğer bir görüşe göre, bu evlilikler erkek veya kadının on yedi yaşını tamamlanmadan evlenemeyeceğini düzenleyen TMK m. 124'e aykırılık teşkil ettiğinden, kanuna aykırılık nedeniyle mutlak butlan olarak kabul edilmesi gerektiğidir⁵⁸. Bir başka görüşe göre, mutlak butlan nedenleri arasında sayılmadığından dolayı bu evliliğin batıl sayılamayacağını ancak bu kimselerin evlenme için gereken ayırt etme gücüne sahip olmadığından ayırt etme gücünün sürekli olarak bulunmaması nedeniyle batıl olması gerektiği ileri sürülmektedir⁵⁹. Başka bir görüşe göre ise, evlenme için gerekli olan yaş şartı sağlanmadığından dolayı evliliğin yok olduğu kabul edilmelidir⁶⁰.

3.1.1.3. Yasal Temsilcinin İzni

TMK kapsamında evlenme ehliyeti için gerekli şartlardan biri yasal temsilcinin izninin bulunmasıdır. Ayırt etme gücü bulunan küçükler ve kısıtlı kimselerin, diğer bir deyişle sınırlı ehliyetsizlerin evlenebilmek için yasal temsilcinin iznini almaları gerekmektedir⁶¹. Bu husus ayırt etme gücüne sahip küçükler için TMK m. 126'da düzenlenirken, kısıtlı kimseler için TMK m. 127'de düzenlenmiştir.

TMK m. 126'ya göre ayırt etme gücüne sahip küçük yasal temsilcisinin izni olmadan evlenemeyecektir. Küçüğün yasal temsilcisinin veli olması durumunda anne ve

⁵⁶ Tekinay, *Aile*, 163.

⁵⁷ Egger, *Aile*, 41.

⁵⁸ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 53.

⁵⁹ Oğuzman - Dural, *Aile*, 95.

⁶⁰ Öztan, *Aile*, s. 138; Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukukunda Evliliğin Şartları ile İlgili Değerlendirmeler*, 18.

⁶¹ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 68; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 29; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 55.

babasının, vasi olması durumunda ise vasinin iznine ihtiyaç duyulacaktır⁶². Küçük, anne ve babasının velayeti altında ise hem annenin hem de babanın evlenmeye izin vermesi gerekmektedir⁶³. Velayet hakkının anne ve babadan birine verilmiş olması halinde ise sadece velayet hakkına sahip olan kişinin izin vermesi yeterlidir⁶⁴. Küçüğün evlatlık olması halinde ise evlat edinen kişinin evlenmeye izin vermesi yeterli olup ayrıca anne ve babanın izninin alınmasına ihtiyaç yoktur⁶⁵. Velayet altında olmayan küçüğün evlenebilmesi için vesayeti altında olduğu vasinin izin vermesi gerekmektedir⁶⁶.

TMK m. 127’de düzenlendiği üzere kısıtlı kimselerin evlenebilmek için yasal temsilcinin iznini almaları gerekmektedir. Yasal temsilcinin izni ile evlenebilme hususu ayırt etme gücüne sahip kısıtlı kimselere tanınmıştır. Ayırt etme gücü bulunmayan bir kısıtlının yasal temsilcinin izni olsa dahi evlenebilmesi mümkün değildir⁶⁷. Yasal temsilci, küçüğün veya kısıtlının evlenmesine izin verirken bu kişilerin evlilik birliğini sürdürebilmek için gerekli olan fiziksel ve zihinsel olgunluğa sahip olup olmadığına yönelik değerlendirme yaparak izin vermelidir. Buna karşılık yasal temsilcinin bu hakkını kötüye kullanarak izin vermemesi durumu ortaya çıkabilir. Kanun koyucu, bu duruma yönelik olarak ayırt etme gücü bulunan küçük ile kısıtlı kimseler için mahkemeye başvuru imkânı tanımıştır⁶⁸.

TMK m. 128’de yasal temsilcinin haklı bir sebebi olmaksızın evlenmeye izin vermemesi halinde ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlının hâkimden izin alabileceği düzenlenmiştir. Hâkimin karar vermeden önce yasal temsilciyi dinlemesi gerekmektedir. Hâkimin yasal temsilciyi dinlemesi üzerine somut olay kapsamında iznin haksız bir nedenle verilmediğini tespit etmesi halinde küçüğün veya kısıtlının evlenmesine izin

⁶² Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 55; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 69; Kılıçoğlu, *Aile*, 47; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 70; Oğuzman - Dural, *Aile*, 66; Egger, *Aile*, 62.

⁶³ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 221; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 55; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 31; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 69.

⁶⁴ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 31; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 55; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 69; Oğuzman - Dural, *Aile*, 66; Hatemi, *Aile*, 47; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 70; Egger, *Aile*, 62; Kılıçoğlu, *Aile*, 47; Tekinay, *Aile*, 66.

⁶⁵ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 70; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 55; Oğuzman - Dural, *Aile*, 66.

⁶⁶ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 69; Kılıçoğlu, *Aile*, 47; Tekinay, *Aile*, 67; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 55; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 70; Oğuzman - Dural, *Aile*, 66.

⁶⁷ Oğuzman - Dural, *Aile*, 67; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 71.

⁶⁸ Tekinay, *Aile*, 68; Hatemi, *Aile*, 47; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 70; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 57; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 195.

verebilir. Yasal temsilciyi dinlemesine olanak bulunmayan durumlarda hâkim dinlemeden de karar verebilecektir⁶⁹.

Yasal temsilci, küçük ve kısıtlının evlenmesine ilişkin izni belli bir kişiye yönelik olarak verebilir⁷⁰. Küçük ve kısıtlı bu izni yasal temsilcinin evlenmeye izin verdiği kişiden başkası için kullanamaz. Yasal temsilcinin evlenme iznini yazılı ve şarta bağlı olmaksızın vermesi gerekmektedir⁷¹. Yasal temsilcinin küçük ve kısıtlı kimselerin evlenmesine yönelik olarak vereceği izin şekil şartına tabidir. TMK m. 136'ya göre yasal temsilci izninin imzası noterden onaylı yazılı izin belgesi şeklinde verilmesi gerekmektedir. Yasal temsilcinin iznine yönelik aranan şekil “geçerlilik şekli” olarak kabul edilmektedir⁷². Evlenme başvurusu sırasında bu belgenin eksik olması halinde TMK m. 137 uyarınca evlendirme memuru belgeyi tamamlattırır.

3.1.2. Evlenme Engelleri

Türk hukukunda geçerli bir evlenme için olumlu şart olarak evlenme ehliyetinin varlığı aranırken, olumsuz şart açısından da evlenme engellerinin evlenme sırasında bulunmaması aranmaktadır. Evlenme engeli, tarafların evlenme sözleşmesinin yapılması için aranan evlenme ehliyetine sahip olmasına rağmen evlenmenin yapılmasını engelleyen durumlar olarak tanımlanabilir⁷³. Evlenme engellerine ilişkin hükümler TMK m. 129 ile 133 arasında ve EY m. 15'te düzenlenmiştir. Evliliğe engel olarak düzenlenen bu durumların hepsinin evlenme yönünden ortaya çıkardığı sonuç aynı değildir. Evlenme engelleri, evlenmeye olan etkisi bakımından kesin evlenme engelleri ve kesin olmayan evlenme engelleri olarak ikiye ayrılır. Kesin evlenme engelleri evlenmenin mutlak butlanla sakat olmasına yol açarken, kesin olmayan evlenme engelleri evlenmenin geçerliliğini etkilemez⁷⁴.

⁶⁹ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 32; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 57.

⁷⁰ Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 195; Oğuzman - Dural, *Aile*, 67; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 70; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 57.

⁷¹ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 70.

⁷² Kılıçoğlu, *Aile*, 48.

⁷³ Öztan, *Aile*, 582.

⁷⁴ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 56; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 72; Hatemi, *Aile*, 48.

3.1.2.1. Kesin Evlenme Engelleri

Kesin evlenme engelleri, geçerli bir evlilik için evlenme esnasında var olmaması gereken durumlardır⁷⁵. Kesin evlenme engellerinin bulunması halinde taraflar evlenmezler. Bu engellerden birinin varlığına rağmen evliliğin gerçekleşmesi halinde evlilik mutlak butlanla geçersiz olur⁷⁶. Kesin evlenme engelleri taraflar arasında hısımlık ilişkisinin bulunması, mevcut bir evlilik bağının olması ve akıl hastalığı olarak kabul edilmektedir.

3.1.2.1.1. Hısımlık

Kesin evlenme engellerinden biri evlenen kadın ve erkek arasında hısımlık ilişkisinin bulunmamasıdır. Aralarında belli bir derecede hısımlık bulunan kişilerin evlenmesi yasaklanmıştır. Bu yasağın düzenlenmesinin en önemli nedeni, yakın hısımlar arasında yapılan evliliğin tıbbi sakıncalarının bulunmasıdır⁷⁷. Nitekim yakın hısımlar arasında yapılan evliliklerden doğan çocuklarda zihinsel ve bedensel sağlık sorunlarına çok sık rastlanılmaktadır⁷⁸. Yakın hısımlar arasında evliliğin yasaklanmasının bir diğer önemli nedeni de ahlaki gerekçelerdir⁷⁹. Aile arasında yapılan evlilikler toplum nezdinde hoş karşılanmamaktadır. Bu nedenlerden ötürü, kanun koyucu belli dereceye kadar olan hısımlar arasında evlenme engeli düzenlemesine yer vermiştir. TMK hısımlığa ilişkin evlenme yasağını sadece yakın hısımlar için düzenlenmiştir. Yakın hısımlar arasında da kan ve kayın hısımlığı ile evlat edinmeden kaynaklı hısımlık şeklinde ayırım yaparak bu hısımlık türlerine ilişkin farklı düzenlemelere yer verilmiştir.

Kan hısımlığından doğan evlenme engeli TMK m. 129/b.1’de düzenlenmiştir. Kan hısımlığı olarak adlandırılan hısımlık ilişkisi üstsoy-altsoy hısımlığı ve yansoy hısımlığı olmak üzere ikiye ayrılır⁸⁰. TMK m. 17’de düzenlendiği üzere biri diğerinden gelen kişiler arasında olan hısımlık üstsoy-altsoy hısımlığı, biri diğerinden gelmemiş olan

⁷⁵ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 72.

⁷⁶ Hatemi, *Aile*, 48; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 72; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 196; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 34.

⁷⁷ Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 196; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 72; Kılıçoğlu, *Aile*, 51; Tekinay, *Aile*, 79.

⁷⁸ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 72.

⁷⁹ Kılıçoğlu, *Aile*, 51; Tekinay, *Aile*, 79; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 73; Oğuzman - Dural, *Aile*, 69; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 196.

⁸⁰ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 176; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 73.

ancak ortak bir kök ile bağlı olan kişiler arasındaki hısımlık yansoy hısımlığıdır⁸¹. TMK’da yer alan düzenlemeye göre kaçınıcı dereceden olursa olsun altsoy ile üstsoyun evlenmesi yasaktır⁸². Buna göre anne, baba, büyük anne, büyük baba ve üzeri ile çocuklar, torunlar, torunların çocukları ve altındakilerin arasında evlenme yasağı bulunmaktadır. Buna karşın yansoy hısımlığında mutlak evlenme yasağı bulunmamakta olup yasak üçüncü dereceye kadar sınırlandırılmıştır⁸³. Yansoy hısımlığı kapsamında kuzenlerin evlenmesi için bir engel bulunmasa da amca, dayı, hala, teyze ile yeğenleri arasında evlenme yasaktır⁸⁴. Anneler ve babaları ortak olmayan üvey kardeşler arasında ve süt kardeşler arasında ise evlenme yasağı yoktur⁸⁵.

Kayın hısımlığı, evlilik sonucunda eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları arasında oluşan hısımlıktır⁸⁶. Kayın hısımları arasındaki evlenme yasağına göre eşlerden biri ile diğer eşin alt ve üst soyunun evlenmesi yasaktır⁸⁷. Kayın hısımlığının sona ermesi halinde de bu yasak devam etmektedir⁸⁸. Bu durum evlilik sona erse bile kayın hısımlığının sona ermemesinin bir sonucudur⁸⁹. Ancak herhangi bir nedenle evlilik sona erdikten sonra doğan kimselerle diğer eş arasında kayın hısımlığı söz konusu olmayacaktır⁹⁰. Diğer bir deyişle, kayın hısımlığı evlilik süresince var olan kimselerle sınırlıdır. Kanun koyucu, sadece üstsoy altsoy kayın hısımlığı bakımından evlenme yasağı getirmiştir. Evliliğin sona ermesi halinde diğer eşin yansoy kayın hısımlığı ile evlenmesine ise bir yasak getirilmemiştir⁹¹. Buna göre evlilik sona erdikten sonra eşlerden biri, diğer eşin annesi ile evlenemezken kardeşi ile evlenebilecektir.

Mülga Medeni Kanun’da evlat edinilen ile evlat edinen kişi ve bunlardan biri ile diğerinin eşi arasında evlenme yasağı düzenlenmişti ancak bu kişilerin evlenmesinin

⁸¹ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 176; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 73.

⁸² Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 74; Hatemi, *Aile*, 53; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 58; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 196.

⁸³ Hatemi, *Aile*, 53; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 74; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 196; Kılıçoğlu, *Aile*, 52.

⁸⁴ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 58.

⁸⁵ Oğuzman - Dural, *Aile*, 69; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 177; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 74.

⁸⁶ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 75; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 181.

⁸⁷ Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 196; Hatemi, *Aile*, 53; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 75.

⁸⁸ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 183.

⁸⁹ Kılıçoğlu, *Aile*, 53; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 58; Oğuzman - Dural, *Aile*, 71; Hatemi, *Aile*, 54; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 75; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 196; Tekinay, *Aile*, 83.

⁹⁰ Gençcan, *Evlenme*, 369; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 59; Oğuzman - Dural, *Aile*, 71.

⁹¹ Oğuzman - Dural, *Aile*, 71; Gençcan, *Evlenme*, 369.

evliliğin geçerliliğine herhangi bir etkisi bulunmamaktaydı. Bu nedenle düzenlenen bu evlenme yasağı kesin olmayan bir evlenme engeli niteliğindeydi. Bu kişilerin evlenmesi halinde sadece evlatlık ilişkisinin ortadan kalkması durumu ortaya çıkıyordu⁹². Kanun koyucu TMK ile getirilen düzenleme ile evlat edinme sonucunda kurulan yapay soybağı nedeniyle evlat edinen kişi ile evlat edindiği kişi arasında evlenme yasağı getirmiştir. Bunun yanında evlat edinen veya evlat edinilen kişinin diğerinin altsoyu ve eşi ile evlenmesi yasaktır. Ancak evlat edinen kişi evlat edindiği kişinin üstsoyu ile veya evlat edinilen kişi ya da onun altsoyunun evlat edinen kişinin üstsoyu ile evlenebilmesi mümkündür⁹³.

3.1.2.1.2. Mevcut Evlilik

Kesin evlenme engellerinden biri de tarafların evlilik sırasında bir başkasıyla evli olmaması olarak düzenlenmiştir. Bu durum Türk hukuk sisteminde “tek eşlilik” ilkesinin kabul edilmesinin bir sonucudur⁹⁴. Mevcut bir evliliği bulunan kişi, bu evlilik sona ermedikçe bir başkasıyla evlenemez. Evlenmesi halinde ikinci evlilik mutlak butlanla sakat olacaktır⁹⁵. Nitekim TMK m. 130’a göre bir kişi yeniden evlenmek istediğinde önceki evliliğinin sona erdiğini ispat etmekle yükümlüdür. Benzer bir hüküm EY m. 15’te de yer almaktadır. Buna hükmeye göre, nüfus kaydında evli görünen bir kimse yeniden evlenemez. Evlenmek isteyen bir kimsenin başka biriyle evli olmaması ve önceden bir evlilik yapmışsa bu evliliğin sona erdiğini ispat etmesi gerekmektedir⁹⁶.

Taraflar evlenme başvurusunda bulunurken TMK m. 136 kapsamında önceki evliliğin sona erdiğine ilişkin belgeyi evlendirme memurluğuna vermek zorundadır. Evlenme başvurusu sırasında önceki evlilik ölüm, boşanma veya herhangi bir sebebe dayanarak mahkeme kararı ile sona ermiş ise evlenme engeli ortadan kalkacaktır. Ancak bu durum aile kütüğüne tescil edilmemişse bu kişiler yeniden evlenemezler.

⁹² Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 59; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 76.

⁹³ Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 197.

⁹⁴ Ömer Uğur Gençcan, *Evliliğin Genel Hükümleri* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2019), 44; Oğuzman - Dural, *Aile*, 73; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 77; Gençcan, *Evlenme*, 354; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 197; Kılıçoğlu, *Aile*, 54.

⁹⁵ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 77; Şakir Berki, “Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19/1 (1962), 204.

⁹⁶ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 60.

Eşlerden birinin ölmesi ile önceki evliliğin sona ermesi durumunda sağ kalan eşin kadın olması halinde bekleme süresine uyarak, erkek olması halinde ise herhangi bir süreye uymaksızın diğer eşin öldüğünü belirten ölüm belgesini evlendirme memurluğuna vererek yeniden evlenebilmesi mümkündür⁹⁷. Önceki evliliği boşanma ile sona eren eşlerden her biri boşanma davasının kesinleşmesinden sonra başka birisi ile veya tekrar boşandığı eşi ile evlenebilecektir. Bu durumda evlenmek isteyen eşin, evlenme başvurusu yaparken mahkeme tarafından verilen kesinleşmiş boşanma kararını evlendirme memuruna sunması gerekmektedir⁹⁸.

Eşlerden birinin gaipliğine karar verilmiş olması halinde evlilik kendiliğinden sona ermemektedir⁹⁹. Bu durumda gaipliğine karar verilen kişinin eşi yeniden evlenemez. TMK m. 131’de de görüldüğü üzere evliliğin feshine karar verilmediği müddetçe gaipliğine karar verilen kişi evlenemeyecektir. Gaiplik kararı verilen kişinin başka biri ile evlenmek istemesi halinde mahkemeden evliliğin feshini talep etmesi gerekmektedir. Gaiplik başvurusuyla birlikte veya ayrı bir dava açarak evliliğin feshinin istenebilmesi mümkündür¹⁰⁰. Evliliğin feshinden sonra hakkında gaiplik kararı verilen kişinin eşi evlenme başvurusunda bulunurken gaiplik kararıyla birlikte evliliğin feshine ilişkin kararı da evlendirme memuruna vererek yeniden evlenebilecektir¹⁰¹.

3.1.2.1.3. Akıl Hastalığı

Kesin evlenme engellerinden bir diğeri de TMK m. 133’te düzenlenmiş olan akıl hastalığıdır. İlgili maddeye göre evlenmelerinde tıbbi olarak bir sakınca bulunmadığı sağlık kurulu raporuyla tespit edilmeyen akıl hastaları evlenemezler. Maddeden de anlaşıldığı üzere akıl hastalığı her zaman kesin evlenme engeli niteliği taşımamaktadır¹⁰². Akıl hastalığının kesin evlenme engeli olarak kabul edilebilmesi için evlenmeye engel

⁹⁷ Oğuzman - Dural, *Aile*, 73; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 77.

⁹⁸ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 77; Oğuzman - Dural, *Aile*, 73.

⁹⁹ Velidedeoğlu, *Medeni Hukuk: Aile*, 136; Öztan, *Aile*, 570; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 60; Hüseyin Tokat, “Gaipliğin Aile Hukuku Yönünden Sonuçları”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/2 (2017), 551.

¹⁰⁰ Kılıçoğlu, *Aile*, 55; Oğuzman - Dural, *Aile*, 73; Hatemi, *Aile*, 50; Bilge Öztan, *Kişiler Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 89; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 78; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 197; Tokat, *Gaipliğin Aile Hukuku Yönünden Sonuçları*, 552.

¹⁰¹ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 59; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 78; Oğuzman - Dural, *Aile*, 74.

¹⁰² Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 43; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 60; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 60; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 79; Berki, *Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan*, 207.

olacak düzeyde olması gerekmektedir¹⁰³. Buna göre evlenmek isteyen taraflardan birinin evlenmeye engel olacak düzeyde akıl hastası olması evlilik için kesin evlenme engeli teşkil eder¹⁰⁴.

Akıl hastalığının evlenmeye engel olacak derecede tıbbi bir sakınca bulundurup bulundurmadığının tespiti önem arz etmektedir. Kanun koyucu akıl hastalığının resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi gerektiğini düzenlemiştir¹⁰⁵. Nitekim EY m. 20'ye göre sağlık raporu alınmaması durumunda evlendirme yapılamayacaktır. Evlenme başvurusunda bulunurken verilen bu sağlık raporu ile akıl hastası olan bir kişinin evlenmelerinde tıbbi bir sakınca bulunup bulunmadığı anlaşılmaktadır¹⁰⁶. Sağlık raporu olmadan kadın ve erkeğin evlenmesine izin verilmeyecektir. Evlenmesinde tıbbi sakınca bulunan akıl hastası bir kimsenin bir şekilde evlenmesi halinde ise bu evlilik TMK m. 145/b.3 gereğince mutlak butlanla batıl olacaktır.

TMK m. 133'te düzenlenen akıl hastalığı, kişinin sahip olduğu temyiz gücünün varlığını etkilemeyen akıl hastalığıdır¹⁰⁷. Ayırt etme gücünü ortadan kaldıran akıl hastalığının bulunması halinde TMK m. 125'te düzenlendiği üzere kişi evlenme ehliyetine sahip olmayacaktır. Bu durumda TMK m. 145/b.2'ye göre bu evlilik mutlak butlanla batıldır. Evlenme başvuru sırasında bulunmayan akıl hastalığının sonradan çıkması halinde ise bu durum boşanma nedeni teşkil edecektir¹⁰⁸.

3.1.2.2. Kesin Olmayan Evlenme Engelleri

Evlendirme memuru tarafından kesin olmayan evlenme engellerinden biri tespit edilirse memur evlenme yapamaz¹⁰⁹. Ancak her nasılsa kesin olmayan evlenme engellerine rağmen evlenme gerçekleşmişse bu evlenme geçerli olarak kabul

¹⁰³ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 79; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 43; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 60; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 60; Berki, *Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan*, 207.

¹⁰⁴ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 43; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 61.

¹⁰⁵ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 62.

¹⁰⁶ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 44.

¹⁰⁷ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 60; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 61.

¹⁰⁸ TMK m. 165'e göre; "Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir."; Berki, *Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan*, 207.

¹⁰⁹ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 60.

edilecektir¹¹⁰. Kesin olmayan evlenme engellerinin bulunması halinde evlenme yapılmaması gerektiği halde evlenme gerçekleşmişse bu evlenmenin butlanına karar verilemez¹¹¹. Kesin olmayan evlenme engelleri “*bekleme süresi*” ve “*bulaşıcı hastalıklar*” olmak üzere iki tanedir.

3.1.2.2.1. Bekleme Süresi

Sadece kadınlara yönelik bir evlenme engeli olan bekleme süresi TMK m. 132’de düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün geçmediği müddetçe kadın evlenemez. Kanun koyucunun bu düzenlemeyi getirmesinin en önemli gerekçesi, soybağı karışıklığının önlenmesidir¹¹². Sürenin üç yüz gün olarak belirlenmesinin nedeni ise en uzun gebelik süresi olarak kabul edilen bu sürede kadının hamile olup olmadığının anlaşılması ve soybağının karışmasına engel olunmasıdır¹¹³.

Bu üç yüz günlük bekleme süresine ilişkin olarak kanun koyucu bazı istisnalar getirmiştir. Bu istisnalardan biri, kadının üç yüz günlük bekleme süresi içerisinde doğum yapmasıdır. Doğumla birlikte bekleme süresi sona ererek doğan çocuğun babası eski eş olarak kabul edilecek ve kadın kalan süreyi beklemeden evlenebilecektir¹¹⁴. Diğer bir istisna ise kadının önceki evliliğinden hamile olmadığına anlaşılmasıdır. Kadının bir sağlık kuruluş raporu ile hamile olmadığına ispatlanması halinde, üç yüz günlük süreyi beklemeden evlenebilmesi mümkündür¹¹⁵. Bir başka istisna ise, evlilikleri sona eren eşlerin yeniden birbirleri ile evlenmek istemesidir. Evliliği sona eren eşler yeniden evlenmek isterlerse kadının üç yüz günlük süreyi beklemesi gerekmeyecektir¹¹⁶. Ancak sona eren evlilikten sonra araya başka bir evlilik girmiş ve kadın başka bir erkek ile

¹¹⁰ Hatemi, Aile, 59; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 80; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 60; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 197; Erdem - Makaracı Başak, Aile, 62.

¹¹¹ Erdem - Makaracı Başak, Aile, 62; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 80.

¹¹² Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 46.

¹¹³ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 74; Hatemi, Aile, 59; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 198; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 61; Oğuzman - Dural, Aile, 74; Gençcan, *Aile Davaları*, 113; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 80; Tekinay, Aile, 89.

¹¹⁴ Oğuzman - Dural, Aile, 74; İpek Yücer Aktürk, “Kadınlara Özgü Bekleme Süresi ve Sınırlı Evlenme Yasağı Sorunu”, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9/2 (2024), 199.

¹¹⁵ Kılıçoğlu, Aile, 57; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 48; Gençcan, *Aile Davaları*, 114; Seda Gayretli Aydın, “Kadın ve Kanuni Bekleme Süresi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 31/136 (2018), 278.

¹¹⁶ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 80; Oğuzman - Dural, Aile, 75; Gayretli Aydın, *Kadın ve Kanuni Bekleme Süresi*, 278.

evlenmişse bu durumda kadın için üç yüz günlük bekleme süresi uygulanmaya devam edecektir¹¹⁷.

Kadının hamile olmadığıının belirlenmesi veya evlilikleri sona eren eşlerin tekrar evlenmek istemesi halinde soybağı karışıklığı söz konusu olmayacağından kadının üç yüz günlük bekleme süresi mahkeme kararı ile kaldırılacaktır¹¹⁸. Kadın, gebe olmadığıının anlaşılması halinde sağlık kurulu raporu ile mahkemeye başvurarak bekleme süresinin kaldırılmasını talep edecektir. Kadının gebe olması veya boşandığı eşinden başka biriyle evlenmek istemesi halinde ise hâkim davayı reddedecektir¹¹⁹. Eski eşi ile evlenmek isteyen kadının da bekleme süresinin kaldırılması için mahkeme kararına ihtiyacı vardır. Mahkeme kararı ile üç yüz günlük süreyi beklemeden evliliği sona eren eşlerin evlenebilmesi mümkün olacaktır. Bu iki durumun varlığı halinde kanun koyucu hâkime takdir yetkisi vermemiş olduğundan hâkimin bekleme süresini kaldırması zorunludur¹²⁰.

Bekleme süresi evliliği sona erdiren sebeplerden olan ölüm, boşanma veya iptal ile başlayacaktır. Üç yüz günlük bekleme süresinin başlama zamanı evliliği sona erdiren sebebe göre değişiklik göstermektedir. Evliliğin ölüm ile sona ermesi halinde ölüm ile birlikte kadın için bekleme süresi başlayacaktır. Evlilik boşanma ile sona ermişse üç yüz günlük süre mahkeme kararının kesinleşmesi ile başlayacaktır. Yine evliliğin butlan ile sona ermesi halinde de mahkeme kararının kesinleşmesiyle birlikte üç yüz günlük süre başlayacaktır.

Kanaatimizce kadına yönelik olarak soybağının karışmasını önlemek amacıyla düzenlenen bu hüküm artık işlevini yitirmiştir. Nitekim günümüz teknolojisinde soybağı DNA testleri ile kısa bir zamanda tespit edilebilmektedir. Soybağının tespitinin kısa bir

¹¹⁷ Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 47.

¹¹⁸ Gençcan, *Aile Davaları*, 114; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 81.

¹¹⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2021/8931 (30 Kasım 2021); “08.09.2021 tarihinde kesinleşerek nüfusa tescil edildiği, davacı kadının eldeki davayı kanunun ön gördüğü üç yüz günlük süre henüz dolmadan 28.09.2021 tarihinde açtığı anlaşılmaktadır. Davacı kadın hakkında düzenlenen ve dosya içerisinde bulunan Denizli Devlet Hastanesinin 01.10.2021 tarihli sağlık raporuna göre davacı kadının gebe olduğu ve 01.10.2021 tarihli duruşmada davacı kadının, boşandığı eşinden başka biri ile evlenmek istediğini beyan ettiği, bu nedenle Türk Medeni Kanunu'nun 132 nci maddesi koşullarının somut olayda davacı kadın yararına gerçekleşmediği sabittir. O halde mahkemece davanın reddine karar verilmesi gerekirken, davanın kabulüne karar verilmesi usul ve kanuna aykırı bulunmuştur.”

¹²⁰ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 61; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 80; Gençcan, *Aile Davaları*, 114; Gayretli Aydın, *Kadın ve Kanuni Bekleme Süresi*, 276; Yücer Aktürk, *Kadınlara Özgü Bekleme Süresi ve Sınırlı Evlenme Yasağı Sorunu*, 199.

zamanda ve kolay bir şekilde tespit edilebilmesi mümkün olduğu halde kadının evlenebilmek için üç yüz gün beklemek zorunda olması evlenme hakkına aykırılık teşkil etmektedir. Ayrıca kadının hamile olmadığına sağlık raporuyla kanıtlandığı hallerde mahkemeden üç yüz günlük bekleme süresinin kaldırılmasını talep etmesi soybağının tespitinin bu kadar kolay olduğu bir teknolojiye yargılama sürelerinin uzunluğu göz önüne alındığında zaman kaybına yol açmakta ve mahkemelerin iş yükünü çoğaltmaktadır. Bu nedenle kadına yönelik bekleme süresine ilişkin hükmün kaldırılması gerektiğini düşünüyoruz.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), 27 Haziran 2023 tarihli ve 27094/20 başvuru numaralı Nurcan Bayraktar/Türkiye kararında kadınların boşandıktan sonra üç yüz gün bekleme süresine uymak zorunda olmasının ve bu süreyi kaldırabilmek için hamile olmadıkları yönünde sağlık raporu sunmalarını gerekmesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) düzenlenen özel hayata saygı hakkına (AİHS m. 8) ve ayrımcılık yasağına (AİHS m. 14) aykırı olduğuna karar vermiştir¹²¹.

Bekleme süresi bir kesin evlenme engeli olmadığından kadın üç yüz geçmeden bir başkası ile evlenmişse TMK M. 154'e göre bu evlenme geçerli olarak kabul edilir ve bu evliliğin butlanı talep edilemez¹²². Kadının bekleme süresinin kaldırılmasında görevli mahkeme aile mahkemesi, yetkili mahkeme ise hakkında bekleme süresi uygulanacak olan kadının yerleşim yeri mahkemesidir¹²³.

3.1.2.2.2. Bulaşıcı Hastalıklar

TMK'da akıl hastalığı kesin evlenme engeli olarak düzenlemekte olup bunun dışında evlilik için engel oluşturacak başka bir hastalığa ilişkin düzenlemeye yer verilmemiştir. Buna ek olarak 1539 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile bazı bulaşıcı hastalıklar evlenme engeli olarak düzenlenmiştir¹²⁴.

¹²¹ İlgili karar için bakınız: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı (AİHM), Nurcan Bayraktar, Başvuru No. 27094/20, 27/06/2023, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-226336%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-226336%22]}).

¹²² Öztan, *Aile*, 583; Oğuzman - Dural, *Aile*, 75; Hatemi, *Aile*, 59; Gençcan, *Aile Davaları*, 113; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 198; Kılıçoğlu, *Aile*, 57; Gayretli Aydın, *Kadın ve Kanuni Bekleme Süresi*, 276; Yücer Aktürk, *Kadınlara Özgü Bekleme Süresi ve Sınırlı Evlenme Yasağı Sorunu*, 199.

¹²³ Gençcan, *Aile Davaları*, 114.

¹²⁴ Umumi Hıfzıssıhha Kanunu (UHK), *Resmi Gazete* 1489 (6 Mayıs 1930), Kanun No. 1593.

Umum, Hıfzısıhha Kanunu m. 123 uyarınca sayılan frengi, cüzzam, yumuşak şankr ve belsoğukluğu hastalığı bulunan kişiler evlenemezler. Bu kişilerin evlenebilmesi için bu hastalıkların tedavi edilip iyileştiğinin veya başkasına geçme tehlikesinin ortadan kalktığının doktor raporu ile ispatlanması gerekmektedir¹²⁵. Umumi Hıfzısıhha Kanunu m. 124'te ise verem hastalığı özel olarak düzenlenmiştir. Buna göre verem hastalığının tespit edilmesi halinde hastalığın tedavisi için evlenme altı ay geciktirilir. Altı ayın sonunda verem hastalığına sahip olan kişi iyileşmezse evlilik bir kez daha altı ay ertelenir. İki kez ertelemeye rağmen iyileşme olmazsa doktor tarafından evlenecek olan kişilere bu hastalığın tehlikesi anlatılır, buna rağmen evlenmek istemeleri halinde ise evlilik gerçekleştirilir.

Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nda sayılan hastalıklardan birinin varlığına rağmen evlilik gerçekleşmişse bu hastalıklar kesin olmayan evlenme engeli olarak düzenlediğinden bu evlenme geçerli olarak kabul edilecektir¹²⁶. Ancak bu hastalığın eşten gizlenerek evlenmenin yapılması halinde TMK m. 150'de düzenlenen aldatmaya dayanılarak nisbi butlan davası açılabilmesi mümkündür.

3.2. Evlenmenin Şekli Şartları

Geçerli bir evlilik için evlenmenin maddi şartları ile birlikte evlenmenin şekli şartlarının da yerine getirilmesi gerekmektedir. Evlenme, özel hukuk alanında en sıkı şekil şartlarına sahip olan sözleşmedir¹²⁷. Bu nedenle hem tarafların hem de evlendirme memurunun bu şartlara uyması zorunludur. Evlenme için aranan şekil şartları TMK ile paralel olarak EY'de düzenlenmiştir. Evlenme için aranan şekil şartlarını “evlenmeden önce yapılması gereken işlemler”, “evlenme sırasında yapılması gereken işlemler” ve “evlenmeden sonra yapılması gereken işlemler” olarak üç kısımda incelemek mümkündür.

¹²⁵ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 82; Oğuzman - Dural, *Aile*, 75; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 198; Tekinay, *Aile*, 92.

¹²⁶ Kılıçoğlu, *Aile*, 57; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 62; Oğuzman - Dural, *Aile*, 76; Hatemi, *Aile*, 61; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 83; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 198.

¹²⁷ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 83; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 62; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 64; Tekinay, *Aile*, 93.

3.2.1. Evlenmeden Önce Yapılması Gereken İşlemler

Kanun koyucu TMK ve EY’de evlenmeden önce birtakım şekli şartların varlığını aramıştır. Bu şartlar evlenme başvurusunda bulunma, evlenme başvurusunun incelenmesi, evlenmeye itiraz, evlenme başvurusunun reddine itiraz ve evlenme izin belgesi olmak üzere beş başlık altında incelenebilir.

3.2.1.1. Evlenme Başvurusunda Bulunma

Evlenmek isteyen erkek ve kadının öncelikle evlenme başvurusunda bulunmaları gerekmektedir. TMK m. 134/f.1 ve EY m. 16’ya göre evlenecek olan kadın ve erkeğin evlendirme memurluğuna birlikte başvurmaları gerekmektedir. Başvuru erkek veya kadından birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna yapılmalıdır¹²⁸. Madde lafzında oturdukları yer ifadesi geçtiğinden, başvuru yapılan evlendirme memurluğunun kadın veya erkeğin yerleşim yerinde bulunan evlendirme memurluğu olması zorunlu değildir¹²⁹. EY m. 17’ye göre evlenme işlemlerinin yürütülmesi için özel yetki verilmesi halinde vekaletname yoluyla vekil tarafından da başvuru yapılabilir¹³⁰. Evlendirme memuru TMK m. 134’e göre belediyenin bulunduğu yerde belediye başkanı veya bu iş ile ilgili olarak görevlendireceği bir memur, köyde ise muhtar olarak kabul edilmektedir.

Evlenme başvurusunun şeklini düzenleyen TMK m. 135’e göre başvurunun taraflarca yazılı veya sözlü olarak yapılması mümkündür. EY m. 18’e göre yazılı başvuru tarafların örneğine uygun olarak düzenlediği ve imzaladığı beyanname ile yapılır. Başvurunun sözlü olarak yapılması halinde evlendirme memuru tarafından beyanname düzenlenir, evlenmek isteyen kadın ve erkeğe imzalatılarak evlendirme memuru tarafından da bu imzalar tasdik edilir¹³¹. Sözlü olarak yapılan başvuru yazılı hale getirilmediği müddetçe diğer işlemlere geçilmez. Ayrıca evlenme başvurusu sırasında tarafların fotoğraflı nüfus cüzdanlarını göstermeleri zorunludur¹³². Aksi takdirde evlendirme memuru başvuruyu kabul etmeyecektir.

¹²⁸ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 64.

¹²⁹ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 64.

¹³⁰ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 51; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 76; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 59; Oğuzman - Dural, *Aile*, 79; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 85; Kılıçoğlu, *Aile*, 61.

¹³¹ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 86; Oğuzman - Dural, *Aile*, 79.

¹³² Oğuzman - Dural, *Aile*, 79; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 86.

Evlendirme başvurusu sırasında tarafların birtakım belgeleri başvuruya eklemeleri gerekmektedir. Başvuru belgesine eklenmesi gereken belgeler TMK m. 136 ile EY m. 20’de sayılmıştır. Bu maddelere göre evlenme başvurusunda bulunan taraflarından her birinin nüfus cüzdanı ile nüfus kayıt örneğini, taraflardan birinin veya her ikisinin ikinci evlilikleri olması halinde önceki evliliğin sona erdiğine ilişkin belgeyi, taraflardan birinin yada her ikisinin de küçük veya kısıtlı olması halinde yasal temsilcinin imzası onaylanmış yazılı izin belgesini ve tarafların evlenmeye engel bir hastalığının bulunmadığına ilişkin sağlık raporunu evlendirme memurluğuna teslim etmesi zorunludur¹³³.

3.2.1.2. Evlenme Başvurusunun İncelenmesi

TMK m. 137’ye göre evlendirme memuru, evlenme beyannamesi ile buna eklenen belgeleri inceler. Evlendirme memuru, bu incelemede evlenme talebine ilişkin beyannamenin usulüne uygun olarak doldurulup imzalanıp imzalanmadığını, evlenme ehliyet ve belgesi ile kimlik cüzdanı arasında fark bulunup bulunmadığını, bir fark bulunması halinde bu farkın şahısta hataya neden olacak nitelikte olup olmadığını, yaş küçüklüğü veya kısıtlılık sebebiyle annesinin, babasının veya vasisinin rızası ya da hâkimin izninin alınması gereken durumlarda rızanın veya hâkimin verdiği iznin, rıza belgesinin vasi tarafından imzalanması halinde vasi atanmasına ilişkin mahkeme kararının bulunup bulunmadığını kontrol edecektir. Evlendirme memuru belgelerde bir eksiklik olması halinde bu eksikliği tamamlar veya taraflara tamamlattırır¹³⁴.

Evlenme başvurusunun kanunda yer alan şekle uygun olarak yapılmadığının veya evleneceklerden birinin evlenme ehliyetinin bulunmadığının ya da evlenmeye yasal bir engel bulunduğu anlaşıldığında, evlendirme memuru evlenme başvurusunu reddederek taraflara bu durumu yazılı olarak bildirir¹³⁵. Evlenme başvurusunun usulüne uygun olarak yapılması halinde evlendirme memuru başvuru sırasına göre evlenmenin yapılacağı gün ve saati taraflara bildirir.

¹³³ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 77; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 66.

¹³⁴ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 66.

¹³⁵ Hatemi, *Aile*, 62; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 74; Kılıçoğlu, *Aile*, 62; Tekinay, *Aile*, 97; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 66; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 78.

3.2.1.3. Evlenmeye İtiraz

Evlenmeye itirazın düzenlendiği EY m. 24'e göre ilgililer, tarafların evlenmeye ehil olmadıkları veya evlenmeye mani bir halin varlığını evlenme gününden önceki günün mesai saatinin bitimine kadar ileri sürerek yazılı şekilde itirazda bulunabilirler. Evlenme gününde itiraz etmeleri halinde bu itiraz kabul edilmez.¹³⁶ İtiraz edenin itirazın dilekçesine itirazını destekler nitelikte belgeler veya inandırıcı deliller eklemesi gerekir. İtiraz dilekçesinde itiraza ilişkin belgeler ile itiraz edenin açık kimlik bilgileri, adresi ve imzasının da bulunması zorunludur. İtiraza ilişkin dosyada itirazın aksini gösterecek nitelikte bir belge bulunması halinde itirazı evlendirme memuru reddederek evlenecek taraflara bilgilendirme yapar. Belirlenen usule uygun olarak yapılan bir itirazın bulunması durumunda itiraz en geç yirmi dört saat içerisinde taraflara bildirilir. Bu bildirimde tarafların on gün içerisinde cevap vermelerini ve varsa itirazın aksini gösterir nitelikte belgelerin gönderilmesini talep eder. Taraflar cevap verdikten sonra veya cevap için verilen on günlük sürenin dolması halinde evlendirme memuru dosyayı yeniden inceler.

Evlendirme memuru dosyayı incelemesinin sonucunda itirazın haklı olduğuna karar verirse evlendirmeyi reddederek tarafları ve itiraz edeni derhal bilgilendirir.¹³⁷ Eğer itirazın haklı olmadığı veya itiraza konu engelin hukuki bir işlem ile ortadan kalkmış olduğu anlaşılırsa evlendirme memuru yapılan itirazı reddederek taraflar ile itiraz edene bildirir ve evlenme işlemine devam edilir. Buna karşın itiraz eden ilgili tarafından on gün içerisinde dava açıldığına ve evlenmenin durdurulduğuna ilişkin bir karar getirilirse evlenme işlemi yargılama süreci sonuçlanıncaya kadar durdurulacak ve taraflara bildirilecektir.

Evlenmeye itiraz yetkisi sadece ilgili kişilerle sınırlandırılmamış, kanun koyucu tarafından EY m. 25 ile Cumhuriyet Savcılarına da itiraz yetkisi verilmiştir. İlgili maddeye göre Cumhuriyet Savcısı mutlak butlan sebeplerinden birinin varlığını gerekçe göstererek evlenme yapıncaya kadar evlenmeye itiraz etmeye yetkilidir.¹³⁸ Evlenmeye

¹³⁶ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 90; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 67; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 93.

¹³⁷ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 93; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 67; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 91.

¹³⁸ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 67; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 53; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 92; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 93.

ilişkin bir mani bulunduğuna dair Cumhuriyet savcılığına yapılan ihbarın ciddi bulunması halinde bu itiraz evlendirme memurluğuna bildirilir. Evlendirme memuru EY m. 24'te düzenlendiği şekilde inceleme yaparak itirazı inceler ve itirazın yerinde görülmemesi halinde Cumhuriyet Savcılığına bilgi verilerek evlenme işlemlerine devam edilecektir. Cumhuriyet Savcılığı tarafından on gün içerisinde dava açıldığına ilişkin bir bildirimde bulunulmazsa evlendirme yapılarak bu hususta Cumhuriyet savcılığına gerekçeli olarak bilgi verilir.

3.2.1.4. Evlenme Başvurusunun Reddine İtiraz

Kanun koyucu evlendirme başvurusunda bulunan taraflardan her birine, evlendirme memurunun evlenme başvurusunu reddetmesine ilişkin olarak mahkemeye başvurma suretiyle itiraz etme hakkı tanımıştır¹³⁹. TMK m. 138'de evlenme başvurusunun reddine ilişkin itiraz düzenlenmektedir. Mutlak butlan sebebi olmayan hallere ilişkin ret kararlarına karşı yapılan itirazlar evrak üzerinden incelenerek kesin hükme bağlanır. Buna karşın mutlak butlan olarak sayılan nedenlerden birinin varlığına yönelik ret kararlarına karşı yapılan itirazlar ise basit yargılama usulüyle görülür¹⁴⁰.

Evlenme başvurusunun reddine karşı itirazın yapılacağı yetkili ve görevli mahkeme ret kararının verildiği yerde bulunan Aile Mahkemesidir¹⁴¹. TMK'da red kararına karşılık yapılacak itirazın süresine ilişkin olarak bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak doktrinde TMK m. 140'da düzenlenen evlenme şartlarının bulunmadığının anlaşılmasının üzerinden altı ay geçmesi halinde evlendirme memurunun evlendirme törenini yapmayacağı hükmünden, itiraz için mahkemeye bu altı aylık süre içinde karar alınacak şekilde başvurulması gerektiği çıkarımında bulunulabileceği kabul edilmektedir¹⁴².

3.2.1.5. Evlenme İzin Belgesi

Evlendirme memuru, tarafların evlenmelerine engel bir durumun bulunmadığını tespit ederse veya evlendirme başvurusunun reddine ilişkin karar mahkeme tarafından

¹³⁹ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 66; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 78.

¹⁴⁰ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 78; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 66.

¹⁴¹ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 94; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 80; Kılıçoğlu, *Aile*, 62.

¹⁴² İlgili görüş için bkz.; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 67.

kaldırılırsa taraflara evlenecekleri gün ve saati bildirir. Ayrıca evlendirme memuru tarafların talebi halinde evlenme izin belgesi verir. Evlenme izin belgesine ilişkin düzenleme TMK m. 139 ve EY m. 22’de düzenlenmiştir. Taraflar evlenme izin belgesi ile bu belgenin verilmesinden başlayarak altı ay içerisinde herhangi bir evlendirme memuru önünde evlenebilme hakkına sahip olmaktadır¹⁴³.

Evlenmek isteyen taraflar evlenme izin belgesi ile yeni bir dosya düzenlenmesine gerek olmaksızın yurt içinde ve yurt dışında evlenebilirler¹⁴⁴. Evlenme izin belgesi verildiği tarihten itibaren altı ay süre için geçerli olarak kabul edilmektedir¹⁴⁵. TMK m. 140 uyarınca altı aylık sürenin sonunda evlenme izin belgesi hükümsüz hale gelmektedir. Bu durumda altı aylık sürenin bitiminden sonra evlenmek isteyen kadın ve erkeğin bütün işlemleri yeniden yapması gerekmektedir¹⁴⁶. Evlenme izin belgesine dayanarak evlenme işlemini gerçekleştiren yetkili makam bu durumu evlenme izin belgesini veren evlendirme memuruna on beş gün içerisinde bildirmekle yükümlüdür.

3.2.2. Evlenme Sırasında Yapılması Gereken İşlemler

Geçerli bir evlenme için kanun koyucu evlenme sırasında da birtakım şekli şartlara uyma yükümlülüğü getirmiştir. Uyulmaması halinde doğurduğu sonuca göre bu şartlar, evlenme töreninin asli şartları ve evlenme törenin tali şartları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Evlenme töreninin asli şartları geçerli bir evlenme için mutlak sure uyulması gereken şartlar olup bunlara uyulmaması halinde geçerli bir evlenme söz konusu olmayacaktır. Buna karşın evlenme törenin tali şartları olmadan evlenme yapılamayacak olsa da bu şartların eksikliği evlenmenin geçerliliğini etkilemeyecektir¹⁴⁷.

3.2.2.1. Evlenme Töreninin Asli Şartları

Evlenme töreni için varlığı aranan asli şartlar, geçerli bir evlenme için mutlak surette uyulması gereken şartlardır. Bu şartların yerine getirilmemesi halinde evlenme geçersiz olarak kabul edilecektir¹⁴⁸. Diğer bir deyişle, evlenme töreninin asli şartları

¹⁴³ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 78; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 68.

¹⁴⁴ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 91; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 78.

¹⁴⁵ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 67.

¹⁴⁶ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 68; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 68; Kılıçoğlu, *Aile*, 63; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 91.

¹⁴⁷ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 98.

¹⁴⁸ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 68; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 95.

bulunmadığı takdirde evlenmenin yokluğu sonucu doğacaktır. Evlenme törenin asli şartları tarafların evlenme iradelerini açıklaması ve yetkili memur önünde evlenmenin gerçekleştirilmesi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

3.2.2.1.1. Tarafların Evlenme İradelerini Açıklaması

Evlenmek isteyen kadın ve erkeğin evlenmeye yönelik karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları açıklamaları gerekmektedir¹⁴⁹. TMK m. 142 gereğince bu iradeyi evlenmek isteyen kadın ve erkeğin bizzat kendilerinin açıklaması gerekmektedir. Vekil aracılığıyla evlenme başvurusu yapılabilmesine karşın EY m. 27 uyarınca evlenme iradesinin açıklanmasının kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması nedeniyle vekil vasıtasıyla açıklanabilmesi mümkün değildir¹⁵⁰. Evlenme iradesinin sözlü olarak ortaya konulması zorunlu değildir. İşitme ve konuşma engeli olan kimseler için bu irade işaretlerden anlayan bir kişinin aracılığıyla veya yazılı olarak gerçekleştirilebilecektir. Nitekim burada önemli olan evlenme iradesinin ortaya konulmuş olmasıdır.

Evlendirme memuru evlenecek kadın ve erkeğe birbiriyle evlenmeyi kabul edip etmediklerini sorar. Tarafların olumlu yanıt vermesi ve bu yanıtların iki tanık tarafından duyulduğunun teyit edilmesi halinde evlenme gerçekleşir. Görevli evlendirme memuru, evlenmenin kadın ve erkeğin karşılıklı rızası ile kanuna uygun olarak gerçekleştirildiğini açıklar ve evlenme kütüğünü taraflar ile şahitlere imzalattırdıktan sonra kendisi de bu kütüğe tarih ve saat koyarak imzalar.

3.2.2.1.2. Yetkili Memur Önünde Evlenmenin Gerçekleştirilmesi

Geçerli bir evlenme için evlenmeye yönelik irade açıklamasının bu iş kapsamında yetkili memur önünde yapılmış olması gerekmektedir¹⁵¹. Evlenme, kanunda yetkili olarak sayılmış olan evlendirme memuru önünde yapılması halinde geçerli olacaktır¹⁵². Evlenme

¹⁴⁹ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 55.

¹⁵⁰ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 69; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 69; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 95; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 59; Gençcan, *Evliliğin Hükümleri*, 44; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 79.

¹⁵¹ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 80; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 55.

¹⁵² Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 96; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 118; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 56.

işlemini yapmaya hangi memurun yetkili olduğu TMK m. 134 ile paralel bir düzenleme olan EY m. 7’de düzenlenmiştir.

EY m. 7 kapsamında belediye bulunan bir yer olması halinde bu yerin belediye başkanı veya bu iş ile ilgili olarak görevlendireceği bir memur, köy olması halinde ise muhtar evlendirme memuru olabilir. Bunun yanında bakanlık tarafından evlendirme memurluğu görev ve yetkisi, ilde bulunan nüfus ve vatandaşlık müdürlükleri ile nüfus müdürlüklerine ve il ve ilçe müftülükleri ya da ilgili dış temsilciliklere verilebilir. Evlenmek isteyen kadın ve erkekten birinin yabancı kimse olması durumunda belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri evlendirmeye yetkili olarak kabul edilir. Aynı mahiyette bir düzenlemeye Nüfus Hizmetleri Kanunu (NHK) m. 22’de de yer verilmiştir¹⁵³.

3.2.2.2. Evlenme Törenin Tali Şartları

Evlenme töreni sırasında asli şartların yanında birtakım tali şartlara da uyulması gerekmektedir. Ancak bu şartlara uyulmamasının ortaya çıkardığı hukuki sonuç, asli şartlardan farklılık arz etmektedir. Evlenme töreninin asli şartlarından birinin eksikliği evlenmenin geçersizliğine yol açarken tali şartlardan birinin eksik olması evlenmenin geçersizliği sonucuna yol açmayacaktır. Tali şartların eksikliği evlenmenin yapılmasını önlemektedir ancak her nasılsa evlenme yapılmışsa bu evlilik geçerli olarak kabul edilecektir¹⁵⁴. Nitekim TMK m. 155’de de düzenlendiği üzere evlendirme işlemi için kanun tarafından yetki verilen bir memur huzurunda yapılan bir evliliğin kanunda düzenlenen diğer şekil şartlarına uyulmaması nedeniyle geçersizliğine karar verilemeyecektir¹⁵⁵. Evlenmenin geçerliliğini etkilemeyen bu tali şartlar evlenme törenine tanıkların katılması, evlenmenin kanunun belirttiği yerde yapılması, evlenmenin sözlü yapılması ve evlenme töreninin aleni olarak yapılmasıdır.

¹⁵³ Nüfus Hizmetleri Kanunu (NHK), *Resmi Gazete* 26153 (29 Nisan 2006), Kanun No. 5490.

¹⁵⁴ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 104.

¹⁵⁵ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 133; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 104; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 77

3.2.2.2.1. Evlenme Törenine Tanıkların Katılması

Evlenme töreni sırasında iki tanığın da bulunması gerekmektedir. TMK m. 141'e göre evlendirme töreni, ayırt etme gücü bulunan iki tanık önünde yapılmalıdır¹⁵⁶. Evlenme töreninde bulunması gereken tanıklara ilişkin şartlar EY m. 28 ile düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre evlenme törenine katılacak olan tanıkların ergin ve ayırt etme gücünün bulunması zorunludur. Bununla birlikte tanıklık yapacak kişilerin tanıklık ettiği erkek veya kadını tanımaları da şart olarak düzenlenmiştir. Evlendirme memuru, tanıkların görünüşünden ayırt etme gücüne sahip olmadığını veya tanıklık ettiği erkek veya kadını tanımadığını anlaması halinde şahitlik yapmalarını engelleyecektir.

Evlenme törenine katılan tanık, tarafların evlenmeye yönelik irade açıklamalarının hiçbir baskı altında kalmadan yapıldığına, tanıklık ettiği tarafın kimlik bilgilerinin doğruluğuna ve evlenme akdinin yapıldığına şahitlik etmektedir. Tarafların evlenme iradelerini açıklamalarından sonra bu iradenin iki şahit tarafından da duyulduğu doğrulanarak evlenmek isteyen taraflarla birlikte şahitlerde evlenme kütüğüne imza atarak bu evlenme akdinin kurulduğuna şahit olduklarını kabul etmektedirler. Ancak tanıkların ayırt etme gücüne sahip olmaması, bir tane tanık bulunması veya hiç tanık bulunmaması durumu evlenmenin geçersizliğine yol açan bir eksiklik olarak kabul edilmemektedir¹⁵⁷.

3.2.2.2.2. Evlenmenin Kanunun Belirttiği Yerde Yapılması

Kanun koyucu evlenme töreninin yapılması gereken yere ilişkin olarak özel bir hükme yer vermiştir. TMK m. 141'e göre evlenme töreninin evlenme dairesinde yapılması gerekmektedir. Ancak evlenmek isteyen tarafların talebi üzerine evlenme töreninin evlendirme memurunun uygun bulacağı başka bir yer de yapılabilmesi mümkündür¹⁵⁸. Yine aynı yönde bir düzenleme olan EY m. 26'da evlenme töreninin ilgili makamlar tarafından evlenme için tahsis edilen resmi salon ve yerlerde yapılması gerektiği belirtilerek evlenmek isteyen tarafların isteği halinde evlenme töreninin yapılabileceği yerler de sayılmıştır.

¹⁵⁶ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 70; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 69.

¹⁵⁷ Hatemi, *Aile*, 65; Gençcan, *Evlenme*, 629; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 201.

¹⁵⁸ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 69.

Evlenecek olan tarafların istemesi halinde yerleşim yerlerinde, özel bir bina veya salonda, taraflardan birinin tutuklu veya hükümlü olması durumunda Cumhuriyet Savcılığının izni ile ceza veya tutukevinde, hastalık halinde başhekimin veya buranın müdürünün izin vermesi halinde hastanelerde evlenme töreni yapılabilir. Buna karşın evlenme töreninin yapılmasının istendiği yerin evlenmenin niteliği ile uyuşmayan ya da evlenecek kadın ve erkeğin iradelerini baskı altında kalmadan açıklamalarına imkân vermeyen yer veya mabet olması halinde bu yerde evlenme töreni yapılamaz. Bu durumla karşılaşan evlendirme memuru tarafından evlenme işlemi ertelenecektir¹⁵⁹.

3.2.2.2.3. Evlenmenin Sözlü Yapılması

Kural olarak evlenme sözleşmesinin sözlü olarak yapılması gerekmektedir¹⁶⁰. Evlenme, evlenme töreninde evlendirme memurunun taraflara yönelttiği sorulara sözlü olarak olumlu cevap vermeleri şeklinde yapılmaktadır¹⁶¹. TMK m. 142 ve EY m. 27 uyarınca önceden belirlenen yer ve zamanda evlendirme memuru evlenecek olan kadın ve erkeğin her birine evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenmek isteyen tarafların evlenme iradelerini belirli kelimelerle açıklama zorunluluğu bulunmamaktadır. Herhangi bir kelime ile evlenme iradesini olumlu yönde açıkça ortaya koymuş olması yeterlidir¹⁶².

Evlenecek taraflardan birinin ya da her ikisinin sağır ve dilsiz olması halinde bu kişilerin evlenme iradelerini işaretle açıklaması mümkündür. Gerekli görülmesi halinde evlendirme memuru işaretleri bilen bir kişinin aracılık etmesini önceden isteyebilecektir. Bu durumda tarafların aracıyı hazır olarak bulundurması gerekmektedir. Ayrıca sağır ve dilsiz tarafın okuma yazma bilmesi halinde evlenme iradesini ortaya koyan beyanı yazılı olarak da alınabilir. Tarafların yabancı olması ve Türkçe bilmemesi halinde, Türk devleti tarafından tanınan devlet tarafından kabul edilen birinci resmi dil sayılması koşuluyla bu dili anlayan tercüman aracılığıyla irade beyanı açıklamasını evlendirme memuru alabilir. Tarafların bu tercümanı daha önceden tören yerinde hazır bulundurması gerekmektedir.

¹⁵⁹ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 68; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 69; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 99.

¹⁶⁰ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 100.

¹⁶¹ Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 201; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 69; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 100.

¹⁶² Gençcan, *Evlenme*, 415; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 69; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 59.

Taraflardan her birinin kanuna uygun bir şekilde olumlu olarak cevap vermesi ve tarafların bulundurduğu iki şahit tarafından bu olumlu cevabın duyulduğunun teyit edilmesi üzerine evlendirme memuru evlendirme kütüğünü önce taraflara ve daha sonra şahitlere imzalatır ve kendi de tarih ile saati yazarak imzalar. Tarafların olumlu cevaplarını vermesiyle evlenme gerçekleşmiş olur¹⁶³.

3.2.2.2.4. Evlenme Töreninin Aleni Olarak Yapılması

Evlenme töreninin aleni bir şekilde yapılması zorunluluğu bulunmaktadır. TMK m. 141 uyarınca evlenme töreni açık olarak yapılır. Yine aynı yönde bir düzenleme olan EY m. 27'de de evlenmenin aleni olarak yapılması gerektiği düzenlenmiştir. Düzenlemelerden de anlaşıldığı üzere evlenme töreni herkese açık olarak yapılır. Bu nedenle evlenme törenine katılmak isteyen kimseler engellenemez. Ancak bu düzenlemeden evlenme töreninde davetli bulunmasının zorunlu olduğu anlamı çıkarılmamalıdır¹⁶⁴. Nitekim evlendirme töreninde davetli bulunmaması evlenmenin aleni olarak yapılmadığı anlamına gelmeyecektir. Hiçbir davetlinin evlenme törenine katılmamış olması evlenme töreninin aleni olarak yapıldığının temin edilmesi koşuluyla evlenmenin yapılmasına engel teşkil etmez¹⁶⁵.

3.2.3. Evlenmeden Sonra Yapılması Gereken İşlemler

Geçerli bir evlenme için evlenme töreninden sonra da uyulması gereken bazı şartlar bulunmaktadır. Evlenmek isteyen tarafların evlenme iradelerini açıklamalarından sonra evlendirme memurunun evlenmenin gerçekleştiğini açıklaması ve taraflar ve tanıklarla birlikte evlenme kütüğünün imzalanmasından sonra bazı şekli işlemlerin de yapılması gerekmektedir. Bu şartlar evlenen çiftin aile cüzdanının teslim edilmesi, evlenme işleminin nüfus idaresine bildirimde bulunulması ve aile kütüğü üzerinde tescil edilmesi, evlenmeyi savcılığa bildirme ve dini evlenme başlıkları olmak üzere dört kısım altında incelenebilir.

¹⁶³ Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 201; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 70; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 102.

¹⁶⁴ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 100; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 69;

¹⁶⁵ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 69; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 71.

3.2.3.1. Aile Cüzdanı Verilmesi

Evlenen çiftlere evliliğin resmi hale geldiğini gösteren aile cüzdanı verilmektedir. TMK'da düzenlenen 143. madde kapsamında evlenme töreninin sonunda aile cüzdanı evlendirme memuru tarafından eşlere verilir. Aynı yönde bir düzenleme olan EY m. 30'da da evlenen çiftlere aile cüzdanı verileceği düzenlenmiştir. Evlenmenin gerçekleştiğini gösteren resmi belge aile cüzdanıdır.

Evlenme cüzdanının verilmemiş olması, evlenmenin geçerliliğine hiçbir etkide bulunmamaktadır¹⁶⁶. Evlenmenin gerçekleşmiş olduğu aile cüzdanı ile ispatlanmak zorunda değildir. Evlenmenin gerçekleştiğinin kimlik kartı, nüfus kütüğüne işlenen kayıtlar veya bunların bulunmaması halinde başkaca delillerle ispatı mümkündür¹⁶⁷. Bunun yanında aile cüzdanının önemi dini evlenmenin yapılmasında ortaya çıkmaktadır. Nitekim dini evlenme yapmak isteyen tarafların aile cüzdanlarını dini evlenmeyi yapacak kişiye göstermesi zorunludur.

3.2.3.2. Evlenmenin Nüfus İdaresine Bildirilmesi ve Aile Kütüğüne Tescil Edilmesi

Evlenmenin sadece nüfus kütüğüne yazılmış olması yeterli olmamakla birlikte bu evlenmenin evlenen kadın ve erkeğin nüfus kayıtlarına da işlenmesi gerekmektedir. Evlenmenin nüfus idaresine bildirilmesi evlenmenin yurt içinde ve yurt dışında gerçekleşmesine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Evlenmenin yurt içinde yetkili makamların huzurunda gerçekleşmesi halinde evlenmenin gerçekleştiği tarihten itibaren on gün içerisinde evlenme bildirim formu ile evlenmenin yapıldığı yerde bulunan nüfus müdürlüğüne bildirilmesi gerekmektedir. Evlenmenin büyükelçilik, konsolosluk veya başkonsolosluk nezdinde yapılması halinde ise evlenmenin yapılmasından başlayarak otuz gün içerisinde ilgili nüfus müdürlüğüne bildirilmesi gerekmektedir.

Evlenmenin yurt dışında yabancı yetkili makamlar huzurunda yapılması halinde, erkeğin kayıtlı olduğu nüfus müdürlüğüne evlenme bildirme formu ile otuz gün içerisinde o yerde bulunan dış temsilcilığe bildirilir. Eğer erkek yabancı ülke vatandaşı ise kadının

¹⁶⁶ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 70; Kılıçoğlu, *Aile*, 66; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 104; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 84.

¹⁶⁷ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 104.

kayıtlı olduğu ilçe nüfus müdürlüğüne bildirimde bulunulur. Bildirimin gönderildiği dış temsilciliğin ulaşmasından sonra bildiri mi nüfus müdürlüğüne göndermesi gerekmektedir. İlgili yerde dış temsilciğin bulunmaması veya dış temsilciliğe bildirimde bulunulmaması halinde evlenme bildiri mi, yabancı makamlardan alınmış olan evlenme belgesi Türkçeye çevrilerek usulüne uygun olarak onaylanıp Dışişleri Bakanlığı tarafından tasdik edilerek yurt içinde bulunan nüfus müdürlüğüne verilme şeklinde de yapılabilir.

Evlenmenin nüfus kayıtlarına tescil edilmesi evlenmenin geçerliliği için şart değildir¹⁶⁸. Ancak bu durum evlenmenin varlığının ispatı açısından önem taşımaktadır. Nitekim ispat edilememesi halinde evlilik yok hükmünde olacaktır. Bu durum evlilikten doğan bazı hakların talep edilememesi sonucunu ortaya çıkaracağından taraflar hak kaybına uğrayacaktır.

3.2.3.3. Savcılığa Bildirme

Nüfus Müdürlüğünün evlenme bildiriminden sonra evlenmeyi tescil ederken bu evlilikte bir mutlak butlan sebebi bulunduğunu tespit etmesi durumunda tescil işlemini yapar ve bu durumu Cumhuriyet Savcılığı'na bildirir. Mutlak butlan sebeplerinin neler olduğu TMK m. 145'de sınırlı bir şekilde sayılmıştır. İlgili maddede sayılan mutlak butlan sebepleri evlenmek isteyen kişinin mevcut bir evliliğinin bulunması, evlenecek kişinin ayırt etme gücünden yoksunluğu bulunması, kanunda yasaklanan hısımlığın bulunması ve evlenmeye engel olacak düzeyde akıl hastalığına sahip olmasıdır. Bu sebeplerden başka bir sebebe dayanarak mutlak butlan iddiasında bulunulamaz. Bu hallerden birinin varlığını tespit eden Nüfus Müdürlüğü'nün Cumhuriyet savcılığına bu durumu bildirmesi gerekmektedir.

3.2.3.4. Dini evlenme

TMK'nın kabulü ile dini evlenme zorunluluğu kaldırılmıştır. Evlenmenin geçerli olabilmesi için tarafların resmi evlenmeden sonra dini evlenme yapması zorunluluğu bulunmamaktadır¹⁶⁹. Toplumda imam nikahı olarak da adlandırılan dini evlenme yaygın

¹⁶⁸ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 63; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 72.

¹⁶⁹ Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 202; Oğuzman - Dural, *Aile*, 86; Kılıçoğlu, *Aile*, 68.

bir şekilde yapılmaktadır. Özellikle ülkenin kırsal kesimlerinde TMK hükümleri yerine toplumda yaygınlaşan teamül dikkate alınmakta ve sadece imam nikahı ile evlendirme yapılmaktadır. Bunun sonucunda resmi nikah ile evlenen eşler dahi imam nikahını da yapma zorunluluğuna inanmaktadırlar.

Dini evlenmeye ilişkin olarak TMK’da özel bir düzenlemeye de yer verilmiştir. Kanun koyucu bu düzenleme ile resmi nikahın yanında dini nikah yapmak isteyenler için de hukuki bir imkân tanımıştır. TMK m. 143’e göre resmi nikah sonunda verilen aile cüzdanı gösterilmeden dini evlenme yapılamaz. Ancak bu hüküm toplumda geçerliliğini yitirmiştir. Nitekim özellikle köylerde ve küçük yerlerde evlenecekler resmi nikah yapmamış olduğundan aile cüzdanını göstermeksizin dini evlenme yapmaktadırlar. Buna karşın dini nikahın resmi nikahtan önce yapılması evlenmenin geçerliliğini etkileyemeyecektir¹⁷⁰. Ayrıca resmi nikah yapılmadan dini nikah yapılması Türk Ceza Kanunu m. 230’da yer alan düzenleme ile cezai yaptırıma da tabi tutulmakla beraber ilgili hüküm Anayasa’ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir¹⁷¹.

Geçerli bir evlilik dini evlenmenin yapılmasına bağlı değildir. Usulüne uygun olarak resmi nikah yapılmış olması evliliğin geçerli olarak kabul edilmesi için yeterlidir. Bunun aksine resmi nikah olmaksızın sadece dini nikah kıyılması halinde evlenme yokluk yaptırımına tabi olacaktır¹⁷².

¹⁷⁰ Oğuzman - Dural, Aile, 86.

¹⁷¹ Anayasa Mahkemesi (AYM), K. 2015/51 (27 Mayıs 2015); “Sonuç itibariyle, Mahkeme, demokratik toplum düzeni bakımından bir zorunluluk bulunmadığı, bir başka ifadeyle, itiraz konusu kurallarla getirilen sınırlamanın amacı olan aile düzeninin korunması yönünden gerekli olmadığı hâlde, itiraz konusu kurallarla kişilerin özel hayatları ve aile hayatlarına saygı gösterilmesini isteme hakları ile din ve vicdan özgürlükleri kapsamında kalan evlenmenin dinsel törenini yapma ve yaptırma fiillerinin suç olarak düzenlenip bunlara cezai yaptırım bağlanmasının, anılan haklara orantısız bir müdahalede bulunulması sonucunu doğurduğunu ve ölçülülük ilkesine aykırı düşüğünü belirterek söz konusu kuralların iptaline karar vermiştir.”

¹⁷² Dural vd., Özel Hukuk: Aile, 70.

İKİNCİ BÖLÜM

EVLENMENİN GEÇERSİZLİĞİ

1. EVLENMENİN YOKLUĞU

Yokluk kavramı ve yokluğa yol açan haller TMK’da düzenlenmemiş olup doktrin tarafından ortaya konulmuştur¹⁷³. Mutlak butlan halleri ve nisbi butlan halleri kanunda sınırlı olarak sayılmakta ve bu nedenle kıyas yoluyla genişletilememektedir¹⁷⁴. Bu sayılan hallerin dışında bazı eksikliklerin bulunması halinde de evlenmenin kurulduğu kabul edilmez. Bu gibi durumlarda olan eksiklik, mutlak butlan ve nisbi butlan kapsamında kabul edilemeyeceğinden evlenmenin geçerliliğini engelleyen bir kavrama ihtiyaç duyulmuştur. Bu sebeple yokluk kavramı ilk olarak Alman hukukçu Zacharria tarafından aile hukuku bağlamında tanımlanmış ve hukuk literatürüne dahil edilmiştir¹⁷⁵. Yokluk yaptırımını Yargıtay tarafından da kabul edilmektedir¹⁷⁶.

Özel hukukta ağır bir yaptırım türü olarak kabul edilen yokluk, bir hukuki işlemin kurulabilmesi için gerekli olan kurucu unsurların bir veya birkaçının bulunmaması durumunda söz konusu olmaktadır¹⁷⁷. Kurucu unsurlarından birinin bulunmaması halinde bu işlem hiç doğmamış olarak kabul edilir. Evlenmenin kurucu unsurlarından birinin bulunmaması halinde bu evliliğin yok kabul edilmesi evli olmama durumunu ifade

¹⁷³ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 206; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 53; Oğuzman - Dural, *Aile*, 87; Abdurrahman Savaş, “Evlenmenin Yokluğu” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1-2 (2000), 124; Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1068; Hakkı Mert Doğu, “Evliliğin Yokluğu”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18/2 (2021), 876.

¹⁷⁴ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 45; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 206; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 53; Savaş, *Evlenmenin Yokluğu*, 124; Rukiye Feray Durmuş, *Yenilik Doğuran Davalar* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 76; Sinan Sami Akkurt, “Hukuki İşlemlerde Geçersizlik Olgusuna Genel Bir Bakış”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4/1 (2014), 101.

¹⁷⁵ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 72; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 206; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 52; Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1069.

¹⁷⁶ Yargıtay 7. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/11 (9 Ocak 2023); “Geçerli şekilde kurulmayan evlilikler yok hükmündedir.”; Benzer kararlar için bkz. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/8163 (25 Nisan 2014); Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2011/673 (2 Kasım 2011).

¹⁷⁷ Gençcan, *Aile Davaları*, 97; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 202; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 27 Öztan, *Aile*, 571; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 52; Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1069; Emre Köroğlu, “Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma” *İstanbul Hukuk Mecmuası* 80/3 (2022), 929; Savaş, *Evlenmenin Yokluğu*, 122.

edecektir¹⁷⁸. Yokluk yaptırımına tabi olan bir evlenme yapıldığı andan itibaren kendiliğinden hükümsüzdür. Bu nedenle doğmayan bir hukuki işlemin sonlandırılması için bir dava açmaya bile gerek yoktur ancak evliliğe yönelik olarak yokluğun tespitine ilişkin dava açılabilir¹⁷⁹.

Evlenmenin yokluğuna yol açan haller doktrin tarafından ileri sürülmüştür¹⁸⁰. Kendine özgü bir aile sözleşmesi olarak kabul edilen evlenmenin niteliği kurucu unsurların belirlenmesinde dikkate alınır. Yargıtay tarafından da kabul edildiği üzere evlenmenin yokluğuna yol açan haller, evlenmenin farklı cinsiyetten kişiler arasında yapılmamış olması, evlenmenin yetkili memur önünde yapılmaması, tarafların aynı anda hazır bulunmamaları ve tarafların irade beyanlarını evlendirme memuru önünde açıklamamış olmaları olarak sayılabilir¹⁸¹. Yokluk yaptırımına yol açan hallerin kanunda sınırlı sayıda sayılmamış olması bu hallerin kıyas yoluyla genişletilebileceği sonucunu ortaya çıkarmamalıdır¹⁸².

1.1. Evlenmenin Yokluğu Halleri

1.1.1. Evlenmenin Farklı Cinsiyetten Kişiler Arasında Yapılmamış Olması

Evlenmenin bir kadın ve bir erkek olmak üzere farklı cinsiyetler arasında gerçekleştirilmesi gerekmektedir¹⁸³. Evlenmenin farklı cinsiyetten kişiler arasında yapılması gerektiğine ilişkin olarak kanunda ayrı bir düzenleme bulunmamaktadır. Her ne kadar kanunda bir düzenleme yer almasa da kanun koyucu TMK m. 134'te "*birbiriyle evlenecek erkek ve kadın*" ifadesine yer vermiştir. Bunun yanı sıra TMK m. 136'da da "*erkek ve kadından her biri*" şeklinde bir hüküm sevk etmiştir. İlgili maddelerde yer alan

¹⁷⁸ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 91; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 27.

¹⁷⁹ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 236; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 92; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 929; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 52; Öztan, *Aile*, 572; Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1061.

¹⁸⁰ Öztan, *Aile*, 572.

¹⁸¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2022/1571 (22 Kasım 2022); "*Evliliğin kurucu unsurları olarak sayılan "evlenmenin ayrı cinsten kişiler arasında yapılmış olması", "evlendirme memuru önünde yapılması", "tarafların karşılıklı ve sözlü iradelerini açıklamaları" hususlarından birinin gerçekleşmemesi hâlinde evlilik hiç gerçekleşmemiş gibi sonuç doğuracaktır. Başka bir anlatımla evlenmenin yokluğu söz konusu olacaktır.*" Benzer kararlar için bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2017/1717 (15 Kasım 2018); Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2020/671 (23 Eylül 2020).

¹⁸² İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 96.

¹⁸³ Zevkililer vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 60; Kılıçoğlu, *Aile*, 35; Hatemi, *Aile*, 33; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 206; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 75; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 97.

ifadelerden de anlaşıldığı üzere geçerli bir evlenme kadın ver erkek olmak üzere iki farklı cinsiyet arasında gerçekleştirilir¹⁸⁴.

1.1.1.1. Evlenme Akdi Sırasında Tarafların Aynı Cinsiyette Olmaları

Evlenme, farklı cinsiyetten kişiler arasında yapılması halinde geçerli olarak kabul edilmektedir¹⁸⁵. Nitekim Türk hukukunda aynı cinsiyetteki kişilerin evlenebileceğine yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna bağlı olarak aynı cinsiyetten kimselerin yani iki kadının veya iki erkeğin evlenmesi mümkün değildir. Ancak her nasılsa aynı cinsiyetteki kişiler arasında evlenme gerçekleşmiş ise bu evlilik yok hükmünde kabul edilecektir¹⁸⁶. Yokluk yaptırımına tabi olan bir evliliğin sonradan geçerli hale gelebilmesi ise mümkün değildir. Bu nedenle aynı cinsiyetteki kişilerden birinin evlendikten sonra cinsiyet değiştirmesi halinde de evlenme geçerli hale gelmeyecektir¹⁸⁷. Ayrıca aynı cinsiyetteki tarafların evlenmesi halinde ortaya çıkan yokluk yaptırımında tarafların iyiniyeti herhangi bir önem arz etmemektedir.

Aynı cinsiyetteki kişilerin evlenmesine izin verilmemesi üzerine bu kişilerin birlikte yaşamalarının gittikçe yaygınlaşması sonucunda bazı ülkeler yeni yasal düzenlemelere yer vermişlerdir. Bazı hukuk sistemlerinde evlenmenin niteliği korunarak aynı cinsiyetten kişilerin birlikteliğine yönelik olarak kayıtlı hayat ortaklığı kavramı getirilmiştir¹⁸⁸. Kayıtlı hayat ortaklığı sistemini Avrupa’da ilk kabul eden ülke Danimarka olmakla birlikte Avusturya ve Çekya da bu sistemi kabul eden ülkelerdendir¹⁸⁹. Bununla birlikte zamanla Danimarka’da dahil olmak üzere Avrupa ve Amerika’da bazı ülkeler aynı cinsiyetler arasında evliliği kabul etmeye başlamıştır. Bunu uygulayan ilk ülke

¹⁸⁴ Hatemi, *Aile*, 32; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 206; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 97; Öztan, *Aile*, 572; Kılıçoğlu, *Aile*, 72; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 54; Savaş, *Evlenmenin Yokluğu*, 129; Kudret Güven, “Cinsiyet Değişikliği ve Hukuki Sonuçları”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1/1 (1997), 62.

¹⁸⁵ Kılıçoğlu, *Aile*, 35; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 206; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 60; Hatemi, *Aile*, 33; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 97; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 75.

¹⁸⁶ Öztan, *Aile*, 573; Hatemi, *Aile*, 34; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 206; Akıntürk, *Aile*, 73; Savaş, *Evlenmenin Yokluğu*, 129; Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1077; Kazım Sedat Sirmen, “Eş Cinsel Birliktelikler ve Bunların Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Düzenlenişi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 58/4 (2009), 856; Doğu, *Evliliğin Yokluğu*, 880.

¹⁸⁷ Akıntürk, *Aile*, 205; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 201; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 55; Savaş, *Evlenmenin Yokluğu*, 129; Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1078.

¹⁸⁸ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 99; Sirmen, *Eş Cinsel Birliktelikler*, 830.

¹⁸⁹ Sirmen, *Eş Cinsel Birliktelikler*, 830; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 99.

Hollanda'dır. Norveç, Portekiz, Belçika, Kanada, İzlanda, Meksika aynı cinsiyetlerin evliliğini uygulayan ülkelere örnektir¹⁹⁰. Türk hukuk sisteminde ise aynı cinsiyetteki kişilerin evlenmesine yönelik olarak herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

1.1.1.2. Evlilik Devam Ederken Taraflardan Birinin Cinsiyetini Değiştirmesi

Farklı cinsiyetten iki kişinin evlenmesi halinde evlilik geçerli olarak kabul edilecektir ancak evlilik devam ederken eşlerden birinin cinsiyet değiştirmesi mümkündür. Bu durumda geçerli olan mevcut evliliğin ne olacağı sorunu gündeme gelmektedir. Bu konuya ilişkin olarak 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinde herhangi bir düzenleme yer almamaktaydı. Bu sorunun çözümüne ilişkin düzenleme 4.5.1988 tarih ve 3444 sayılı Kanun m. 2. ile getirilmiştir¹⁹¹. Söz konusu kanun ile mülga Medeni Kanun m. 29'a ikinci bir fıkra eklenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre doğumdan sonra cinsiyet değişikliği yapılması halinde bu durum asgari sağlık kurulu raporu ile belgelendirilerek nüfus sicilinde gerekli düzeltme yapılacaktır. Bu konuya ilişkin olarak dava açılması halinde cinsiyetini değiştiren kişi evli ise eşe de husumet yöneltilip varsa çocukların velayeti hakkında karar verilecek ve cinsiyet değişikliği kararının kesinleşmesiyle evlilik kendiliğinden sona erecektir.

Getirilen düzenlemeden mevcut evliliğin sona ermesi için öncelikle cinsiyet değişikliğine ilişkin bir sağlık kurulu raporu alınarak nüfus sicilinde kaydın düzeltilmesine ilişkin dava açılması gerekmektedir. Bu dava sonucunda hâkimin cinsiyet değişikliğine ilişkin olarak nüfus sicilindeki kaydın düzeltilmesine karar vermesi halinde bu kararın kesinleştiği tarihte evlilik de kendiliğinden sona ermekteydi¹⁹². Bu düzenleme evli olan kimselerin istemesi halinde hiçbir izne ihtiyaç duymaksızın ameliyat ile cinsiyet değiştirilmesinin önünü açtığı gerekçesiyle eleştirilmekteydi¹⁹³. Diğer yandan evliliğin

¹⁹⁰ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 76; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 100.

¹⁹¹ 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin ve 818 Sayılı Borçlar Kanununun 49 uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun, Resmi Gazete 19812 (12 Mayıs 1988), Kanun No. 3444.

¹⁹² Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 202; Aydın Zevkliler, "Medeni Kanun ve Cinsiyet Kargaşası", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2 (1988), 262; Akıntürk, *Aile*, 205; Tekinay, *Aile*, 113.

¹⁹³ Zevkliler, *Medeni Kanun ve Cinsiyet Kargaşası*, 261; "Bu düzenlemede açıkça cinsiyet değişikliğinin hukuken geçerli sayılacağından söz edilmemektedir. Fakat, bir kişinin doğumunda sahip olduğu cinsiyeti sonradan değiştirmesi halinde, dava yolu ile nüfus kaydında yer alan cinsiyet ile ilgili hususun da değiştirilmesini (nüfus kaydının düzeltilmesi) isteyebileceği dile getirilerek, dolaylı yoldan cinsiyet değiştirmenin hekim raporuna bağlanmış olma koşulu ile geçerli sayılacağı belirtilmektedir. Yani bu hüküm ile, Türk Hukukunda, cinsiyet değiştirme eylemleri caiz sayılmakta, legalleştirilmektedir."

nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin olarak açılan dava sonucunda verilen karar ile sona ermesi Aile hukuku sistemi ile bağdaşmamaktaydı. Aile hukukunda bilindiği üzere evlilik ölüm, boşanma, gaiplik ve evlenmenin iptali sebeplerinin bulunması halinde mahkeme kararıyla sona ermektedir. Ancak TMK m. 29'a getirilen düzenleme ile mahkeme kararı olmaksızın sadece nüfus kaydının düzeltilmesi davasında verilen kararın kesinleşmesiyle evlilik kendiliğinden ortadan kalkmaktaydı¹⁹⁴.

TMK m. 40 ile evli olan kimselere cinsiyet değiştirme imkânı verilmemiştir. Evli olmayan kimselerin cinsiyet değiştirebilmesi de sıkı şekil şartlarına ve mahkeme kararına tabi tutulmuştur. Buna rağmen eşlerden birinin yasal olmayan yollarla cinsiyetini değiştirmesi söz konusu olabilir. Bu durumda evliliğin aynı cinsiyetten kişiler arasında devam etmesi hem kamu düzenine hem de genel ahlak anlayışına aykırılık teşkil edecektir. Mevcut evlilik devam ederken eşlerden birinin cinsiyet değiştirmesi halinde evliliğin akıbetinin ne olacağı ise öğretide tartışmalıdır. Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, kanunda butlan halleri sınırlı olarak sayıldığından bu durumun butlan nedeni olarak sayılamayacağını, aynı cinsiyetteki kişilerin evlenmesiyle yapılan evliliğin yokluk yaptırımına tabi olduğu düşünülerek cinsiyet değişikliğinin gerçekleştiği anda mevcut evliliğin yok evliliğe dönüştüğü veya kendiliğinden sona erdiği kabul edilmelidir¹⁹⁵. Buna karşın eşlerden birinin sonradan cinsiyet değiştirmesinin TMK m. 166 kapsamında bir boşanma nedeni olarak kabul edilmesi gerektiğini kabul eden görüşler de bulunmaktadır¹⁹⁶. Başka bir görüşe göre, butlan nedenleri kanunda sınırlı sayı ilkesine bağlı olmasından dolayı bu durumun da butlan nedeni olarak düzenlemesinin uygun olacağıdır¹⁹⁷.

1.1.2. Evlenmenin Yetkili Evlendirme Memuru Önünde Yapılmamış Olması

Evlenmenin geçerli olarak kabul edilebilmesi için bu işlemin evlendirme yetkisi verilmiş bir memur önünde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Evlenmenin evlendirme memuru huzurunda yapılması evlenmenin kurucu unsurlarından biri olarak kabul

¹⁹⁴ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 202; Zevkliler, *Medeni Kanun ve Cinsiyet Kargaşası*, 262; Akıntürk, *Aile*, 206.

¹⁹⁵ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 77; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 203; Akıntürk, *Aile*, 206; Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1087. Aksi yönde görüş için bkz. Öztan, *Aile*, 573.

¹⁹⁶ Kılıçoğlu, *Aile*, 73.

¹⁹⁷ Hatemi, 160; Öztan, *Aile*, 573.

edilmektedir¹⁹⁸. Kanun ile belirlenen yetkili bir memur önünde yapılmayan evlenme yokluk yaptırımına tabi olacaktır¹⁹⁹. Evlenmek isteyen taraflar bu amaca yönelik ve birbirine uygun irade beyanını evlendirme yetkisi bulunmayan bir kimsenin önünde ortaya koymuş olsalar bile bu evlenme yok olarak kabul edilecektir²⁰⁰. Dolayısıyla gerek toplumda en yaygın şekilde görülen imam önünde yapılan evlenmeler gerek kaymakam, vali, hâkim gibi evlendirme yetkisi bulunmayan kimselerin önünde yapılan evlenmeler hiç yapılmamış olarak sayılacak ve fiili bir birliktelik olarak kabul edilecektir²⁰¹.

Evlendirme yetkisine kimlerin sahip olduğu kanunda açık bir şekilde düzenlenmiştir. TMK m. 134'e göre belediyenin bulunduğu yerde belediye başkanı veya belediye başkanının bu işle görevlendireceği bir memur ve köyde ise muhtar evlendirmeye yetkilidir. Ayrıca EY m. 7 ile NHK m. 22/f.2'de daha ayrıntılı bir düzenleme ile buna ek olarak evlendirme memurluğu yetkisinin bakanlık tarafından il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine, il ve ilçe müftülüklerine ve ilgili dış temsilciliklere verilebileceği düzenlenmiştir. Evlenmek isteyen kadın ve erkeğin birinin yabancı olması durumunda belediye evlendirme memurluğu ile nüfus müdürü yetkili olarak kabul edilecektir.

Evlendirme yetkisi bulunmayan ancak evlendirme memuru gibi davranan bir kimsenin önünde yapılan evlenmenin sonucunun ne olacağı ile ilgili olarak doktrinde farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre, evlendirme memuru gibi davranan kimsenin bu yetkiye sahip olmadığını evlenecek olan tarafların bilmemesi yani iyiniyetli olması halinde bu evlilik geçerli olarak kabul edilir²⁰². Bu durumda evlendirme memuru gibi davranan kimsenin bu yetkiye sahip olmadığını taraflar biliyor veya bilebilecek durumda ise evlenme yok olarak kabul edilmelidir²⁰³. Aksi yönde görüşe göre, iyiniyetten

¹⁹⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/13594 (14 Mayıs 2013); "Evlenme akdinin geçerli olarak meydana gelmesi için evlenecek kişilerin yetkili evlendirme memuru önünde bu amaca uygun irade beyanında bulunmaları zorunludur. Bu husus evlenmenin kurucu unsurudur."

¹⁹⁹ Öztan, Aile, 576; Hatemi, Aile, 36; Akıntürk - Ateş, Medeni Hukuk:Aile, 207; Savaş, Evlenmenin Yokluğu, 125; Yılmaz - Yıldırım, Medeni Hukuk:Aile, 202; İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 115; Kılıçoğlu, Aile, 74; Doğu, Evliliğin Yokluğu, 877.

²⁰⁰ Dural vd., Özel Hukuk:Aile, 77; Oğuzman - Dural, Aile, 87.

²⁰¹ Yılmaz - Yıldırım, Medeni Hukuk:Aile, 202; Dural vd., Özel Hukuk:Aile, 78; Akıntürk - Ateş, Medeni Hukuk:Aile, 207; İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 118; Öztan, Aile, 574; Ersöz - Önder, Evlenmenin Yokluğu, 1101.

²⁰² Dural vd., Özel Hukuk:Aile, 78; Akıntürk - Ateş, Medeni Hukuk:Aile, 208.

²⁰³ İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 125; Dural vd., Özel Hukuk:Aile, 78; Akıntürk - Ateş, Medeni Hukuk:Aile 208; Oğuzman - Dural, Aile, 87.

yararlanabilmek için kanunun iyiniyete sonuç bağlaması gerektiğinden bu durumda evlenme yok olarak kabul edilmelidir²⁰⁴. Diğer bir görüşe göre, evlendirme memuru gibi davranan kimse evlenmeyi tescil ederse geçerli, aksi takdirde evlenme yok olarak kabul edilir²⁰⁵. Bu görüş kapsamında evlendirme memurunun yetkisinin bulunmamasına rağmen evlenmeyi tescil etmesine yönelik güven korunmak istenmektedir²⁰⁶.

Evlendirme memuruna ilişkin diğer bir sorun ise evlendirme memurunun yer bakımından yetkili olmadığı bir yerde gerçekleştirdiği evlenmenin geçerliliği sorunudur. Yargıtay bir içtihadında, evlendirme memurunun görev yerinden başka bir yerde evlendirmeyi gerçekleştirmesi halinde o yerde bulunan evlendirme memurunun görevinin gasp edilmiş olacağını, dolayısıyla bu evlenmenin yok sayılması gerektiğine karar vermiştir²⁰⁷. Yargıtay bir başka kararında ise köy muhtarı huzurunda yapılan evlenmelere ilişkin olarak evlendirme memurunun beyanının evlenmenin geçerlilik koşulu olmadığı, köy muhtarının kendi idari görev alanının dışında evlenmeyi gerçekleştirmesinin idare hukuku açısından sonuçları olsa da evlenmenin geçerliliği için tarafların iyiniyeti göz önünde bulundurularak evlenmenin geçerli sayılması gerektiği ifade edilmiştir²⁰⁸. Evlendirme memurunun yer bakımından yetkisine ilişkin Yargıtay kararları arasındaki çelişki ise 1985 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı ile açıklığa kavuşturulmuştur. Söz konusu karar ile evlendirme memurunun bütün kurallara uygun olarak hareket ettiği düşünüldükçe köy muhtarının yapmış olduğu evlenmelerin muhtarın görev alanına girmeyen bir yerde yapılmasına rağmen geçerli olarak kabul edilmesi gerektiğine hükmedilmiştir²⁰⁹.

²⁰⁴ Doğu, *Evliliğin Yokluğu*, 878; Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1104.

²⁰⁵ Hatemi, *Aile*, 40; Tekinay, *Aile*, 110.

²⁰⁶ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 208.

²⁰⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1975/5246 (9 Haziran 1975); “Evlendirme memurunun idari görev sınırı dışına çıkarak bir evlendirme işlemi yapması halinde o yer evlendirme memurunun görevini gaspetmiş, (kanunsuz olarak elinden almış) olacağı için, yaptığı nikah yok sayılır.”

²⁰⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1983/4873 (30 Mayıs 1983).

²⁰⁹ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu (Yargıtay İBBGK), K. 1985/9 (13 Ocak 1985); “Yasa koyucu, sadece dini nikahla meydana gelen birleşmelere dahi, ülke gerçeklerini düşünerek, her beş ya da on yılda bir yasa çıkarmak suretiyle geçerlik tanırken, yasaların öngördüğü şekil şartlarına uyularak yapılan evlenme akitlerinin, sadece köy sınırları dışında gerçekleştirilmiş olması nedeniyle yok sayılması çelişkiye yol açar. Türkiye’de medenî nikahın hala gereği şekilde yerleşmemiş olduğu bilinmektedir. Bilimsel eserlerde bu durumun, Medenî Kanun’un öngördüğü şekil şartlarının karışık olmasından ve asırlarca devam eden alışkanlık ve geleneklerden ileri geldiği ifade edilmektedir. Bu koşullarda, evlenme akitlerinin, muhtarın kendi görev alanı dışında yapılmış olması nedeniyle yok sayılması, ülkede medenî nikah ilkesine karşı olumsuz bir gelişme meydana gelmesine neden olabilir. Şu halde eşlerin yasa

1.1.3. Tarafların Evlendirme Memuru Önünde Aynı Anda Hazır Olmamaları

Evlenmek isteyen tarafların evlenmeye yönelik irade beyanlarını evlendirme memuru önünde aynı anda hazır bulunarak bizzat açıklamaları gerekmektedir²¹⁰. Her ne kadar tarafların bizzat evlenme başvurusunda bulunma zorunluluğu bulunmasa da evlenme töreni sırasında bizzat bulunmaları zorunludur. Evlenme iradesinin temsilci ile açıklanması halinde bu evlilik yokluk yaptırımına tabi olacaktır²¹¹. Nitekim EY m. 27/f.3'te vekaletle evlenme yapılamayacağı açıkça düzenlenmiştir. Evlenme kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan taraflar evlenme iradelerini aynı anda ve aynı yerde bizzat açıklamalıdır²¹². Yargıtay'a göre de evlenecek olan kadın ve erkeğin aynı anda evlendirme memurunun önünde hazır olmaması halinde bu evlilik yok hükmünde kabul edilecektir²¹³. Buna göre taraflardan birinin telefonla veya görüntülü görüşme şeklinde evlenme törenine katılarak iradesini açıklaması veya taraflardan birinin evlendirme iradesini açıkladıktan sonra diğer tarafın sonradan gelip iradesini açıklaması gibi durumlarda kurucu şartlardan birinin eksikliği nedeniyle evlenme geçersiz olacaktır²¹⁴.

Evlenecek olan kadın ve erkeğin farklı zamanlarda gelip evlenme iradesini ortaya koyması halinde de evlenmenin yokluğu kabul edilecektir²¹⁵. Bundan kasıt bir arada bulunmayan tarafların ayrı yerlerde veya ayrı zamanlarda evlenme iradelerini ortaya koymalarıdır. Bunun bir sonucu olarak tarafların evlendirme memuru önünde hazır bulunmasına rağmen evlenme iradelerini ortaya koyarken araya zaman girmesi halinde

kurallarına uygun hareket ettikleri inancı ile yaptıkları evlenmelerin geçerli sayılmasında kamu yararı bulunduğu kuşkusuzdur."

²¹⁰ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu (Yargıtay İBBGK), K. 1965/3 (14 Haziran 1965); "...şekle bağlı hukukî bir işlem, niteliğini taşıyan evlenme akdinin geçerli olarak meydana gelebilmesi için evlenecek kişilerin yetkili evlendirme memuru önünde sadece irade bildirimlerini bir arada ve sözle olumlu olarak açıklamaları yeterlidir."

²¹¹ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 208.

²¹² Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 58; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 203; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 132; Gençcan, *Evlenme*, 474.

²¹³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2009/18989 (5 Kasım 2009); "Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine birbirleriyle evlenmek isteyip istemediklerine sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur. Memur, evlenmenin tarafların karşılıklı rızası ile yasaya uygun olarak yapılmış olduğunu açıklar. (TMK.md.142) Davacının evlendirme memuru huzurunda hazır olmadığı, bu sebeple evlendirme işlemine katılmadığı toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında evlenme yok hükmünde olduğundan, evlenmenin yokluğunun tespitine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru değildir."

²¹⁴ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 58.

²¹⁵ Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 203; Oğuzman - Dural, *Aile*, 88; Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1089.

evlenmenin geçerli kabul edilmesi gerekir. Örneğin, evlenecek olan taraflardan biri evlenme iradesini evlendirme memurunun önünde ortaya koyduktan sonra diğer taraf bayılmış ve bir süre sonra ayılması halinde evlenme iradesini ortaya koymuşsa bu evliliğin geçerli olarak kabul edilmesi gerekir²¹⁶. Nitekim bu durumda taraflar evlendirme memuru önünde aynı anda hazır bulunmakta ve evlenmeye yönelik beyanlarını açıklamaktadır.

1.1.4. Tarafların Evlenme İradelerini Evlendirme Memuru Önünde Açıklamamış Olmaları

Sözleşmelerin kurucu unsurlarının temelini tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarını açıklaması oluşturmaktadır. Aile hukukuna özgü bir sözleşme olan evlenmenin kurucu unsurlarından biri olarak tarafların evlenmeye yönelik olumlu beyanları evlendirme memuru önünde karşılıklı olarak açıklamaları gerekmektedir. Yargıtay da geçerli bir evlilik için evlenecek olan erkek ve kadının yetkili evlendirme memuru önünde evlenmeye yönelik birbirine uygun irade beyanında bulunmalarını evlenmenin kurucu unsuru olarak kabul etmiştir²¹⁷. Nitekim TMK m. 142'ye göre evlendirme memuru taraflara evlenmek isteyip istemediklerini sorar ve tarafların her birinden evlenmeye yönelik olumlu cevap alması üzerine evlenme meydana gelir.

Evlenmek isteyen kadın ve erkeğin evlenme iradesini ortaya koyan beyanlarının birbirine uygun ve olumlu olarak ard arda açıklanması gerekmektedir²¹⁸. Taraflardan biri evlenme iradesini olumsuz olarak açıklarsa veya herhangi bir irade ortaya koymazsa taraflar arasında geçerli bir evlenme ilişkisi kurulamayacaktır²¹⁹. Taraflardan biri evlenme kütüğünü imzalasa bile evlenme için gerekli olan sözlü irade beyanı şartını yerine getirmediği için evlenme gerçekleşmeyecektir. Evlenme iradesine yönelik hiçbir beyanda bulunulmaması veya olumsuz olarak beyanda bulunulmasına rağmen evlenme

²¹⁶ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 79; Oğuzman - Dural, *Aile*, 88; Savaş, *Evlenmenin Yokluğu*, 132.

²¹⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/13594 (14 Mayıs 2013); “*Evlenme akdinin geçerli olarak meydana gelmesi için evlenecek kişilerin yetkili evlendirme memuru önünde bu amaca uygun irade beyanında bulunmaları zorunludur. Bu husus evlenmenin kurucu unsurudur.*”

²¹⁸ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 58; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 137; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 208.

²¹⁹ Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1093; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 131.

kütüğüne imza atılmış olsa bile bu evliliğin sicile tescil edilmesi evlenmenin yokluğu sonucunun doğmasına engel olmayacaktır²²⁰.

1.1.4.1. Taraflardan Birinin Evlenme İradesini Açıklamaktan Kaçınması

Tarafların evlenmeye yönelik irade beyanlarını açıklarken evlendirme memurunun her birine sorduğu evlenmeyi kabul edip etmediğine ilişkin soruya olumlu olarak cevap vermeleri gerekmektedir. Taraflardan birinin veya her ikisinin bu soruya cevap vermekten kaçınması halinde taraflar arasında geçerli bir evlenme ilişkisi kurulamayacaktır²²¹. Tarafların evlenmenin kurulması için gerekli olan olumlu iradelerini aynı anda ve sırasıyla açıklamaları gerekmektedir²²². Sadece taraflardan birinin evlenme iradesini açıklaması yeterli değildir. Eşlerden biri evlenmek istediğine yönelik iradesini açıkladıktan sonra diğer eş herhangi bir irade açıklamasında bulunmazsa taraflar arasında bir evlenme kurulamaz²²³.

1.1.4.2. Taraflardan Birinin Evlenme İradesini Açıklamadan Ölmesi

Geçerli bir evlenme için uyulması gereken şartlardan biri, evlenecek olan kadın ve erkeğin evlenme iradesini evlendirme memuru önünde sözlü olarak açıklamasıdır²²⁴. Tarafların evlenme iradesinin bulunması tek başına yeterli değildir. Bu iradenin evlendirme memuruna sözlü olarak açıklanması gerekmektedir. Kadın ve erkeğin evlenme iradesini karşılıklı ve olumlu olarak evlendirme memuruna bizzat açıklaması halinde evlenme kurulmuş sayılacaktır²²⁵. Taraflardan biri veya her ikisi tarafından evlendirme iradesi açıklanmadan kurulan bir evlenme yok olarak kabul edilecektir.

Evlenecek olan erkek ve kadının olumlu evlenme iradesine sahip olduğunun bilinmesi evlenmenin kurulması için yeterli değildir. Taraflardan biri evlendirme memurunun yönelttiği soruya olumlu cevap verdikten sonra diğer tarafından irade

²²⁰ Oğuzman/Dural, Aile, 88; Akıntürk, Aile, 198; Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1093.

²²¹ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 131; Savaş, *Evlenmenin Yokluğu*, 133; Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1093.

²²² Tekinay, Aile, 108; Akıntürk, Aile, 174; Savaş, *Evlenmenin Yokluğu*, 132; Acar, Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı, 58; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 208; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 137.

²²³ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 131; Akıntürk, Aile, 174.

²²⁴ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 100; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 131.

²²⁵ Erdem - Makaracı Başak, Aile, 73; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 103; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 132.

beyanında bulunmadan herhangi bir sebeple ölmesi halinde evlenme kurulmamış sayılacaktır²²⁶. Evlendirme memuru ile evlenme törenine katılan tarafların yakınları ölen kadın veya erkeğin olumlu evlenme iradesinin bulunduğunu ifade etseler bile bu evlilik yok olarak kabul edilecektir²²⁷. Yargıtay, vermiş olduğu bir kararda kişinin ölümü halinde evlenme iradesinin ne kadar kesin olduğu veya sağ kalsa idi mutlaka evleneceği bilinse bile, evlenmenin tarafların yetkili memur huzurunda karşılıklı olarak iradelerini açıklamaları ile gerçekleşen tamamen şahsa bağlı bir hak olması nedeniyle ölümle kişilik sona ereceğinden mirasçılarının başvurusuyla evlendirme memurunun nikah akdini icra edemeyeceğini belirtmiştir²²⁸.

1.1.4.3. Tarafların Evlenme İradelerini Temsilci Aracılığıyla Açıklaması

Evlenme kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılması olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle evlenme iradesi temsilci veya vekil aracılığıyla açıklanamaz²²⁹. Evlenecek olan kadın ve erkeğin evlenme iradesini bizzat açıklamaları gerekmektedir. Kanun koyucu EY m. 27/f.3'te evlenmenin vekaletle yapılamayacağı hükmüne yer vermiştir. Tarafların evlenme başvurusunu temsilci aracılığıyla yapabilmeleri mümkündür. Burada önemli olan husus tarafların evlenme töreninde yetkili memurun evlenmeye yönelik olarak sorduğu soruya temsilci aracılığıyla değil bizzat cevap vermeleri gerektiğidir. Evlenecek olan kadın ve erkekten birinin evlenme iradesini temsilci veya vekil ile açıklaması halinde bu evlenme yok olarak kabul edilecektir.

²²⁶ Savaş, *Evlenmenin Yokluğu*, 134; Doğu, *Evliliğin Yokluğu*, 884.

²²⁷ Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1094; Savaş, *Evlenmenin Yokluğu*, 134.

²²⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1986/9357 (27 Ekim 1986); “Evlenme, tarafların yetkili memur huzurunda karşılıklı olarak evlenme arzu ve iradelerini uygun biçimde açıklamaları ile meydana gelir. Arzusu ne kadar kesin olursa olsun, hatta sağ kalsa idi evlenme iradesini açıklayacağı muhakkak ve mutlak bulunsa bile, bir kişinin ölümünden sonra mirasçılarının başvurusu ile evlendirme memuru, taraflar arasında nikah aktini icra edemeyeceği gibi, Mahkemece de bu doğrultuda karar verilemez. Zira, ölümle kişilik sona ermiş olup, tamamen şahsa bağlı bir hakkı, onun adına hiç kimse kullanamaz. O halde davanın reddi gerekirken açıklanan yönler gözetilmeden olaya uymayan düşüncelerle evliliğin tesciline karar verilmesi Usul ve Kanun'a aykırıdır.”

²²⁹ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 59; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 132; Savaş, *Evlenmenin Yokluğu*, 134; Ersöz - Önder, *Evlenmenin Yokluğu*, 1091.

2. EVLENMENİN BUTLANI

Kurucu unsurları bulunduğu için kurulan bir sözleşme, kamu düzenini etkileyecek önemde olan geçerlilik şartlarından birinin eksikliği halinde kesin hükümsüzdür.²³⁰ Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 27’de sözleşmenin konusunun kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusunun imkânsız olması halindeki geçersizlik için kesin hükümsüzlük kavramı kullanılmıştır. TBK’da yer alan kesin hükümsüzlük kavramının karşılığı olarak TMK’da butlan kavramına yer verilmiştir. Evlenmenin butlanı, kurucu unsurları bulunan bir evlenmenin geçerlilik unsurlarında eksiklik bulunması veya tarafların iradelerinin sakatlanması halinde söz konusu olmaktadır²³¹. Bu kapsamda geçersiz olarak kurulan bir evlenmenin mahkeme kararıyla sona erdirilmesi evlenmenin butlanı olarak kabul edilmektedir²³². Evlenmenin butlanı evlenmenin yokluğundan farklı olarak bazı sebeplerin varlığı halinde evlenmenin geçersiz olarak kabul edilmesidir. Yokluk evlenmenin kurucu unsurlarıyla ilgiliyken butlan evlenmenin geçerlilik unsurlarıyla ilgilidir²³³. Evlenmenin yokluğunda evlenme hiç kurulmamış olarak kabul edilirken butlan yaptırımında ise evlenme kurulmuş ancak kanunda sayılan sebeplerden birinin varlığı ile sakatlanmıştır²³⁴. Diğer bir deyişle, evlenme için gerekli olan esaslı ve kurucu unsurlar bulunmasına rağmen bazı nedenlerin varlığı evlenmenin butlanını yol açmaktadır. Evlenme, butlana yol açan nedenin varlığına rağmen kurulmakta ancak sonradan açılacak bir dava ile sona erdirilmektedir.

Bir evlenmede butlan hallerinden birinin bulunması halinde bu evlenme sadece mahkeme kararıyla sona erdirilebilecektir²³⁵. Nitekim TMK m. 156’da batıl olan bir evliliğin ancak hâkim kararı ile sona erdirilebileceği açıkça düzenlenmiştir. Buna bağlı

²³⁰ M. Kemal Oğuzman - M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2024), 185.

²³¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2020/988 (2 Aralık 2020); “...evlenmenin butlanı; kanun tarafından aranan geçerlilik koşullarını taşımayan bir evliliğin mahkeme kararıyla sona erdirilmesini ifade etmektedir... Oysa şeklen meydana gelmiş bir evliliğin, kanunun taraflarda ya da iradelerinde aradığı niteliklerin eksikliği nedeniyle ortadan kaldırılması gerekiyorsa "yokluk" kavramından değil, "butlan" kavramından söz edilecektir.”

²³² Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 80; Oğuzman - Dural, *Aile*, 90; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 210; Çağla Yılmaz, “Evliliğin Sona Ermesinin Miras Sözleşmesine Etkisi”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10/1 (2023), 194.

²³³ Mustafa Başar Taşbaş, *Evlenmenin Şartları* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010) 109.

²³⁴ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 210.

²³⁵ Kılıçoğlu, *Aile*, 75; Oğuzman - Dural, *Aile*, 90; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 203; Durmuş, *Yenilik*, 76; ; Yılmaz, *Evliliğin Sona Ermesinin Miras Sözleşmesine Etkisi*, 195.

olarak butlan sebeplerinden birinin varlığı nedeniyle evliliğin sona erdirilebilmesi için butlan davası açılması gerekmektedir. Açılan dava sonucunda butlan hallerinden birinin varlığını tespit etmesi durumunda hâkim butlan kararı vererek evliliği sona erdirmelidir²³⁶. Buna karşın, hâkim açılan bir başka davada evlenmenin butlanını tespit ederse bu durumu resen dikkate alarak evlenmenin butlanına karar veremez²³⁷.

Bir evliliğin butlan yaptırımına tabi olması bu evliliği geçmişe dönük olarak kurulduğu andan itibaren etkisiz hale getirmeyecektir. TMK m. 156'da belirtildiği üzere butlan hallerinden birinin bulunması durumunda hâkimin vereceği butlan kararına kadar bu evlilik geçerli bir evliliğin bütün hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır²³⁸. Dolayısıyla butlan davasında verilen karar ileriye etkili olarak sonuç doğurur. Bunun sonucunda butlan kararı ile evlilik kurulduğu andan itibaren değil kararın verildiği tarihten itibaren ileriye etkili olarak sona erecektir²³⁹.

Evlenmenin butlanına yol açan haller kanunda mutlak butlan ve nisbi butlan halleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kanun koyucu butlan sebeplerini sınırlı sayıda olarak düzenlemiştir²⁴⁰. Mutlak butlan halleri TMK m. 145'te düzenlenirken, nisbi butlan halleri ise TMK m. 148 ile 151 arasında düzenlenmiştir.

Hem mutlak butlan hem de nisbi butlanın ortaya çıkardığı ortak sonuç evliliğin hâkim kararıyla sona erdirilmesidir²⁴¹. Ancak Yargıtay'ın kararlarında da belirttiği üzere mutlak butlan ve nisbi butlan halleri onları ortaya çıkaran sebepler, dava açabilecek kişiler ve dava süreleri bakımından farklılıklar arz etmektedir²⁴². Mutlak butlan halleri

²³⁶ Gençcan, *Aile Davaları*, 121; Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 93.

²³⁷ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 238; Oğuzman - Dural, *Aile*, 90; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk: Aile*, 203; Öztan, *Aile*, 572.

²³⁸ Öztan, *Aile*, 578; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 81; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 210.

²³⁹ Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 95; Oğuzman - Dural, *Aile*, 90; Hatemi, *Aile*, 68; Durmuş, *Yenilik*, 76.

²⁴⁰ Oğuzman - Dural, *Aile*, 91; Öztan, *Aile*, 577; Velidedeoğlu, *Medeni Hukuk: Aile*, 252; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 81; Tekinay, *Aile*, 114; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 39; Taşbaş, *Evlenmenin Şartları*, 110; Ülkü Göktürk, *Evlenmenin İptali* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 32; Tuğçe Tekben, "Evliliğin Mutlak Butlanına İlişkin Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16/2 (2019), 180.

²⁴¹ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 211; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 81.

²⁴² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2020/988 (2 Aralık 2020); "Medeni Kanun; evlenmenin butlanını, "mutlak" ve "nisbi" butlan olmak üzere ayrı ayrı düzenlenmiştir. Mutlak butlan ile nisbi butlan davaları arasındaki en önemli farklar, dava sebeplerinde, dava haklarında ve dava süresinde görülür. Mutlak butlan sebepleri kamu düzenini ilgilendirdiği için, mutlak butlan davası savcı tarafından da açılabileceği halde, nisbi butlan davası sadece taraf menfaatlerini ilgilendirir ve bu nedenle de eşlerden biri ve belli hallerde yasal temsilci tarafından açılır. Hemen burada belirtilmelidir ki, her iki butlan

kamu yararı ve düzeni göz önüne alınarak belirlenmişken nisbi butlan hallerinde ilgililerin menfaati esas alınmıştır. Buna bağlı olarak mutlak butlanın kamu düzenini ilgilendirmesinden dolayı mutlak butlan davası eşler, Cumhuriyet savcısı ve ilgililer tarafından açılabilirken, nisbi butlan davasını açma hakkı sadece eşlere tanınmıştır. Ayrıca mutlak butlan her zaman ileri sürülebilir ancak nisbi butlan davası altı aylık ve beş yıllık hak düşürücü sürelerle sınırlandırılmıştır²⁴³.

2.1. Mutlak Butlan Halleri

Evlenmenin mutlak butlanı, kanunda belirtilen hallerin varlığına rağmen gerçekleşen bir evliliğin mahkeme kararıyla sona erdirilmesidir²⁴⁴. Böyle bir durumun varlığı halinde mutlak butlan kendiliğinden sonuç doğurmayacaktır²⁴⁵. TMK m. 156 gereğince mutlak butlan ile sakat bir evliliğin sona ermesi için mutlak butlan davasının açılması ve hâkimin bu dava sonucunda butlan kararı vermesi gerekmektedir. Hâkimin vereceği butlan kararı ile evlilik geçersiz hale geleceğinden mutlak butlan kararına kadar bu evlilik geçerli bir evlenmenin bütün sonuçlarını doğurur²⁴⁶.

Kanun koyucu mutlak butlan hallerini belirlerken kamu yararını dikkate almıştır. Kamu düzeninin korunması amacıyla düzenlenen bu hallere aykırılık mutlak butlan sonucunu doğurmaktadır²⁴⁷. Bu nedenle mutlak butlan hallerine dayanılarak dava açılabilmesi için herhangi bir zamanaşımı süresi öngörülmemiştir. Kamu menfaatini ilgilendiren bir husus olması nedeniyle mutlak butlan davası Cumhuriyet Savcısı, eşler ve ilgili kişiler tarafından her zaman açılabilir. Bunun bir nedeni de mutlak butlan halinin zamanla düzelmeyecek bir durum olmasıdır²⁴⁸.

sebebine dayalı geçersizliğin sonuçları açısından fark bulunmamaktadır” Benzer yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2020/671 (23 Eylül 2020); Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2022/1571 (22 Kasım 2022).

²⁴³ Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 204; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 211; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 930; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 81; Oğuzman - Dural, *Aile*, 93; Tekinay, *Aile*, 113.

²⁴⁴ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 105.

²⁴⁵ Hatemi, *Aile*, 68; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 82; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 98; Öztan, *Aile*, 577.

²⁴⁶ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 98; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 255; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 363; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 246; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 96; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 232.

²⁴⁷ Öztan, *Aile*, 578.

²⁴⁸ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 98.

Evlenmenin mutlak butlanına yol açan haller, yokluk yaptırımından farklı olarak TMK m. 145'te sınırlı (tahdidi) olarak sayılmıştır²⁴⁹. Mutlak butlan hallerinin sınırlı olarak düzenlenmesi nedeniyle kıyas yoluyla bu haller dışında başka hallere dayanılarak evlenmenin mutlak butlanına karar verilemez²⁵⁰. Mutlak butlan hallerine ilişkin düzenleme, kesin evlenme engellerine yönelik düzenleme ile de örtüşmektedir. Mutlak butlan halleri, evlenme sırasında taraflardan birinin evli bulunması, evlenme sırasında taraflardan birinin ayırt etme gücünde sürekli olarak yoksun olması, taraflardan birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması ve taraflar arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlığın bulunmasıdır.

2.1.1. Mevcut Bir Evliliğin Bulunması

Türk hukuk sisteminde monogami, diğer bir deyişle tek eşlilik ilkesi kabul edilmektedir²⁵¹. Bu ilkeye göre bir kimsenin aynı anda birden fazla kişiyle evli olması mümkün olmayıp yalnızca bir kişiyle evli olabilmektedir. Nitekim TMK m. 130'da yeniden evlenmek isteyen bir kimsenin önceki evliliğinin sona erdiğini ispatlaması gerektiği düzenlenmiştir. Bu madde ile evliliği devam eden bir kimsenin yeniden evlenmesi evlenme engeli olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda yeniden evlenmek isteyen kimse, daha önce evlenmişse bu evliliğinin sona erdiğini resmi belgelerle ispat etmelidir. Evlendirme başvurusu sırasında evlendirme memurunun tarafların evli olup olmadığına bakması ve mevcut evliliğin varlığı halinde başvuruyu reddetmesi gerekmektedir²⁵². Ancak her nasılsa mevcut bir evliliğe rağmen ikinci evlenme gerçekleşirse, bu evlilik mutlak butlanla batıl olarak kabul edilecektir. Evlenmenin mutlak butlanla geçersiz olabilmesi için evlenme sırasında taraflardan birinin mevcut bir evliliği bulunmalıdır²⁵³. Evlendirme başvurusu esnasında taraflardan biri evli olmasına

²⁴⁹ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 212; Öztan, *Aile*, 585; Yağcıoğlu, *Akil Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış*, 954.

²⁵⁰ Oğuzman - Dural, *Aile*, 91; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 212.

²⁵¹ Kılıçoğlu, *Aile*, 78; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 42; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 143; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 13; Öztan, *Aile*, 586; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 84; Egger, *Aile*, 22.

²⁵² Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 84; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 42.

²⁵³ Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 204; Kılıçoğlu, *Aile*, 78; Oğuzman - Dural, *Aile*, 94; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 212; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 143.

rağmen ikinci evlenmeye kadar birinci evlenme sona ermişse mevcut evlilik bulunmayacağından ikinci evliliğin hükümsüzlüğünden söz edilemez²⁵⁴.

Yeniden evlenmek isteyen bir kimsenin önceki evliliğin boşanma, ölüm, butlan veya gaiplik nedeniyle sona ermiş olması gerekmektedir²⁵⁵. Evliliğin boşanma ya da butlan ile sona ermesi halinde yeniden evlenmek isteyen eşin boşanma kararını veya evliliğin butlanına ilişkin verilen kararı evlendirme memuruna sunması gerekmektedir. Önceki evliliğin butlanına ilişkin davanın devam etmesine rağmen eşlerden birinin ikinci bir evlilik yapması halinde birinci evlilik henüz sona ermediğinden yapılan ikinci evlilik mutlak butlanla sakat olacaktır²⁵⁶.

Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya uzun zamandır haber alınamayan ve ölümü hakkında kuvvetli olasılık bulunan bir kimsenin mahkeme kararıyla gaipliğine karar verilebileceği düzenlemesine TMK m. 32’de yer verilmiştir. Önceki evliliği gaiplik nedeniyle sona ermesi halinde ise diğer eşin yeniden evlenebilmek için gaiplik kararı ile evliliğin feshine ilişkin kararı evlendirme memuruna vermesi gerekmektedir. TMK m. 131’de düzenlendiği üzere gaiplik kararından sonra evliliğin feshine karar verilmemesi halinde diğer eş yeniden evlenemez. Sadece gaiplik kararı alınması yeniden evlenebilmek için yeterli olmayıp evliliğin de feshettirilmesi gerekmektedir²⁵⁷. Diğer eşin evliliğin feshini gaiplik başvurusuyla veya ayrı bir dava açarak isteyebilmesi mümkündür. Sadece gaiplik kararı alan eş evliliğin feshi kararını almadan yeniden evlenirse bu evlilik TMK m. 145/b.1 kapsamında ikinci evlilik mutlak butlanla batıl olacaktır. Buna karşılık evliliğin feshi kararından sonra hakkında gaiplik kararı verilen kişinin daha sonra ortaya çıkması halinde ikinci evliliğin yapıldığı sırada birinci evlilik mahkeme kararı ile sona ermiş olduğundan diğer eşin yaptığı ikinci evlilik batıl olarak kabul edilmeyecektir²⁵⁸.

TMK m. 31’de ölümüne kesin gözle bakılan bir durumun içinde kaybolan kimsenin cesedi bulunamamış olsa bile ölmüş sayılacağına ilişkin olarak ölüm karinesi

²⁵⁴ Öztan, *Aile*, 587; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 84; Oğuzman - Dural, *Aile*, 94; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 213.

²⁵⁵ Kılıçoğlu, *Aile*, 78; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 84; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 145.

²⁵⁶ Oğuzman - Dural, *Aile*, 94; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 84.

²⁵⁷ Tekinay, *Aile*, 88; Kemal Oğuzman – Özer Seliçi – Saibe Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2024), 41.

²⁵⁸ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 150; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 84; Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 2024, 41; Öztan, *Aile*, 589; Tokat, *Gaipliğin Aile Hukuku Yönünden Sonuçları*, 554.

düzenlemiştir. Bu durumda o yerin en büyük mülki amirinin emriyle nüfus siciline ölü kaydı düşürülür. Hakkında ölüm karanesi kabul edilen kişi ölmüş sayılır ve ölüme ilişkin hukuki sonuçlar uygulanır. Hakkında ölü kaydı düşürülen kişinin eşinin evlenmesi ve ölüm karanesi uygulanan kişinin sonradan hayatta olduğunun ortaya çıkması halinde evliliğin ne olacağı tartışmalıdır. Baskın olarak kabul edilen görüşe göre, evliliğin ölüm karanesi ile değil ölümle sona erdiği, bu nedenle ilk evliliğin devam ettiği kabul edileceğinden ikinci evlenmenin mutlak butlan nedeniyle batıl olacaktır²⁵⁹. Bu durumda ikinci evlilikteki eşin iyiniyetli olup olmaması da önem arz etmez. Çünkü evliliğin sona ermesi nüfus kütüğüne düşülen kayıtlarla değil, eşlerden birinin ölümüyle sona ermektedir²⁶⁰.

Kanun koyucu TMK 147/f.3'te ikinci evlenmede diğer eşin iyiniyetini korumaya yönelik bir düzenlemeye yer vermiştir. Buna göre mevcut evliliği devam ederken yeniden evlenen bir kimsenin ikinci evliliği için mutlak butlan kararı verilmeden önce birinci evliliğin herhangi bir nedenle sona ermesi durumunda ikinci evlilikteki diğer eşin iyi niyetli olması halinde ikinci evliliğin butlanına karar verilemeyecektir. Örneğin, birinci evlenmenin sona ermesi için açılan davada henüz karar kesinleşmeden ikinci evlilik yapılırsa bu evlilik mutlak butlanla sakat olacaktır. Ancak ikinci evliliğin butlanına karar verilmeden önce birinci evlilik herhangi bir nedenle sona ererse ikinci evlilikte diğer eşin iyiniyetli olması halinde ikinci evlilik hakkında butlan ileri sürülemeyecektir. Bu durumda ikinci evlilikteki diğer eş iyiniyetini ispat etmekle yükümlüdür²⁶¹.

Butlan veya boşanma kararı ile sona eren bir evlenmenin ardından eşlerden biri yeniden evlendikten sonra sona eren evlenmeye ilişkin mahkeme kararının yargılamanın iadesi sonucu iptal edilmesi halinde ikinci evliliğin geçerliliğine ilişkin olarak öğretide görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bir görüşe göre, ikinci evliliğin geçerli olarak kabul edilebilmesi için bu evlilikteki diğer eşin iyiniyetli olması gerekmektedir²⁶². Başka bir görüşe göre ise, ikinci evliliğin geçerli kabul edilebilmesi bu evlilikteki her iki eşin de iyi

²⁵⁹ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 85; Öztan, *Aile*, 589; Oğuzman vd., *Kişiler*, 33; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 150.

²⁶⁰ Öztan, *Aile*, 589.

²⁶¹ Sabiha Nur Uludağ, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü Sebepleri* (Ankara: Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 65; Öztan, *Aile*, 587.

²⁶² Hatemi, *Aile*, 74.

niyetli olmasına bağlıdır²⁶³. Doktrindeki yaygın görüşe göre ise, mutlak butlan yaptırımının uygulanabilmesi için evlenme anında mevcut bir evliliğin bulunması arandığından ikinci evlilik gerçekleştirilirken önceki evliliğin sona ermiş olması nedeniyle ikinci evlilik butlan yaptırımına tabi olmayacağını kabul etmektedir²⁶⁴. Kanaatimizce, kesinleşen mahkeme kararı ile ilk evliliğin sona erdiğine inanarak yeniden evlenen kişinin yargılamanın iadesi nedeniyle ikinci evliliğinin mutlak butlan yaptırımıyla geçersiz olarak kabul edilmesi hakkaniyete uygun olmayacaktır.

2.1.2. Ayırt Etme Gücünden Sürekli Yoksunluk

Ayırt etme gücü, bir kimsenin eylemlerinin neden ve sonuçlarını bilerek buna uygun biçimde davranmasıdır²⁶⁵. Ayırt etme gücü bulunmayanların evlenemeyeceğini düzenleyen TMK m. 125'in bir yaptırımı olarak TMK m. 145/b.2'de ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olunması evlenmenin mutlak butlan sebeplerinden biri olarak düzenlenmiştir. Evliliğin bu kapsamda mutlak butlanla batıl olabilmesi için eşlerden birinin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olması gerekmektedir²⁶⁶. Ayırt etme gücünden geçici olarak yoksun olunması ise nisbi butlan hallerinden biri olarak TMK m. 148'de düzenlenmiştir.

Mutlak butlan yaptırımının uygulanabilmesi için ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk halinin evlenme sırasında bulunması gerekmektedir²⁶⁷. Ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk doktor raporu ile tespit edilmelidir. Evlenme sırasında ayırt etme gücü bulunan eşin evlenmeden sonra ayırt etme gücünden yoksun hale gelmesi durumunda ise evlenme geçerli olarak kabul edilecektir ancak bu durum boşanma nedeni olarak ileri sürülebilir²⁶⁸. Bundan dolayı ayırt etme gücünün sürekli yoksunluğunun evlenme sırasında olduğu butlan davasında ispatlanmalıdır. Ayrıca evlenme töreninde ayırt etme

²⁶³ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 155.

²⁶⁴ Tekinay, *Aile*, 122; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 85; Oğuzman - Dural, *Aile*, 94; Öztan, *Aile*, 588.

²⁶⁵ Oğuzman - Dural, *Aile*, 64; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 165; Yağcıoğlu, *Akil Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış*, 937; Erkan, Vehbi Umut - Yücer, İpek. "Ayırt Etme Gücü" *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 60/3 (2011), 488.

²⁶⁶ Öztan, *Aile*, 591; Oğuzman - Dural, *Aile*, 95; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 213; Yağcıoğlu, *Akil Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış*, 940; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 205.

²⁶⁷ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 164; Kılıçoğlu, *Aile*, 79; Tekben, *Evliliğin Mutlak Butlanına İlişkin Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi*, 180.

²⁶⁸ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 211.

gücü bulunmayan eşin sonradan ayırt etme gücünü kazandığının doktor raporuyla tespit edilmesi gerekmektedir²⁶⁹.

Evlenme töreninde ayırt etme gücünden yoksun olan eşin sonradan ayırt etme gücünü kazanması halinde ayırt etme gücünü kazanan eş dava açabilecektir. Bu durumda mutlak butlan, nisbi butlana dönüşmektedir²⁷⁰. TMK m. 147/f.2'ye göre evlenmenin butlanına ilişkin dava sadece ayırt etme gücünü sonradan kazanan eş tarafından açılabilir olup TMK m. 152'de düzenlenen hak düşürücü süre içerisinde bu davanın açılması gerekmektedir. Buna göre butlan sebebinin öğrenildiği tarihten itibaren beş ay içinde ve her halde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmeden davanın açılması gerekmektedir, aksi takdirde evliliğin butlanı ileri sürülemeyecektir²⁷¹.

2.1.3. Evlenmeye Engel Olacak Derecede Akıl Hastalığı

Eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığının bulunması, TMK m. 145/b.3'te evlenmenin mutlak butlan sebeplerinden biri olarak düzenlenmiştir. Buna göre evlenmek isteyen kadın veya erkeğin evlenmesine engel olacak derecede akıl hastalığının bulunmaması gerekmektedir. Nitekim TMK m. 133'te de düzenlendiği üzere evlenmelerinde tıbbi bir sakınca bulunmadığı sağlık raporuyla tespit edilmediği müddetçe akıl hastaları evlenemeyecektir. Evlenmesine engel olacak derecede akıl hastalığı bulunan bir kimsenin raporu olmadan evlenmesi halinde evliliği mutlak butlan ile batıl olacaktır²⁷². Ayrıca bu durumda olan bir kişinin sahte bir sağlık raporu ile evlenmesi halinde de mutlak butlan yaptırımı söz konusudur²⁷³.

Evlenmenin mutlak butlanla batıl olabilmesi için evlenmeye engel olan akıl hastalığının evlenme esnasında bulunması gerekmektedir. Evlenme sırasında bulunmayan evliliğe engel akıl hastalığının evlenmeden sonra ortaya çıkması halinde bu durum mutlak butlan olarak kabul edilmez²⁷⁴. Evlenmesine engel olacak derecede akıl

²⁶⁹ Öztan, Aile, 590.

²⁷⁰ Hatemi, Aile, 72; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 213; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 86; Öztan, Aile, 590; Tekinay, Aile, 148.

²⁷¹ Öztan, Aile, 590; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 86; Öztan, Aile, 590.

²⁷² Erdem - Makaracı Başak, Aile, 84; Yağcıoğlu, *Akil Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış*, 954.

²⁷³ Yağcıoğlu, *Akil Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış*, 954; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 87.

²⁷⁴ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 87.

hastalığı bulunan bir kimsenin evlendikten sonra iyileşmesi halinde TMK m. 147/f.2 uyarınca butlan davası sadece akıl hastalığı iyileşen eş tarafından açılabilecektir. Nitekim bu durumda mutlak butlan nisbi butlan haline dönüşmektedir²⁷⁵. Her ne kadar TMK m. 147/f.2’de mutlak butlan davasından bahsedilse de Yargıtay kararlarında evlenmeden sonra ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eşin açacağı butlan davasının “nisbi butlanla evliliğin iptali davası” olarak anlaşılması gerektiği açıkça belirtilmiştir²⁷⁶. Bu nedenden ötürü dava, TMK m. 152 kapsamında hak düşürücü süreye tabi olup öğrenildiği tarihten itibaren altı ay ve her halde evlilikten itibaren beş yıl içerisinde açılması gerekmektedir. Ayrıca açılan davada akıl hastalığının iyileştiğinin resmi sağlık raporu ile ispat edilmesi gerekmektedir.

2.1.4. Evlenmeye Engel Olacak Derecede Hısımlık

Hısımlık, doğal olarak diğer bir deyişle kan bağıyla ya da hukuki bir ilişki sonucu olarak bir kimse ile belirli kişiler arasında kurulan ve hukuki sonuçların doğmasına neden olan bir bağ olarak tanımlanabilir²⁷⁷. Kanun koyucu tıbbi sakıncalar ve ahlaki nedenlerden dolayı bazı hısımlık derece ve türleri arasında evlenmeyi yasaklamıştır²⁷⁸. Evlenmek isteyen taraflar arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlığın bulunması TMK m. 145/b.4 kapsamında mutlak butlan sebeplerinden biri olarak kabul edilmiştir.

Evlenmeye engel olan hısımlığın kimler arasında bulunduğu TMK m. 129’da açıkça düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre “*üstsoy ile altsoy arasında; kardeşler arasında; amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenleri arasında; kayın hısımlığı meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile, eşlerden biri ile diğerinin üstsoyu veya altsoyu arasında; evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında*” evlenme yasaklanmıştır. Bu kişiler arasında evlenmenin gerçekleşmesi halinde bu evlenme mutlak butlanla batıl olacaktır²⁷⁹. TMK kapsamında aralarında evlenmenin

²⁷⁵ Hatemi, Aile, 72; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 87; Öztan, Aile, 594; Tekinay, Aile, 148.

²⁷⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2020/988 (2 Aralık 2020); “Burada hemen belirtilmelidir ki; ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eşin açabileceği butlan davasından ise “nisbi butlanla evliliğin iptali” davasını anlamak gerekir.” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2022/1571 (22 Kasım 2022).

²⁷⁷ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 141.

²⁷⁸ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 175; Oğuzman - Dural, Aile, 69; Gençcan, *Evlenme*, 365.

²⁷⁹ Erdem - Makaracı Başak, Aile, 86.

yasak olduğu hısımlık ilişkisi kan hısımlığı, kayın hısımlığı ve evlatlık ilişkisinden doğan hısımlık olmak üzere üç başlık altında incelenebilir.

2.1.4.1. Kan Hısımlığı

Kan hısımlığı, birinin diğ erinden doğması ile oluşan veya ortak bir soydan gelen kimseler arasındaki yakınlık bağı nı ifade eder²⁸⁰. Kan hısımları arasında yapılan evlenmenin mutlak butlanla batıl olması öncelikli olarak tıbbi nedenlere dayanmaktadır²⁸¹. Bu kişiler arasında yapılan evlenme doğacak çocuklar yönünden ciddi sağı lık sorunlarına yol açacaktır. Bununla birlikte kan hısımları arasında yapılan evliliğin yasaklanması ahlaki nedenlerden de kaynaklanmaktadır²⁸². Nitekim bu kişilerin evlenmesiyle oluşan ilişki toplum nezdinde ahlaka aykırı olarak görülecektir.

Kan hısımlığı “üstsoy-altsoy kan hısımlığı” ve “yansoy kan hısımlığı” olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğum yoluyla biri diğ erinden gelen kimseler arasında oluşan hısımlık “üstsoy-altsoy hısımlığı” olarak adlandırılır²⁸³. Ortak bir kökten gelen kimseler arasındaki hısımlık ise “yansoy hısımlığı” olarak ifade edilmektedir²⁸⁴. Kanun koyucu kaçınıcı dereceden olursa olsun üstsoy-altsoy arasında evlenmeyi mutlak olarak yasaklamıştır²⁸⁵. Söz konusu evlenme yasağı na rağmen bu kimselerin evlenmesi halinde evlilik mutlak butlanla sakatlanacaktır. Buna karşın yansoy hısımlar arasındaki evlenme yasağı belli bir dereceye kadar düzenlemiştir. Yansoy kan hısımlığı arasındaki evlenme üçüncü dereceye kadar yasaklanmıştır²⁸⁶. Bu kapsamda TMK m. 129/b.1’de de belirtildiğı üzere üstsoy ve altsoy arasında, kardeşler arasında, amca, dayı, hala, teyze ve bunların yeğ enleri arasında evlenme yasaklanmıştır²⁸⁷. Bununla birlikte kardeş çocukları yani kuzenler arasındaki

²⁸⁰ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 73; Gençcan, *Evlenme*, 365; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 176; Öztan, *Kişiler Hukuku*, 438.

²⁸¹ Gençcan, *Evlenme*, 365; Kılıçoğlu, *Aile*, 51.

²⁸² Kılıçoğlu, *Aile*, 51; Gençcan, *Evlenme*, 365.

²⁸³ Gençcan, *Evlenme*, 365; Öztan, *Kişiler Hukuku*, 439; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 176.

²⁸⁴ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 176; Gençcan, *Evlenme*, 366; Öztan, *Kişiler Hukuku*, 439.

²⁸⁵ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 74; Hatemi, *Aile*, 53; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 196; Gençcan, *Evlenme*, 366; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 177.

²⁸⁶ Hatemi, *Aile*, 53; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 74; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 196; Kılıçoğlu, *Aile*, 52; Gençcan, *Evlenme*, 366; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 176.

²⁸⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/7047 (27 Mart 2014); “...evlenme akdinin tarafları olan Edip ile Sıdika arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlığın (dayı-yeğ en) bulunduğu, E.. Y..’ın 30.07.1992 tarihinde öldüğü ve evliliğin ölümle sona erdiği hususu da göz önüne alınarak, davaya konu evlenmenin mutlak butlan ile batıl olduğunun karar altına alınması...” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/26 (9 Ocak 2023); “...nüfus kayıtlarından davalılar ... ve ...’ın ... ili, Merkez ilçesi,... köyü, Cilt no.107, Hane no.35’te nüfusa kayıtlı oldukları ve 15.03.2001 tarihinde evlendikleri, yine nüfus

yansoy hısımlığı dördüncü derece olduğundan dolayı bu kimselerin evlenmesinde bir engel bulunmamaktadır²⁸⁸.

2.1.4.2. Kayın Hısımlığı

Evlenme sonrasında eşlerden biri ile diğer eşin üstsoy ve altsoy kan hısımları arasında oluşan hısımlık ilişkisi kayın hısımlığı olarak ifade edilmektedir²⁸⁹. Eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları arasında aynı tür ve dereceden kayın hısımlığı oluşmaktadır. Bu kapsamda kayın hısımlığı, “üstsoy-altsoy kayın hısımlığı” ve “yansoy kayın hısımlığı” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Üstsoy-altsoy kayın hısımlarından biri ile diğer eşin evlenmesi halinde bu evlilik mutlak butlanla batıl olacaktır²⁹⁰. Buna göre eşlerden biri ile diğer eşin üstsoy veya altsoyundan biri ile evlenmesi yasaktır. Evlenme yasağı sadece üstsoy-altsoy kayın hısımları için geçerli olup yansoy kayın hısımlığı ile evlenmesinde ise herhangi bir yasak öngörülmemiştir.

Herhangi bir nedenle evliliğin sona ermesiyle kayın hısımlığı ortadan kalkmaz²⁹¹. Kayın hısımları arasında bulunan bu yasak evlenme sona erse bile geçerli olmaya devam edecektir. Ancak bu yasak evliliğin devamı sırasında kurulan kayın hısımlığı için geçerlidir²⁹². Başka bir deyişle, evlenme sona erdikten sonra mevcut olan kayın hısımlığı genişlemeyecektir. Örneğin, sona eren evlilikte eşin önceki evliliğinden olan çocuğu ile diğer eş evlenemeyecektir. Bu durumda bu çocuk ile diğer eş arasında kayın hısımlığı kurulacaktır. Ancak evlilik sona erdikten sonra diğer eşin başkasından bir çocuğunun

kayıtlarından ... ve ...'ın dayı/yeğen olduklarının belirlendiği, ... ve ... arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlık mevcut olduğu” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2012/14383 (30 Nisan 2012); “Nüfus kayıtlarına göre; davalı Hayriye'nin, kızkardeşinin oğlu “M.Sıddık” ile evlendiği, eşler arasında “teyze-yeğen” (TMK m. 129/1) hısımlık ilişkisinin bulunduğu görülmektedir... Öyleyse Türk Medeni Kanunu'nun 129/1. maddesi ile evlenmeleri yasaklanmış olan kişiler arasında gerçekleşen evliliğin mutlak butlan sebebiyle iptaline (TMK 145/4) karar verilmesi gerekirken, sicile aykırı tanık sözlerine değer verilerek isteğin reddi doğru bulunmamıştır.”

²⁸⁸ Gençcan, Evlenme, 367; İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 176; Kılıçoğlu, Aile, 52; Berki, Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan, 210.

²⁸⁹ Öztan, Aile, 592; Gençcan, Evlenme, 368; Öztan, Kişiler Hukuku, 446; İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 181.

²⁹⁰ Gençcan, Evlenme, 368.

²⁹¹ İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 183; Gençcan, Evlenme, 368; Kılıçoğlu, Aile, 53; Dural vd., Özel Hukuk:Aile, 58; Oğuzman - Dural, Aile, 71; Hatemi, Aile, 54; Akıntürk - Ateş, Medeni Hukuk:Aile, 75; Yılmaz - Yıldırım, Medeni Hukuk:Aile, 196; Tekinay, Aile, 83; Öztan, Kişiler Hukuku, 447.

²⁹² Gençcan, Evlenme, 369; Berki, Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan, 210.

doğması halinde bu çocuk ile eş arasında kayın hısımlığı kurulamayacağından evlenme yasağı söz konusu olmayacaktır.

2.1.4.3. Evlatlık İlişkisinden Doğan Hısımlık

743 sayılı Türk Kanunu Medenisinde evlat edinen kimse ile evlatlık arasında evlenme yasağı bulunmaktaydı. Bu yasağa rağmen evlat edinen ile evlatlığın evlenmesi halinde bu evlenme geçerli olarak kabul ediliyordu ancak bunun sonucunda evlenen kimseler arasındaki evlatlık ilişkisi ortadan kalkıyordu²⁹³. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda ise önceki kanunla aynı olarak evlat edinen ile evlatlık arasında evlenme yasaklanmış, buna rağmen bu kişilerin evlenmesi halinde ise bu evliliğin geçerli olarak kabul edilmeyeceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme sonucunda evlat edinen ile evlatlık arasında gerçekleşen evlilik mutlak butlanla batıl olarak kabul edilecektir.

Evlat edinme sonucunda TMK m. 282/f.3'te belirtildiği üzere evlat edinen ile evlatlık arasında soybağı kurulmaktadır²⁹⁴. Evlat edinen ile evlatlık arasındaki bu ilişki kan bağına dayanmadığından dolayı hısımlık sadece evlat edinen ile evlatlık ve onun altsoyu arasında kurulacaktır. Evlatlık ilişkisinin bir sonucu olarak TMK m. 129/b.3'te evlat edinen ile evlatlık arasında veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında evlenme yasaklanmıştır. Bu kişilerin evlenme yasağına rağmen evlenmesi halinde ise evlilik mutlak butlanla batıl olacaktır²⁹⁵. Örneğin, evlat edinenin ile evlatlığın altsoyu olan kızı veya torunu ile evlenmesi yasak olarak kabul edilip evlatlık ilişkisine rağmen evlenmeleri halinde bu evlilik mutlak butlan yaptırımına tabi olacaktır.

2.2. Nisbi Butlan Halleri

Nisbi butlan halleri TMK m. 148 ile 153 arasında tahdidi (sınırlı) olarak sayılmıştır²⁹⁶. Nisbi butlan, kamu düzenini koruma amacından ziyade tarafların yararını

²⁹³ 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 121: "Evlatlık edinme sebebiyle evlenmeleri kanunen memnu olan kimselerin, evlenmesi fesholunamaz. Evlenme ile, evlatlık hükmü kalmaz."

²⁹⁴ Yasemin Güllüoğlu Altun, "Evlat Edinmeden Doğan Soybağı ve Kurulmuş Olan Soybağında Küçüğün Yüksek Yararının Aranması", *Türk Medeni Hukuku Çerçevesinde Aile Hukukunda Güncel Meseleler Sempozyumu*, ed. Yasemin Güllüoğlu Altun (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 146; Mehmet Işık, *Evlat Edinme* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2005), 104.

²⁹⁵ Gençcan, *Evlenme*, 369; Öztan, *Kişiler Hukuku*, 451; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 187; Öztan, *Aile*, 592.

²⁹⁶ Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 112; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 217; Gençcan, *Evlenme*, 535; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 87; Hatemi, *Aile*, 75; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk: Aile*,

korumaya yöneliktir²⁹⁷. Nitekim evlenme iradesinin hiçbir etki altında kalmadan ortaya konulması gerektiğinden burada kastedilen evlenme sırasında iradesi sakatlanan tarafın korunmasıdır²⁹⁸. Bunun sonucu olarak nisbi butlan sebepleri tarafları ilgilendirmekte olup TMK’da “eşlerin dava hakkı” ve “yasal temsilcinin dava hakkı” olarak ikiye ayrılan başlıklardan da anlaşıldığı üzere dava açma hakkı sadece ilgili eşe ve yasal temsilcinin izninin arandığı durumlarda yasal temsilciye aittir²⁹⁹. Evlenmenin iptaline yönelik nisbi butlan davası açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan bir kimse adına yasal temsilci tarafından dava açılması da mümkün değildir.

Nisbi butlan hallerinden birinin bulunması durumunda evlilik batıl olarak kabul edilecektir. Mutlak butlan halleri kamu düzenini ilgilendirdiğinden dava açma süresi herhangi bir süre ile sınırlandırılmamıştır. Ancak nisbi butlan davasının hak düşürücü süre içerisinde açılması gerekmektedir³⁰⁰. Bu süre içerisinde evliliğin iptali hakkını kullanmayan kimsenin korunmaya değer bir menfaatinin kalmadığı kabul edilmelidir. Makul bir süre içerisinde evliliğin iptalinin talep edilmemesi mevcut durumun kabul edilmesi olarak yorumlanmalıdır. Nitekim nisbi butlan davasının belirli bir süre ile sınırlandırılması bu hakkın kötüye kullanılmasının da önüne geçmektedir³⁰¹.

Nisbi butlan hallerinden birinin varlığı halinde evlenme kendiliğinden geçersiz olmayacaktır. Evlenmenin geçersizliği için dava açılması gerekli olup bu dava yenilik doğuran dava niteliğine sahiptir³⁰². Nisbi butlan halinde butlan kararı kesinleşene kadar evlilik geçerli bir evliliğin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurur. Dolayısıyla nisbi butlana ilişkin hâkim kararı ileriye etkili olacaktır³⁰³. Evlilik devam ederken nisbi butlan sebebinin ortadan kalkması halinde ise evlilik artık geçerli olarak kabul edilir³⁰⁴. Kanunda sınırlı olarak sayılan nisbi butlan halleri ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, küçük

206; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 190; Öztan, *Aile*, 596; Egger, *Aile*, 111; Gökhan Şahan - İbrahim Numan Erdoğan, “Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16/1 (2025), 39; Koyuncu, *Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin “Zorla Evlenme Sonucu Evliliğin Nisbi Butlanla İptali” Hakkındaki 21.06.2023 Tarihli ve E. 2023/250 K. 223/3474 Sayılı Kararının İncelenmesi*, 107.

²⁹⁷ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 81; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 110; Öztan, *Aile*, 596.

²⁹⁸ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 110.

²⁹⁹ Öztan, *Aile*, 596; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 217; Gençcan, *Evlenme*, 535.

³⁰⁰ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 86.

³⁰¹ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 111.

³⁰² Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 87.

³⁰³ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 230; Gençcan, *Evlenme*, 535; Gençcan, *Aile Davaları*, 142.

³⁰⁴ Uludağ, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü Sebepleri*, 46; Öztan, *Aile*, 597.

veya kısıtlının yasal temsilcinin izni bulunmadan evlenmesi ve yanıltma, aldatma veya korkutma olan irade sakatlığı hallerinin bulunması olmak üzere üç başlık altında incelenebilir.

2.2.1. Ayırt Etme Gücünden Geçici Yoksunluk

Evlenme töreni sırasında taraflardan birinin geçici olarak ayırt etme gücünden yoksun olması nisbi butlan hallerinden biridir. Evlenecek olan taraflardan birinin veya her ikisinin evlenme sırasında geçici bir nedenden ötürü ayırt etme gücünün bulunmaması halinde bu evlenme nisbi butlan ile batıl olacaktır³⁰⁵. TMK m. 148’de düzenlendiği üzere evlenme esnasında ayırt etme gücünden geçici olarak yoksun olan eş, evlenmenin iptalini talep etme hakkına sahiptir. Ayırt etme gücünün hangi nedenle kaybedildiğinin bir önemi bulunmamaktadır. Ayırt etme gücünden geçici olarak yoksunluğa yüksek miktarda alkol alınarak sarhoş olunması, uyuşturucu madde kullanılması, yüksek dozda sakinleştirici ilaç kullanılması, hipnoz etkisi altında olunması gibi durumlar örnek olarak gösterilebilir³⁰⁶.

Evlenme töreninde evlenmek isteyen kadın ve erkeğin evlenmeye yönelik iradesini serbest bir şekilde açıklaması gerekmektedir. Taraflardan biri evlenme sırasında geçici olarak ayırt etme gücü bulunmasına rağmen olumlu olarak evlenme iradesini açıklamış olabilir. Bu durumda evlenme esnasında ayırt etme gücü bulunmayan eş ayırt etme gücünü tekrar kazandığında aslında evlenme iradesinin bulunmadığını anlaması halinde bu evliliğin iptaline ilişkin dava açabilecektir³⁰⁷. Burada evlenmenin iptalini isteme hakkı sadece sonradan ayırt etme gücünü kazanan eş verilmiş olup dilerse bu eş evliliğin iptalini istemeyebilir.

Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk gerekçe gösterilerek nisbi butlan davası açılabilmesi için ayırt etme gücünden geçici olarak yoksun bulunulması gerekmektedir. Nitekim ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluk mutlak butlan sebebi teşkil etmektedir. Diğer yandan, evlenme esnasında ayırt etme gücünü geçici olarak kaybeden

³⁰⁵ Gençcan, *Evlenme*, 536; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 218; Öztan, *Aile*, 597.

³⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Gençcan, *Evlenme*, 537; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 87; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 206; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 191; Öztan, *Aile*, 597; Egger, *Aile*, 112; Kılıçoğlu, *Aile*, 83; Tekinay, *Aile*, 133.

³⁰⁷ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 219; Gençcan, *Evlenme*, 536.

tarafın evlenme iradesini açıkladıktan sonra ayırt etme gücünü tekrar kazanamadan sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun hale gelmesi durumunda ise nisbi butlan mutlak butlana dönüşecektir³⁰⁸. Ayrıca ayırt etme gücünden geçici olarak yoksun olan eşin ayırt etme gücünü kazanamadan ölmesi halinde de mutlak butlan sebebinin bulunduğu görüşü doktrinde kabul edilmektedir³⁰⁹. Nitekim evlenmenin nisbi butlanı için ayırt etme gücünün evlenme sırasında bulunmaması gerekmektedir. Evlenme iradesini açıkladıktan sonra taraflardan birinin veya her ikisinin ayırt etme gücünden yoksun hale gelmesi durumunda ise nisbi butlana dayanılarak iptal davası açılamaz³¹⁰.

Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk halinde dava açma hakkı hak düşürücü sürelerle tabi tutulmuştur. Ayırt etme gücünü sonradan kazanan eş evliliğin iptaline ilişkin sebebi öğrenmesinden itibaren altı ay ve her halde evlenmeden itibaren beş yıl içerisinde bu davayı açması gerekmektedir. Dava açma hakkına sahip olan eşin hak düşürücü süreler içerisinde nisbi butlan davası açmaması halinde bu evlilik geçerli olarak kabul edilecektir³¹¹.

2.2.2. Yasal Temsilcinin İzninin Bulunmaması

Ayırt etme gücü bulunan küçük ve kısıtlı kimselerin evlenebilmek için yasal temsilcinin iznini almaları gerekmektedir. TMK m. 153'e göre nisbi butlan hallerinden biri küçük veya kısıtlının yasal temsilcinin izni olmadan evlenmesidir. Küçüğün yasal temsilcisinin veli olması halinde anne ve babasının, vasi olması durumunda ise vasinin evlenmeye izin vermesi gerekmektedir³¹². Devam eden bir evlilik söz konusuysa anne ve baba birlikte küçüğün velayet hakkına sahip olduğundan her ikisinin de evlenmeye izin vermesi gerekir. Velayetin anne ve babadan birinde olması halinde ise sadece velayet hakkı bulunan anne veya babanın izin vermesi yeterli olarak kabul edilmektedir³¹³. Velayet altında olmayan küçük kimselerin evlenebilmesi için ise vasinin izin vermesi gerekir³¹⁴. Yasal temsilci olarak kabul edilen bu kimseler evlenmeye izin vermediği

³⁰⁸ Hatemi, *Aile*, 72; Gençcan, *Evlenme*, 538; Tekinay, *Aile*, 148.

³⁰⁹ Tekinay, *Aile*, 134; Öztan, *Aile*, 591; Gençcan, *Evlenme*, 538; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 217.

³¹⁰ Gençcan, *Evlenme*, 537.

³¹¹ Öztan, *Aile*, 598; Gençcan, *Evlenme*, 536.

³¹² Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 226; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 220.

³¹³ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 31; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 55; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 69; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 221.

³¹⁴ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 69.

sürece evlendirme memuru evlenmeyi gerçekleştiremez. Ancak yasal temsilcinin hakkın kötüye kullanılması kapsamında evlenmeye izin vermemesi halinde TMK m. 128'e göre küçük veya kısıtlı kimseler hâkimden izin isteyebilirler.

Küçük veya kısıtlının yasal temsilcisinin izni olmamasına rağmen evlenmesi durumunda ise bu evlilik nisbi butlanla batıl olacaktır. Diğer bir deyişle, ayırt etme gücü bulunan ve on yedi yaşını doldurmuş küçük veya kısıtlıların yasal temsilcilerinin iznini almadan evlenmesi halinde nisbi butlan söz konusudur. Bu durumda izni alınmayan yasal temsilci nisbi butlan davası açabilecektir. Nisbi butlan davası açılıp hâkim karar verinceye kadar bu evlenme askıda olarak kabul edilir³¹⁵. Ancak TMK m. 153'ye göre yasal temsilcinin izni bulunmadan evlenen küçük veya kısıtlının nisbi butlan kararı verilmeden önce on sekiz yaşını doldurarak ergin olması, kısıtlı olmaktan çıkması veya karısının gebe kalması durumunda evlenmenin iptaline karar verilemeyecektir.

2.2.3. İrade Sakatlıkları

Bir kimsenin iç iradesi ile dış iradesi arasında uyumsuzluk bulunması irade sakatlığı olarak ifade edilir³¹⁶. Evlenme sırasında taraflardan birinin iradesinin sakatlanması halinde bu evlenmenin iptali istenebilir. Kanun koyucu, TBK'da düzenlenen irade sakatlığı hükümlerinden farklı olarak evlenmenin geçerliliğini etkileyen irade sakatlığı hallerini TMK m. 149 ile 151 arasında özel olarak düzenlemiştir. Nitekim Borçlar Hukuku şahsın menfaatlerini koruma amacına sahipken Aile Hukuku kamu menfaatini korumayı ön planda tutmaktadır. Bu nedenle TBK'da düzenlenen irade sakatlığına ilişkin genel hükümler burada uygulanamaz³¹⁷. Nisbi butlan nedenlerinden biri olan irade sakatlığı halleri yanılma, aldatma ve korkutma olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir.

³¹⁵ Hatemi, *Aile*, 75.

³¹⁶ Gençcan, *Evlenme*, 538; Gençcan, *Aile Davaları*, 143; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 218; Kılıçoğlu, *Aile*, 84.

³¹⁷ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 192; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 65; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 218.

2.2.3.1. Yanılma

Yanılma, bir kimsenin gerçek iradesine uymayan bir beyanla hukuki bir işlem yapması olarak tanımlanmaktadır³¹⁸. Yanılmada karşı tarafın kusurlu olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır³¹⁹. Bununla birlikte her türlü yanılma irade sakatlığı kapsamında nisbi butlana yol açmaz. Yanılmanın hangi durumlarda oluşacağı TMK m. 149'da sınırlı olarak sayılmıştır³²⁰. İlgili maddeye göre eşlerden biri “*evlenmeyi hiç istemediği veya evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği hâlde yanılarak bu evlenmeye razı olmuşa*” ya da “*eşinde bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak derecede önemli bir nitelikte yanılarak evlenmişse*” evlenmenin iptaline yönelik dava açabilir. Söz konusu düzenlemeden de anlaşıldığı üzere üç türlü yanılma halinde evliliğin iptali istenebilecektir. Maddenin birinci bendi “*evlenmenin niteliğinde yanılma*” ve “*evlenilen kişinin şahsında yanılma*” olmak üzere iki tür yanılmaya yer vermişken ikinci bentte “*evlenilen kişinin niteliğinde yanılma*” düzenlenmiştir.

2.2.3.1.1. Evlenmenin Niteliğinde Yanılma

Evlenmeyi istemeyen bir kimsenin yanılarak evlenmesi hususu evlenmenin niteliğinde yanılma olarak ifade edilmektedir. Bu durumda kişinin iç iradesi ile beyanı arasında bir uyumsuzluk bulunmaktadır³²¹. Eşlerden birinin evlenme niyeti bulunmamasına rağmen gerçekte evlendiğini bilmeyerek evlenmeye yönelik olumlu iradesini ortaya koyması söz konusudur³²². Beyanda yanılma olarak da nitelendirilen bu durumda evlenme nisbi butlan ile batıl olur ve yanılmaya düşen eş evlenmenin iptaline ilişkin olarak dava açabilir. Doktrinde de belirtildiği üzere evlenmenin sıkı şekil şartlarına tabi olması nedeniyle bu yanılma türü ile karşılaşmak neredeyse imkânsızdır³²³. Bu duruma örnek olarak, bir kimsenin tiyatro oyununda gerçekte evlendirme memuru

³¹⁸ Öztan, Aile, 603.

³¹⁹ Acar, Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı, 70; Öztan, Aile, 603.

³²⁰ Dural vd., Özel Hukuk: Aile, 88; Gençcan, Evlenme, 539; Öztan, Aile, 603; Kılıçoğlu, Aile, 84; Şahan - Erdoğan, Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı, 39.

³²¹ Hatemi, Aile, 76; Öztan, Aile, 604; Şahan - Erdoğan, Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı, 39.

³²² Gençcan, Evlenme, 540; Gençcan, Aile Davaları, 143; Akıntürk - Ateş, Medeni Hukuk: Aile, 219; Yılmaz - Yıldırım, Medeni Hukuk: Aile, 207; İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 193; Öztan, Aile, 604; Kılıçoğlu, Aile, 85; Tekinay, Aile, 136.

³²³ Kılıçoğlu, Aile, 85; Akıntürk - Ateş, Medeni Hukuk: Aile, 219; İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 193; Öztan, Aile, 604; Şahan - Erdoğan, Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı, 40.

olduğunu bilmediği kişiye evet deyip evlenme defterini imzalayarak evlenmesi gösterilebilir³²⁴. Burada tiyatro sahnesinde rolünü oynadığını düşünerek evet diyen kişi evlenmeyi istemediği halde evlenmiş olduğundan evlenmenin niteliğinde yanlışla nedeniyle evliliğinin iptalini talep edebilecektir³²⁵.

2.2.3.1.2. Evlenilen Kişinin Şahsında Yanılma

Eşlerden birinin evlenmeyi düşünmediği bir kimseyle yanılarak evlenmesi halinde evlenilen kişinin şahsında yanlışla söz konusu olur. Bu durumda, evlenmenin niteliğinde yanlışmadan farklı olarak kişi evlenme iradesine sahip olmakla birlikte evlendiği kişi ile gerçekte evlenmeyi düşünmemektedir³²⁶. Diğer bir deyişle, evlenmek istediği kişi yerine yanılarak başka biriyle evlenmesi durumu söz konusu olmaktadır. Evlenilen kişinin şahsında yanılarak bir evlenme gerçekleştiren kişi iradesinin sakatlandığı gerekçesiyle bu evlenmenin iptalini talep edebilir.

Evlenilen kişinin şahsında yanlışla hali “*maddi/fiziksel kişide yanlışla*” olarak ortaya çıkabilir³²⁷. Bu duruma bir örnek olarak, evlenmek isteyen bir kimsenin evleneceği kişi yerine fiziksel benzerlik nedeniyle ikiz kardeşi ile evlenmesi gösterilebilir³²⁸. Evlenilen kişinin şahsında yanlışla halinin bir başka türü olarak “*kimlikte yanlışla*” durumu söz konusu olabilir³²⁹. Bir kimsenin evlendiği kişinin kimliğinde yanlışla düşerek evlenmesi halidir. Bu kapsamda, bir kimsenin mektuplaşarak tanışıp evlenmeyi planladığı kişi ile evleneceğini düşünürken aslında kendisini o kişi olarak tanıtan bir başka kişi ile evlenmesi örnek verilebilir. Günümüz teknolojisinde sosyal medya tanışmalarının yaygınlaşması nedeniyle bu tür bir yanlışmayla karşılaşma olasılığının

³²⁴ Oğuzman - Dural, *Aile*, 99; Gençcan, *Evlenme*, 540; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 219; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 207; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 194.

³²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Gençcan, *Evlenme*, 540-541.

³²⁶ Gençcan, *Evlenme*, 541; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 72; Oğuzman - Dural, *Aile*, 100; Gençcan, *Aile Davaları*, 144; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 219; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 207; Kılıçoğlu, *Aile*, 85; Şahan - Erdoğan, *Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı*, 40.

³²⁷ Hatemi, *Aile*, 76; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 219; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 72.

³²⁸ Kılıçoğlu, *Aile*, 85; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 73; Hatemi, *Aile*, 76; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 207; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 194; Şahan - Erdoğan, *Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı*, 40.

³²⁹ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 73; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 219; Hatemi, *Aile*, 76.

arttığı söylenebilir³³⁰. İsim benzerliği nedeniyle gerçekleşen bir evlilikte de evlenilen kişinin şahsında yanılma durumu ortaya çıkmaktadır³³¹.

2.2.3.1.3. Evlenilen Kişinin Önemli Bir Niteliğinde Yanılma

İrade sakatlığı olarak kabul edilen bir başka yanılma hali de evlenilen kişinin önemli bir niteliğinde yanılma değildir. TMK m. 149/b.2’de düzenlendiği üzere evlendiği kişide bulunmayan ve onunla birlikte yaşamayı imkânsız hale getirecek önemli bir nitelikte yanılarak evlenen kişi nisbi butlana dayalı olarak evlenmenin iptali davası açabilir. Evlenmeye neden olan her türlü niteliğe dayalı olarak evlenmenin iptali istenemez³³². Nitekim herkes evlendikten sonra eşinin bazı niteliklerinde hayal kırıklığına uğrayabilir ancak her evlenmenin nitelikte yanılmaya dayalı olarak iptal edilmesi halinde toplumda devam eden evlilik olmayacaktır. Evlenilen kişinin önemli bir niteliğinde yanılmanın nisbi butlan sebebi olabilmesi için bu niteliğin eşe ait olması, niteliğin önemli olması ve bu niteliği birlikte yaşamayı çekilmez bir hale getirmesi şartları birlikte aranmaktadır³³³.

İlk olarak yanılmaya neden olan niteliğin eşte bulunması gerekmektedir. Eşin ailesinde veya çevresinde ortaya çıkan niteliğe ilişkin yanılmalar bu kapsamda değerlendirilmez³³⁴. Örneğin, eşinin kardeşinin katil olduğunu öğrenen bir kimse yanılma nedeniyle evliliğin iptalini talep edemez. Ayrıca söz konusu niteliğin doğrudan eş i niteleyen bir unsur olması gerekmektedir. Eşin belirli bir dini, ırkı, siyasi parti üyeliğinin olması nedeniyle evlenmenin iptali istenemez³³⁵. Diğer aranan şart ise, yanılmaya neden olan niteliğin önemli bir nitelik olmasıdır. Bu niteliğin sadece evliliğin iptalini isteyen eş açısından önemli olması yeterli olarak kabul edilmeyip subjektif ve objektif ölçütlere göre önemli olması aranmaktadır³³⁶. Yanılmaya neden olan niteliği evlenmeden önce bilmesi

³³⁰ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 107; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 73.

³³¹ Hatemi, *Aile*, 76.

³³² Öztan, *Aile*, 605; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 220; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 195; Şahan - Erdoğan, *Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı*, 41.

³³³ Gençcan, *Evlenme*, 542.

³³⁴ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 74; Gençcan, *Evlenme*, 542; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 87; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 221; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 195; Öztan, *Aile*, 206; Şahan - Erdoğan, *Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı*, 42.

³³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gençcan, *Evlenme*, 542-543; Öztan, *Aile*, 606.

³³⁶ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 221; Gençcan, *Evlenme*, 543; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 75; Hatemi, *Aile*, 77; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 196; Öztan, *Aile*, 607.

halinde evlenmesinin beklenemeyeceği nitelikler önemli olarak kabul edilir³³⁷. Nitelikte yanılmaya ilişkin olarak aranan son şart ise yanılmaya neden olan niteliğin birlikte yaşamayı çekilmez bir hale getirmesidir. Hâkim tarafların yaşam biçimi, sosyal statüleri, karakterleri ve dini inançları gibi hususları değerlendirerek niteliğin davacı eş açısından çekilmez olup olmadığını belirleyecektir³³⁸.

Evlenilen kişinin önemli bir niteliğinde yanılmaya dayanarak nisbi butlan davası açılabilmesi için bu durumun bilinmemesi gerekmektedir. Yanılma konusu niteliğin evlenmeden önce eşe açıklanması halinde bu niteliği bilerek evlenen eş yanılmaya dayalı olarak evlenmenin iptalini talep edemez. Nitelikte yanılma nedenini öğrenen eşin davranışları ile bu niteliği anlayışla karşıladığını göstermesi halinde ise birlikte yaşamının çekilmez hale gelmesi şartı gerçekleşmeyeceğinden evlenmenin iptali talep edilemeyecektir³³⁹.

Yanılmaya dayalı olarak evlenmenin iptali davası açılması halinde yanılan eş yanılmaya yol açan nedeni ispat etmekle yükümlüdür. Bu durumda davalının da davacı tarafından ileri sürülen yanılmanın evlenmenin yapılmasında önemli bir neden teşkil etmediğini, davacının yanılma içinde olmadığını veya davacının yanılmasının imkânsız olduğunu ispatlaması gerekecektir³⁴⁰.

2.2.3.2. Aldatma

Nispi butlan hallerinden biri olan irade sakatlığına neden olan durumlardan biri de TMK m. 150’de düzenlenen aldatmadır. Aldatma, bir hukuki işlemi gerçekleştirmek için bir kimsenin bazı hususları gizleme veya uydurma yoluyla başka bir kişinin zihninde onun irade beyanında bulunması amacıyla yanlış bir düşünce oluşturulmasıdır³⁴¹. Aldatma fiili, yapma fiili şeklinde olumlu bir davranış olabileceği gibi yapmama fiili veya açıklama yapılması gereken bir durumda susma olarak olumsuz bir davranış şeklinde de

³³⁷ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 196; Gençcan, *Evlenme*, 544; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 221.

³³⁸ Gençcan, *Evlenme*, 551; Öztan, *Aile*, 608; Şahan - Erdoğan, *Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı*, 43.

³³⁹ Evlenmenin iptalinin talep edilemeyeceği davranışlara örnek olarak bkz. Gençcan, *Evlenme*, 553; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 75.

³⁴⁰ Öztan, *Aile*, 603.

³⁴¹ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 222; Gençcan, *Evlenme*, 553; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 203; Öztan, *Aile*, 608; Tekinay, *Aile*, 141.

gerçekleşebilir³⁴². Kanun koyucu aldatma olarak kabul edilen durumların varlığını tek başına nisbi butlan olarak kabul etmiş, bu durumun güven ilişkisini zedelemesi nedeniyle çekilmezliğe de yol açacağı göz önüne alınarak aldatılan eş için birlikte yaşamayı çekilmez hale getirmesi koşulunu da ayrıca aramamıştır³⁴³.

Aldatmaya dayalı olarak evlenmenin iptaline karar verilebilmesi için aldatma ile evlenme arasında illiyet bağının bulunması gerekmektedir³⁴⁴. Diğer bir deyişle, eşin veya onun bilgisi dahilinde bir üçüncü kişinin aldatması sonucunda evlenmeye ilişkin irade beyanında bulunulmuş olmalıdır. Bunun yanı sıra aldatmanın nisbi butlan nedeni olarak kabul edilebilmesi için söz konusu kimsenin aldatmaya yol açan durum hakkında bilgi sahibi olsaydı bu kişiyle hiçbir şekilde evlenmeyeceği şartı da aranmaktadır³⁴⁵.

Nisbi butlan nedenleri arasında yer alan aldatmaya yol açan durumlar TMK’da sınırlı olarak sayılmıştır. TMK m. 150’ye göre “*eşinin namus ve onuru hakkında doğrudan doğruya onun tarafından veya onun bilgisi altında bir başkası tarafından aldatılarak evlenmeye razı olmuşsa*” veya “*davacının veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalık kendisinden gizlenmişse*” aldatmaya dayalı olarak nisbi butlan davası açılabilir. Söz konusu hallerin varlığı halinde aldatma nedeniyle evlenmenin iptaline karar verilebilecek olup bu durumlar dışında öne sürülen bir aldatma olması halinde iptal kararı verilemez. İlgili madde çerçevesinde aldatma halleri “*evlenilen kişinin namus ve onuru hakkında aldatma*” ve “*tehlikeli bir hastalığın gizlenmesi*” olmak üzere iki başlık altında incelenebilir.

2.2.3.2.1. Evlenilen Kişinin Namus ve Onuru Hakkında Aldatma

Soyut bir kavram olan namus ve onur, iyi bir itibar, temiz bir geçmiş ve dürüst bir yaşam olarak tanımlanabilir³⁴⁶. Eşlerden biri diğer eşin namus ve onuru hakkında doğrudan o eş tarafından veya onun bilgisi altında üçüncü bir kişi tarafından aldatılarak

³⁴² Oğuzman - Dural, *Aile*, 101; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 205; Aksi yönde görüş için bkz. Öztan, *Aile*, 609; Hatemi, *Aile*, 87.

³⁴³ Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 80; Gençcan, *Evlenme*, 554; Hatemi, *Aile*, 79; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 222; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 204.

³⁴⁴ Öztan, *Aile*, 610; Gençcan, *Evlenme*, 554; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 223; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 204.

³⁴⁵ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 204; Gençcan, *Evlenme*, 555; Öztan, *Aile*, 610.

³⁴⁶ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 223; Öztan, *Aile*, 611; Gençcan, *Evlenme*, 556; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 205.

evlenmeyi kabul etmesi durumunda aldatılan eş nisbi butlana dayalı olarak evlenmenin iptalini dava edebilecektir. Evlenilen kişinin namus ve onuru hakkında aldatmanın iptal nedeni olarak kabul edilebilmesi için aldatmanın eşe ilişkin olması, namus ve onura yönelik olması ve aldatılmanın gerçekleşmiş olması gerekmektedir³⁴⁷.

Evlenilen kişinin namus ve onuru hakkında aldatma eşin kendi şahsıyla ilgili olmalıdır. Bu durumda eşin akrabalarının, arkadaşlarının veya çevresinin namus ve onuru hakkında aldatmaya dayanarak evlenmenin iptali talep edilemez³⁴⁸. Ayrıca evlenilen kişinin namus ve onuru hakkında aldatma diğer eş tarafından gerçekleştirilebileceği gibi üçüncü bir kişi tarafından da gerçekleştirilebilir. Ancak üçüncü kişinin aldatmasına dayanarak evliliğin iptal edilebilmesi için bu aldatmanın eşin bilgisi dahilinde olması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, üçüncü kişi diğer eşin namus ve onuru hakkında eşin bilgisi dahilinde gerçek dışı bilgiler vererek karşı tarafı evlenmeye ikna etmişse aldatılan eş nisbi butlan sebebine dayalı olarak iptal davası açabilir³⁴⁹. Buna karşın, diğer eş üçüncü kişiler tarafından eşinin namus ve onuru hakkında aldatılmış ve eşin bu aldatmaya ilişkin hiçbir bilgisi yoksa evlenmenin iptali istenemez. İptal davası için eşin aldatmayı bilmesi yeterli olarak kabul edilip bilebiliyor bir durumda olmasına bakılmaz³⁵⁰.

Kural olarak, susma yoluyla namus ve onur hakkında olumsuz bir gerçeğin saklanması evliliğin iptaline neden olmaz. Ancak eşlerin açıklama yükümlülüğünün doğduğu veya eşin kendiliğinden açıklaması gereken bir durumun bulunması halinde susma aldatma olarak kabul edilmelidir³⁵¹. Nitekim taraflardan birinde karşı tarafın istemediği bir durum söz konusuysa TMK m. 2’de yer alan dürüstlük kuralı gereğince karşı taraf bilgilendirilmelidir. Örneğin, alkol kullanan bir kimsenin bu konuda nişanlına bilgi vermemesi tek başına namus ve onur hakkında aldatma olarak kabul edilmez. Ancak dolandırıcı veya alkol bağımlısı biri ile asla evlenmek istemediğini söyleyen nişanlına dolandırıcılıktan hükümlü veya alkol bağımlısı olan birinin bunu

³⁴⁷ Gençcan, *Evlenme*, 555.

³⁴⁸ Örneğin; evlenmeden sonra eşin annesinin ahlaksız bir hayat sürdüğünün veya kız kardeşinin konsomatris olarak çalıştığının öğrenilmesi halinde evlenme iptali davası açılmaz. Gençcan, *Evlenme*, 555; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 82; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 205.

³⁴⁹ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 223; Tekinay, *Aile*, 144.

³⁵⁰ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 82.

³⁵¹ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 206; Gençcan, *Evlenme*, 558; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 224; Öztan, *Aile*, 611.

açıklamaması halinde aldatmanın varlığının kabul edilmesi gerekir³⁵². Bunun yanı sıra bazı durumlarda ise eşin açıklama yükümlülüğünün kendiliğinden doğduğu kabul edilmektedir. Evlenmeden önce başkalarıyla yaşayan veya cinsel ilişki kurmuş olan bir kimsenin bunu nişanlısına açıklaması gerekir³⁵³. Buna karşın Yargıtay bir kararında başka bir kişiyle evliliğinden doğan bir çocuğu bulunan kadının bunu eşine açıklamamış olması çocuğun resmi kayıtlarda görünmesi nedeniyle kadının önceki evliliğini ve bu evlilikte doğan çocuğunu saklamasından söz edilemeyeceğinden aldatmanın olmadığına karar vermiştir³⁵⁴. Ancak başka bir kimseden evlilik dışı çocuğu bulunan veya evleneceği kişiden başka bir kimseden hamile olan kadının bu gerçeği açıklamaması namus ve onura aykırı bir davranış olacağından aldatma olarak kabul edilmesi gerekir³⁵⁵.

2.2.3.2.2. Tehlikeli Bir Hastalığın Gizlenmesi

Aldatma olarak kabul edilen bir diğer durum ise bir kimsenin kendisinin veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan hastalığının eş tarafından gizlenmiş olmasıdır. Diğer eşin tehlikeli bir hastalığını kendisinden gizlediğini öğrenen eş nisbi butlana dayalı olarak evlenmenin iptalini isteyebilecektir. Tehlikeli bir hastalığın gizlenmesi nedeniyle nisbi butlan davası açılabilmesi için bu hastalığın eşin kendisinde bulunması gerekmektedir. Eşin kan hısımlarında tehlikeli bir hastalık bulunması halinde kural olarak evlenmenin iptali istenemez. Ancak bu hastalığın kalıtım yoluyla geçen bir hastalık olduğunun sağlık kurulu raporu ile belirlenmesi halinde aldatma nedeniyle evlenmenin iptali davası açılabilir³⁵⁶.

Hastalığın aldatma kapsamında kabul edilebilmesi için bu hastalığa ilişkin olarak bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. İlk olarak resmi bir sağlık kurulu raporuyla tehlikeli bir hastalığın varlığı belirlenmiş olmalıdır³⁵⁷. Evlenme başvurusu yapılırken

³⁵² Öztan, Aile, 611; Gençcan, Evlenme, 558.

³⁵³ Gençcan, Evlenme, 559.

³⁵⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2008/7627 (29 Mayıs 2008); “*Toplanan delillerden ve nüfus kayıtlarından daha önce davalı kadının resmi evlilikler yaptığı ve bu evlilikten çocuğunun olduğu görülmektedir. Bu nedenle davalı kadının resmi kayıtlara rağmen davacı kocadan önceki evliliklerini ve çocuğunu saklamasından söz edilemez. Türk Medeni Kanununun 149/2. ve 150/1. maddesi koşulları oluşmadığından davacının davasının reddine karar verilmesi gerekirken kabulü ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.*”

³⁵⁵ Gençcan, Evlenme, 559.

³⁵⁶ İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 209; Gençcan, Evlenme, 561; Akıntürk - Ateş, Medeni Hukuk:Aile, 224.

³⁵⁷ Akıntürk - Ateş, Medeni Hukuk:Aile, 224; Gençcan, Evlenme, 562.

evlenecek olan kadın ve erkeğin resmi sağlık kurulu raporu da evlenme dosyasına eklenmektedir. Evlenmeden sonra bu raporun gerçeğe uygun olmadığına anlaşılması halinde evlenmenin aldatma nedeniyle iptali talep edilebilir³⁵⁸. Diğer aranan şart ise söz konusu hastalığın tedavisinin mümkün olmamasıdır³⁵⁹. Nisbi butlan davasına konu olan hastalığın tedavi edilebilir olduğunun anlaşılması halinde evlenmenin iptali kararı verilemez. Bu kapsamda hastalığın bulaşıcı veya kalıtsal bir hastalık olması gerekmektedir³⁶⁰. Nitekim Yargıtay da hastalığın davacı veya altsoyunun sağlığı için ağır bir tehlike teşkil edip etmediğine ve tedavi edilebilir olup olmadığına ilişkin tam teşekküllü bir hastaneden heyet raporu alınmadan hüküm kurulmaması gerektiği yönünde karar vermektedir³⁶¹. Yargıtay bir kararında bulaşıcı olmaması, tedavi edilebilir olması ve altsoyun sağlığı için ağır bir tehlike oluşturmaması gerekçesiyle sedef hastalığını bu kapsamda kabul etmemiştir³⁶². Yargıtay başka bir kararında ise şizofreni hastalığının ileride olması muhtemel olan altsoy açısından ağır bir tehlike oluşturduğunu belirtmiştir³⁶³. Aranan bir diğer şart ise hasta olan eşin hastalığını biliyor olmasıdır³⁶⁴. Nitekim hasta olduğunu bilmeyen eşin bu hastalığı söylemesi de beklenemez. Ayrıca eşin hastalığını bilmesini de gerektiren bir durum yoksa yine aldatma gerekçesiyle nisbi butlan davası açılmaz³⁶⁵.

Bir hastalığın gizlenmesinin irade sakatlığı kapsamında aldatma olarak kabul edilebilmesi için bu hastalığın eşlerden birinin veya onun altsoyu için ağır bir tehlike oluşturmaması gerekmektedir. Hastalığın ağır bir tehlike oluşturup oluşturmadığının tespitine ilişkin olarak resmi sağlık kurulu raporu alınmalıdır. Ağır tehlike oluşturan hastalıklara örnek olarak bulaşıcı veya kalıtsal hastalıklardan olan verem, cüzzam, AIDS,

³⁵⁸ Gençcan, *Evlenme*, 562.

³⁵⁹ Kılıçoğlu, *Aile*, 89; Gençcan, *Evlenme*, 562.

³⁶⁰ Öztan, *Aile*, 612.

³⁶¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2020/671 (23 Eylül 2020); "...davacı erkek ya da altsoyu için ağır tehlike oluşturan bir hastalığının bulunup bulunmadığı, bulunuyor ise, hastalığın tedavi edilebilir nitelikte olup olmadığı" yönünde tam teşekküllü bir devlet hastanesi ya da üniversite hastanesinden alınacak heyet raporuyla tespiti sağlandıktan sonra bir karar verilmesi gerektiği..." Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/6544 (6 Nisan 2015).

³⁶² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2006/12979 (3 Ekim 2006).

³⁶³ Yargıtay 2 Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/12811 (12 Kasım 2018).

³⁶⁴ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 215; Gençcan, *Evlenme*, 563; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 208.

³⁶⁵ Gençcan, *Evlenme*, 563.

frengi ve şizofreni verilebilir³⁶⁶. Aldatmaya dayalı olarak iptal davası açılabilmesi için ağır tehlike oluşturan hastalığın diğer eşten gizlenmiş olması gerekmektedir. Diğer eşin evlenmeden önce bu hastalığı biliyor olması halinde evlenmenin iptaline karar verilemez³⁶⁷. Ağır tehlike içeren hastalığın gizlenmesine ilişkin olarak hasta eşin açıklama yükümlülüğü bulunduğundan her türlü susma hali aldatma olarak kabul edilir³⁶⁸. Ağır tehlike oluşturan hastalığın butlan nedeni olarak kabul edilebilmesi için evlenmeden önce var olması gerekmekte olup evlenmeden sonra oluşan hastalıklar boşanma nedeni olarak kabul edilecektir³⁶⁹. Ayrıca ağır tehlike oluşturan hastalığa ilişkin aldatmanın hasta eş veya üçüncü bir kişi tarafından yapılmasının bir önemi bulunmamaktadır³⁷⁰.

2.2.3.3. Korkutma

İrade sakatlığı kapsamında nispi butlana yol açan hallerden bir diğeri de korkutma olarak kabul edilir. TMK m. 151 uyarınca, kendisi veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı ya da namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye ikna edilen eşin evlenmenin iptaline ilişkin dava açma hakkı bulunmaktadır. Bu durumda korkutma sonucunda evlenme gerçekleşmeli yani evlenme ile korkutma arasında bir illiyet bağı bulunmalıdır³⁷¹. Başka bir deyişle, eşin söz konusu korkutmanın etkisiyle evlenme yönelik beyanını açıklamış olması yani iradesinin sakatlanması gerekmektedir. Korkutmaya maruz kalan kişinin korkutma olmasaydı da evlenmeyi kabul edeceği anlaşılmaktaysa korkutma ile evlenme arasında illiyet bağı bulunmadığından evlenmenin iptali davası açılamaz.

³⁶⁶ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 84; Gençcan, *Evlenme*, 564; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 224; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 210; Kılıçoğlu, *Aile*, 89.

³⁶⁷ Gençcan, *Evlenme*, 565; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 86.

³⁶⁸ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 209; Gençcan, *Evlenme*, 565; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 208; Tekinay, *Aile*, 144.

³⁶⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/5688 (2 Haziran 2025); "...kadına izafe edilen evlilikten önce hastalığını gizleme olgusunun ancak evliliğin butlanı davasında ileri sürülebileceği, yani evlilikten önce olan hususların boşanma davasına konu edilemeyeceği..."

³⁷⁰ Öztan, *Aile*, 613; Gençcan, *Evlenme*, 566; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 225; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 213; Tekinay, *Aile*, 144.

³⁷¹ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 87; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 218; Gençcan, *Evlenme*, 572; Öztan, *Aile*, 616; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 226; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 944.

Korkutmanın diğer eş veya üçüncü bir kişi tarafından gerçekleştirilmesi mümkündür³⁷². Diğer eşin korkutmadan haberi olmasa bile korkutulan eş evlenmenin iptaline ilişkin dava açabilir. Bununla birlikte, evlenmenin gerçekleşmesi için yapılan her türlü tehdit korkutma olarak kabul edilmez. Korkutmanın varlığı için bazı şartların varlığı aranmaktadır. Korkutmanın nisbi butlan nedeni olarak kabul edilebilmesi için korkutmanın diğer eşe veya eşin yakınlarından birinin hayatına, sağlığına, namusuna veya onuruna yönelmiş olması ve korkutmanın ağır ve pek yakın bir tehlikeye yönelik olması gerekir. Bu şartların sağlanması halinde korkutulan kimse evlenmenin iptaline yönelik olarak nispi butlan davası açabilecektir.

2.2.3.3.1. Korkutmanın Diğer Eşin Şahsına veya Bir Yakınının Hayatına, Sağlığına, Namusuna veya Onuruna Yönelmiş Olması

İrade sakatlığı hallerinden biri olan korkutmaya dayalı olarak evlenmenin iptali davası açılabilmesi için korkutma, diğer eşin kendisine veya yakınlarından birinin hayatına, sağlığına, namusuna veya onuruna yönelmiş olmalıdır. Bu kapsamda korkutmanın öncelikli olarak eşe veya eşin yakınlarından birine yönelik olması gerekmektedir. Kanun koyucu TMK m. 151’de yer alan “...yakınlarından birinin...” ifadesinden kimlerin anlaşılması gerektiğini açıkça düzenlememiştir. Korkutan kişinin yakın olarak kabul edilip edilmeyeceği somut olaya bağlı olarak hâkimin takdir yetkisine bırakılmıştır³⁷³. Yakın, bir kimsenin acısını ve sevincini paylaştığı, kendisine yakın olarak gördüğü kişilerdir³⁷⁴. Burada yakın ile hısım farklı kavramlar olarak kabul edilmelidir. Kan veya hısımlık bağı bulunmasa bile manevi olarak gerçek bir yakınlık duyulan kimseler de yakın kişiler kapsamında sayılır. Yakın kimselere örnek olarak nişanlı, süt anne, kardeş, amca, teyze, arkadaş, iş ortağı verilebilir³⁷⁵.

³⁷² Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 226; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 89; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 933; Velidedeoğlu, *Medeni Hukuk: Aile*, 298; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 218; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 211; Koyuncu, *Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin “Zorla Evlenme Sonucu Evliliğin Nisbi Butlanla İptali” Hakkındaki 21.06.2023 Tarihli ve E. 2023/250 K. 223/3474 Sayılı Kararının İncelenmesi*, 108.

³⁷³ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 92; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 225; Oğuzman - Dural, *Aile*, 102; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 937; Koyuncu, *Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin “Zorla Evlenme Sonucu Evliliğin Nisbi Butlanla İptali” Hakkındaki 21.06.2023 Tarihli ve E. 2023/250 K. 223/3474 Sayılı Kararının İncelenmesi*, 108.

³⁷⁴ Oğuzman - Dural, *Aile*, 102; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 92; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 87; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 217; Öztan, *Aile*, 615.

³⁷⁵ Kılıçoğlu, *Aile*, 91; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 87.

Korkutma, eşin veya yakınının hayat, sağlık, namus veya onuruna yönelik olmalıdır. Kişinin bu değerlere yönelik bir tehlike ile korkutulması gerekli olup başka kişilik değerlerine ilişkin olarak korkutulması bu kapsamda kabul edilmeyecektir. Örneğin, hukuka aykırı olarak elde edilen özel görüntülerin yayımlanacağını söylenmesi korkutma olarak kabul edilirken kendisiyle evlenmemesi halinde fotoğraflarını çekeceğinin söylenmesi korkutma sayılmaz³⁷⁶. Korkutmanın varlığı için tehdidin mutlaka diğer eş tarafından gerçekleştirilmesi zorunlu değildir³⁷⁷. Eşin dışındaki bir kimsenin korkutması sonucunda evlenmenin gerçekleşmesi halinde de nisbi butlan söz konusu olacaktır. Bu durumda diğer eşin bu korkutmadan haberi olmasa da korkutma ile yapılan evlenme batıl olarak kabul edilecektir³⁷⁸. Malvarlığı değerlerine yönelik olarak yapılan korkutmanın ise bu kapsamda kabul edilip edilemeyeceği öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre malvarlığına yönelik korkutma söz konusu kişilik değerlerinin zarar görmesine yol açıyorsa bu korkutma kişinin hayat, sağlık, namus ve onuruna yönelik olarak kabul edilebilir³⁷⁹. Aksini savunan görüşe göre ise, kanun koyucunun yaptığı düzenlemede kişilik hakkı olarak sadece hayat, sağlık, namus ve onur sayıldığından malvarlığına yönelik bir korkutma ile evlenmenin gerçekleşmesi nisbi butlan sebebi oluşturmaz³⁸⁰.

2.2.3.3.2. Korkutmanın Ağır ve Pek Yakın Bir Tehlikeye Yönelik Olması

Korkutmanın nisbi butlan nedeni olarak kabul edilebilmesinin diğer bir şartı ise korkutmanın mevcut ve pek yakın bir tehlikeye yönelik olmasıdır. Korkutmanın mevcut olması, evlenmenin iptali için yeterlidir. Ancak kanun koyucu korkutma mevcut olmasa da pek yakın olmasını yeterli olarak kabul etmektedir³⁸¹. Bundan anlaşılması gereken tehlikenin ciddi bir boyutta olmasıdır³⁸². Ancak uzun bir süre sonrasında olabilecek bir

³⁷⁶ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 88.

³⁷⁷ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 218; Öztan, *Aile*, 616.

³⁷⁸ Tekinay, *Aile*, 146; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 218; Öztan, *Aile*, 616.

³⁷⁹ Hatemi, *Aile*, 79; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 88; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 939.

³⁸⁰ Bu görüşü savunanlar için bkz. Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 92; Gençcan, *Evlenme*, 570; Oğuzman - Dural, *Aile*, 102; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 225; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 216; Öztan, *Aile*, 615; Koyuncu, *Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin "Zorla Evlenme Sonucu Evliliğin Nisbi Butlanla İptali" Hakkındaki 21.06.2023 Tarihli ve E. 2023/250 K. 223/3474 Sayılı Kararının İncelenmesi*, 108.

³⁸¹ Kılıçoğlu, *Aile*, 91; Gençcan, *Evlenme*, 572; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 218.

³⁸² Öztan, *Aile*, 616; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 88; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 943; Oğuzman - Dural, *Aile*, 103; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 225.

tehlike ciddi olarak kabul edilemeyeceği gibi kişinin evlenme iradesini etkilemesi de beklenemez³⁸³. Bir Yargıtay kararında korkutulan kişinin yardım isteme olanağının bulunması halinde de korkutmanın varlığının kabul edilmeyeceği belirtilmiştir³⁸⁴. Örneğin, “Benimle evlenmediğin takdirde kızının ileride doğuracağı çocuğu öldürürüm” şeklindeki bir korkutma henüz kızının çocuğunun olmaması ve bu süre zarfında tedbir alınabilmesinin mümkün olması nedeniyle iptal nedeni oluşturmaz.

Korkutmanın irade sakatlığına yol açabilmesi için bu pek yakın tehlikenin aynı zamanda ağır olması gerekmektedir. Kanun koyucu korkutmanın ağır tehlike oluşturacağı halleri kanunda hayata, sağlığa, namusa ve onura yönelik korkutma olarak açıkça belirtmiştir. Bu haller dışında ağır tehlike teşkil etmeyen korkutmalara dayalı olarak evlenmenin iptali talep edilemez. Örneğin, kalp ameliyatı olması gereken fakir ve kimsesiz bir kişiye “Eğer bugün kızım ile evlenmezsen yarın ameliyatını yapmayacağım” denilmesi sağlığa yönelik ağır bir korkutma olarak kabul edilir. Kızı kaçırılan bir kimseye “Muhtarın kızı ile bugün evlenmezsen kaçırdığımız kızının ırzına geçeceğiz” şeklindeki bir korkutma namusa yönelik ağır bir tehlike oluşturan korkutma sayılır³⁸⁵.

2.3. Butlan Gerektirmeyen Haller

2.3.1. Kadının Bekleme Süresine Uymaması

Kadın için düzenlenen bekleme süresinin tanımına EY m. 2/b.i’de yer verilmiştir. Bekleme süresi, soybağı karışıklığının önlenmesi amacıyla evliliği sona eren kadının yeniden evlenmeden önce beklemesi gereken üç yüz günlük süre olarak tanımlanmaktadır³⁸⁶. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, önceki evliliği herhangi bir nedenle

³⁸³ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 88; Oğuzman - Dural, *Aile*, 103; Kılıçoğlu, *Aile*, 90; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 943.

³⁸⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2010/16360 (7 Ekim 2010); “Toplanan delillerden; tarafların 08.09.2007 tarihinde evlenmek amacıyla Kütahya’dan kaçarak Gediz’in ...köyüne gidip 2 gün kaldıkları, 10.09.2007 tarihinde Gediz ilçesinde bir arzuhalci bürosunda muhtar ve tanıklarla birlikte resmi evrakları hazırladıkları, ilçede Sağlık Ocağı ve Verem Dispanserinden ayrı ayrı evlenmeye engel bulunmadığına dair belge aldıkları, davacı kadının zorla kaçırılmadığı gibi bahse konu aşamalarda da baskı altında tutulmadığı, resmi görevlilerden yardım isteme imkânı bulunduğu halde sessiz kalarak evlenme işlemlerini rızasıyla yaptığı, Kütahya’ya geri dönmelerinden sonra kadının ailesinden korkusu nedeniyle kaçırıldığı yönünde beyanda bulunarak şikayetçi olduğu anlaşılmaktadır.”

³⁸⁵ Gençcan, *Evlenme*, 571; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 225; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 216.

³⁸⁶ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 340.

sona eren kadın evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz geçmediği müddetçe evlenemez.

Kadın için öngörülen bekleme süresi bir kesin olmayan evlenme engeldir. Bu nedenle bekleme süresine uymadan kadının evlenmesi halinde bu evlenme geçerli olarak kabul edilecektir³⁸⁷. TMK m. 154'te kadının bekleme süresi sona ermeden evlenmesinin, evlenmenin butlanına yol açmayacağı açıkça düzenlenmiştir. Bu nedenle bekleme süresine uyulmadığı gerekçesiyle kadının evliliğinin iptali talep edilemez.

2.3.2. Şekil Kurallarına Uyulmaması

Evlenmenin butlanını gerektirmeyen hallerden diğeri de evlenmenin şekil kurallarına uyulmaması halidir. Evlenmenin şekli şartları ayrıntılı bir şekilde TMK ve EY'de düzenlenmiştir. Geçerli bir evlenme için şekli şartlara uyulması gerekmektedir. Buna karşın, bazı şekil şartlarına uyulmaması halinde evlenmenin geçersiz olarak kabul edilmeyeceği TMK m. 155'te düzenlenmiştir.

TMK m. 155'e göre, evlendirmeye yetkili memur önünde yapılan bir evliliğin kanunda düzenlenen diğer şekil şartlarına aykırılığı nedeniyle butlanına karar verilemez. Kanun koyucu bu düzenleme ile evlenmenin geçerliliği için yetkili memur önünde yapılmış olmasını yeterli olarak kabul etmiştir. Bunun dışında kalan evlenmeye ilişkin şekil şartlarının eksikliğinin evlenmenin butlanına yol açmayacağını da açıkça düzenlenmiştir³⁸⁸. Evlenmenin butlanına yol açmayan şekil kurallarına örnek olarak evlendirme töreninde tanık bulunmaması, evlenme kütüğünün imzalanmamış olması, evlenme törenine davetli katılmaması, tanığın evlenenleri tanımaması gibi durumlar verilebilir³⁸⁹. Yargıtay bir kararında, tarafların evlendirme memuru önünde sözlü olarak iradelerini açıklamış olmaları nedeniyle evlenmenin kurulacağını, evlenme kütüğünün imzalanmamış olmasının gerçekleşen evliliği hükümsüz hale getirmeyeceğine hükmetmiştir³⁹⁰.

³⁸⁷ Kılıçoğlu, *Aile*, 94; Gençcan, *Evlenme*, 628; Hatemi, *Aile*, 61; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 209.

³⁸⁸ Oğuzman - Dural, *Aile*, 110; Hatemi, *Aile*, 61; Kılıçoğlu, *Aile*, 95.

³⁸⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gençcan, *Evlenme*, 629-631.

³⁹⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2008/3616 (18 Mart 2008); "Akit, amaca uygun iradelerin evlendirme memuru huzurunda sözlü olarak açıklanmasıyla oluşmuştur. (TKM.md.109, TMK. md.142) Bu

2.3.3. Bazı Bulaşıcı Hastalıkların Bulunması

Bazı bulaşıcı hastalıkların bulunması evlenmenin butlanını gerektirmeyen hallerden biri olarak kabul edilir. Kural olarak hasta olan kimselerin evlenebilmeleri mümkündür. Ancak kanun koyucu bazı hastalıkları kesin evlenme engeli olarak kabul ederken bazı hastalıkları da kesin olmayan evlenme engeli olarak düzenlemiştir. Yukarıda ayrıntılı olarak incelendiği üzere, eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması kesin evlenme engeli olarak kabul edilmektedir.³⁹¹ Bunun dışındaki bazı bulaşıcı hastalıklar ise Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nda düzenlenmiştir. Kanunda sayılan bu hastalıklar evlenme engeli olarak kabul edilmiş olsa da bu hastalıkların varlığına rağmen yapılan evlenme geçerli olarak kabul edilir³⁹².

Kesin olmayan evlenme engeli olarak kabul edilen bazı bulaşıcı hastalıklar Umumi Hıfzısıhha Kanunu m. 123'te düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre frengi, belsoğukluğu, yumuşak şankır ve cüzzam hastalığı bulunan kimselerin evlenmesi yasaktır. Bu hastalıklara sahip olan kişiler usulüne uygun bir şekilde tedavi edilerek hastalığın bulaşma riskinin ortadan kalktığına veya tam olarak iyileştiklerine dair doktor raporunu evlendirme memuruna sunmadıkça evlenemezler.

Umumi Hıfzısıhha Kanunu m. 124'te verem hastalığına ilişkin olarak ise özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu maddeye göre, ileri derecede verem hastalığı bulunan kimselerin nikahı altı ay ertelenir ve bu süre içerisinde herhangi bir iyileşme belirtisi görülmezse bu süre altı ay daha uzatılır. Bu sürenin sonunda ilgili hekimler her iki tarafa da hastalığın tehlikelerini ve evlenmenin zararlarını bildirmekle yükümlüdür. İki kez altı aylık erteleme sonunda iyileşme olmamasına rağmen taraflar evlenmek isterse evlenebilmeleri mümkündür³⁹³.

iradelerin sözlü olarak açıklanmasından sonra defterin imza edilmemiş olması, gerçekleşen evliliği hükümsüz hale getirmez."

³⁹¹ Bkz. Yukarıda Birinci Bölüm 3.1.2.1.3.

³⁹² İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 83; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 62; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 75.

³⁹³ Gençcan, *Evlenme Hukuku*, s. 373; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 82.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EVLENMENİN GEÇERSİZLİĞİNİN SONUÇLARI

1. BUTLAN DAVALARI

Kurucu unsurlarında bir eksiklik bulunmamakla birlikte geçerlilik şartlarında eksiklik olan bir hukuki işlemin varlığı halinde butlan söz konusu olmaktadır. Bir hukuki işlemin geçerlilik şartları kamu düzeni ilgilendiriyorsa mutlak butlan, kamu düzeninden ziyade tarafların menfaatini etkiliyorsa nisbi butlan bulunmaktadır³⁹⁴. Eşlerin evlilik birliğini kendi iradeleriyle sona erdirmesi mümkün olmadığından evliliğin sona erdirilebilmesi için mahkeme kararına ihtiyaç duyulmaktadır. Aile hukukunda özel olarak düzenlenen butlan durumunda da geçersiz bir evliliğin sona erdirilmesi kendiliğinden değil mahkeme kararıyla olacaktır³⁹⁵. Nitekim TMK m. 156’da belirtildiği üzere batıl bir evlilik sadece hâkim kararıyla sona ermektedir. Dolayısıyla mutlak veya nisbi butlan gerekçesiyle bir evliliğin sona erdirilebilmesi için butlan davası açılması ve hâkimin bu dava sonucunda butlan kararı vermesi gerekmektedir³⁹⁶.

Mutlak butlan ve nisbi butlan davaları batıl olan evliliği sona erdireceği için butlan kararı açıklayıcı değil bozucu bir niteliğe sahiptir³⁹⁷. Bu nedenle hem mutlak butlan hem de nispi butlan davası hukuki niteliği itibarıyla bir tespit davası olmayıp bozucu yenilik doğuran dava niteliğini taşır³⁹⁸. Yargıtay içtihatlarında da butlan davasının, mevcut bir evliliği yani bir hukuki durumu ortadan kaldırması nedeniyle bozucu yenilik doğuran bir karar niteliğinde olduğu belirtilmektedir³⁹⁹. Butlan ile batıl bir evlenme, dava açılmış olsa

³⁹⁴ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 44; Gençcan, *Evlenme*, 632; Öztan, *Aile*, 585.

³⁹⁵ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 93; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 236; Kılıçoğlu, *Aile*, 96; Berki, *Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan*, 222.

³⁹⁶ Gençcan, *Aile Davaları*, 121; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 236.

³⁹⁷ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 96; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 237; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 259; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 233.

³⁹⁸ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 82; Gençcan, *Evlenme*, 632; Hatemi, *Aile*, 75; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 210; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 237; Durmuş, *Yenilik*, 76.

³⁹⁹ Yargıtay 8. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/8163 (25 Nisan 2014); “Mutlak butlan davası hukuki niteliği itibarıyla bir “tespit davası” değil, “bozucu yenilik doğuran dava”dır. Zira, batıl evlenme, davanın sonunda verilecek kararlar ile ileriye etkili olarak sonuç doğuracak şekilde iptal edilmektedir. Batıl bir evlenmenin ortadan kaldırılması için açılması şart olan “butlan davası” sonunda hâkimin, evliliğin

bile hâkimin vereceği butlan kararının kesinleşme tarihine kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur⁴⁰⁰. Bu nedenle eşler, dava süreci boyunca hem birbirlerine karşı evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini hem de ortak çocuklarının bakım, eğitim ve gözetim gibi sorumluluklarını yerine getirmeye devam etmelidir⁴⁰¹. Mutlak veya nisbi butlanla sakat bir evliliğe yönelik açılan butlan davasında hâkimin vereceği butlan kararı kesinleşmesiyle birlikte ileriye etkili olarak sonuç doğurur⁴⁰². Butlan kararı geçmişe etkili olmadığından evliliğin kurulmasından itibaren doğan hüküm ve sonuçları ortadan kaldırmaz. Mutlak butlanla sakat bir evlilik, karar anından itibaren geçersiz hale gelmektedir.

Mutlak butlan davası açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir⁴⁰³. Bu nedenle butlan davasını sadece dava açma yetkisine sahip olan kişinin açabilmesi mümkündür. Dava açma yetkisine sahip olan kimselerin bu hakkı devretmesi mümkün olmayıp ölümü ile bu hakkın kullanım yetkisi sona erer⁴⁰⁴. Nitekim TMK m. 159’da evlenmenin butlanına ilişkin dava açma hakkının mirasçılara geçmeyeceği belirtilmiştir. Ancak dava açıldıktan sonra dava açma yetkisine sahip olan kişinin ölmesi halinde bu davaya mirasçılar tarafından devam edilmesi mümkündür. Ayrıca, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması nedeniyle butlan davasının yasal temsilci tarafından açılabilmesi de söz konusu değildir. Dava açma yetkisine sahip olan kimselerin davayı bizzat kendisi açması gerekmektedir⁴⁰⁵. Örneğin, ayırt etme gücüne sahip kısıtlı bir kimse butlan davasını bizzat kendisi açabilecektir.

ortadan kaldırılması konusunda verdiği karara “iptal kararı” denilir ki, bu karar da hukuki niteliği itibarıyla “yenilik doğuran karar”dır. Butlan davasında, davacı, mahkemeden dava konusu evlenmenin batıl olduğunu ve bu sebeple ortadan kaldırılması gerektiğini talep eder. Bu açıdan, mutlak veya nispi butlan davalarında davacı tarafından talep edilen husus mevcut bir hukuki durumun ortadan kaldırılmasıdır (TMK’nun 156. Maddesi). Öteki deyişle, butlan davası sonunda hâkimin vereceği “yenilik doğuran iptal kararı” ile, her ne kadar geçersiz de (batıl da) olsa mevcut olan bir evlenme işlemi ve evlilik ilişkisi sona ermekte; var olan bir hukuki durum ortadan kalkmaktadır. Bu yönüyle hâkimin iptal kararı “bozucu yenilik doğuran” bir karar niteliğindedir.” Benzer yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2011/673 (2 Kasım 2011); Yargıtay 8. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/157 (14 Ocak 2014).

⁴⁰⁰ Kılıçoğlu, Aile, 96; Gençcan, Evlenme, 633; Yılmaz - Yıldırım, Medeni Hukuk:Aile, 209; İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 31.

⁴⁰¹ Gençcan, Evlenme, 633.

⁴⁰² Yılmaz - Yıldırım, Medeni Hukuk:Aile, 210; Kılıçoğlu, Aile, 96; Gençcan, Evlenme, 633; Tekinay, Aile, 157.

⁴⁰³ Oğuzman - Dural, Aile, 105.

⁴⁰⁴ Acar, Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı, 102.

⁴⁰⁵ Acar, Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı, 102.

Ayırt etme gücüne sahip olmayan kimseler bakımından ise bu kimseler adına yasal veya iradi temsilcinin dava açıp açamayacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Ayırt etme gücünden yoksun kimseler dava açma ehliyetine sahip olmadığından bu durumda ayırt etme gücüne sahip olmayan eşin butlan davası açma hakkının ortadan kalkması sonucu doğmaktadır. Bu sonuç ayırt etme gücünden yoksun kimselerin korunması amacına aykırı düşecektir. Doktrinde, bu durumda yasal temsilcinin butlan davasını açabileceğinin kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁴⁰⁶. Ayırt etme gücünden yoksun kimselerin vasisinin bulunması halinde vesayet makamından izin alınması koşuluyla butlan davasını bizzat vasi açabilecektir⁴⁰⁷.

Eş tarafından evlenmenin iptaline yönelik olarak açılan butlan davası, uygulamada boşanma davası ile birlikte terditli olarak açılabilir. Bu durumda evlenmenin iptaline ilişkin butlan davası boşanma davası için bekletici sorun oluşturur⁴⁰⁸. Öncelikli olarak butlan davası görülmeli, bu davanın reddi halinde boşanma davasına geçilmesi gerekmektedir⁴⁰⁹. Yargıtay butlan ve boşanma davasının birlikte görülemeyeceğini, butlanın reddi halinde boşanma davasına geçilmesi gerektiğini, aksi takdirde bu durumun bir bozma nedeni olduğunu belirtmektedir⁴¹⁰. Bunun yanı sıra nüfus kaydının düzeltilmesi davasının da evlenmenin butlanı davası açısından bekletici sorun yapılması gerekmektedir⁴¹¹.

⁴⁰⁶ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 103.

⁴⁰⁷ Gençcan, *Evlenme*, 516.

⁴⁰⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/5858 (12 Eylül 2024); “Davacı kadının Nazilli 1. Aile Mahkemesinin 2023/638 Esas sayılı dosyasında evlenmenin mutlak butlan ile iptalini talep ettiği, dosyanın derdest olduğu, mutlak butlan sebebi ile evliliğin iptali davasının, boşanma davası açısından bekletici sorun oluşturacağı gözetilerek, Mahkemece Nazilli 1. Aile Mahkemesinin 2023/638 Esas sayılı dosyasının akıbetinin sorulup sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.”

⁴⁰⁹ Öztan, *Aile*, 584; Gençcan, *Evlenme*, 612; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 94; Gençcan, *Aile Davaları*, 122; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 238.

⁴¹⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2020/3 (13 Ocak 2020); “Mutlak butlan sebebiyle evliliğin iptali davası, boşanma davası açısından bekletici sorun oluşturur. Mutlak butlan davasının sonucu beklenmeksizin, kadının açtığı boşanma davasının esasının incelenmesi doğru olmamıştır. O halde mahkemece yapılacak iş, mutlak butlan sebebiyle evliliğin iptali davasının sonucu beklenildikten ve boşanma davasının konusunun kalıp kalmadığının da mutlak butlan davasının sonucuna bağlı olduğu gözetildikten sonra, kadının boşanma davası hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar vermekten ibarettir.” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2017/2372 (6 Mart 2017); Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2015/1328 (13 Mayıs 2015).

⁴¹¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/2 (13 Ocak 2014); “Davalı T. S. temyiz dilekçesinde Kumluca Asliye Hukuk Mahkemesinde nüfus kayıt tashihi davası açtığını belirtmiştir. Davalı tarafından açıldığı belirtilen nüfus kayıt tashihi ile ilişkin dava evlenmenin butlanı davasının sonucunu etkileyeceğinden, mahkemece; nüfus kayıt tashihiye yönelik davanın bekletici sorun yapılması ve bu

1.1. Butlan Davasının Tarafları

1.1.1. Mutlak Butlan Davasında Taraflar

1.1.1.1. Davacı

Mutlak butlan davasını kimlerin açabileceği TMK m. 146'da açıkça düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre mutlak butlan davası Cumhuriyet savcısı tarafından açılabilir. Mutlak butlan ile sakat bir evlilik kamu düzenine zarar verdiği için kamu düzeninin sağlanması amacıyla mutlak butlan davası açma yetkisi bulunanlardan biri Cumhuriyet savcısıdır⁴¹². Evlenme sırasında mevcut bir evlilik bulunması, ayırt etme gücünden sürekli yoksun olunması, evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması veya evlenmeye engel hısımlığın bulunması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından mutlak butlan davası açılır. TMK m. 146'nın madde başlığı olan “*dava açma görevi*” ifadesinden de anlaşıldığı üzere mutlak butlan davası açmak Cumhuriyet savcısının bir görevidir ve mutlak butlan durumunu öğrenen Cumhuriyet savcısı mutlak butlan davasını resen açmakla yükümlüdür⁴¹³. Ayrıca sadece devam eden bir evlilik kamu düzenini etkileyeceğinden Cumhuriyet savcısı tarafından mutlak butlan davası açılabilmesi için devam eden bir evliliğin bulunması gerekmektedir⁴¹⁴.

Cumhuriyet savcısı açmış olduğu mutlak butlan davasında yargılamanın tüm aşamalarına da katılmak zorundadır. Yargıtay vermiş olduğu kararlarında, mutlak butlan davası açmanın Cumhuriyet savcısı için bir görev olması nedeniyle duruşmalarda hazır bulunmasının zorunlu olduğunu, bu nedenle Cumhuriyet savcısının yokluğunda yargılamaya devam edilip hüküm kurulmasının usul ve yasaya aykırı olduğunu belirtmektedir⁴¹⁵. Bununla birlikte mutlak butlan davasının duruşma günü usulüne uygun

davada hasıl olacak sonuca göre karar verilmek üzere hükmün bozulması gerekmiştir.” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/30299 (23 Aralık 2013); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2022/2209 (9 Mart 2022).

⁴¹² Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 228; Gençcan, *Evlenme*, 506; Kılıçoğlu, *Aile*, 80.

⁴¹³ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 100; Gençcan, *Evlenme*, 506; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 93; Gençcan, *Aile Davaları*, 122; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 228; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 205; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 239; Öztan, *Aile*, 594; Tekinay, *Aile*, 149.

⁴¹⁴ Gençcan, *Evlenme*, 511.

⁴¹⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/5873 (17 Mart 2014); “*Mutlak butlan davası açma Cumhuriyet savcısı için bir görev olduğundan (TMK md. 146/1) duruşmalarda hazır bulunması gereği de görevin doğal sonucu olarak bir zorunluluktur.*” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/12647 (7 Kasım 2018); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/2 (13 Ocak

olarak tebliğ edilerek Cumhuriyet savcısı duruşmaya çağırılmalıdır⁴¹⁶. Yargıtay bir kararında, evlenmenin butlanına ilişkin olarak Cumhuriyet savcısı tarafından açılan davada Cumhuriyet savcısına gönderilen tebligatın savcının kalemindeki görevli memura teslim edilmesini geçersiz olarak kabul etmiştir⁴¹⁷. İlgilerin açmış olduğu mutlak butlan davasında savcının da hazır bulunması gerekip gerekmediğine ilişkin kanunda bir düzenleme bulunmamakla birlikte öğretide yorumla Cumhuriyet savcısına görev verilmesi mümkün olmadığından mahkemede hazır bulunması gerekmediği ileri sürülmektedir⁴¹⁸.

Mutlak butlan davasının ilgisi olan herkes tarafından da açılabilmesi mümkündür. Yargıtay, “*ilgili*” kavramından hukuki durumlarına dokunulan veya dokunulma ihtimali bulunan kişilerin anlaşılması gerektiğini belirtmektedir⁴¹⁹. Bu kapsamda “*ilgisi olan herkes*” bu evlilik nedeniyle menfaati zarar gören veya evliliğin butlanına ilişkin karar verilmesinde korunmaya değer bir menfaati olan kimse olarak tanımlanabilir⁴²⁰. Korunmaya değer bu menfaat maddi veya manevi olabilir⁴²¹. İlgili olan herkes kapsamına eşler, eşlerin anne ve babası ve varsa vasileri örnek olarak verilebilir. Ayrıca evlenme nedeniyle miras haklarında azalma söz konusu olacağından mirasçılar da ilgili olarak kabul edilmelidir⁴²². Mutlak butlanı öğrenen Cumhuriyet savcısı davayı açmak zorunda olsa da ilgililer dava açmak zorunda değildir. Mutlak butlan davasının açılması ilgililerin iradesine bırakılmıştır. Buna karşın eşin vasisi dava açmak zorunda olmasa da mutlak butlan sebebini öğrenen vasi, vesayet makamından izin alması halinde dava açmakla

2014); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/13690 (26 Haziran 2015); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/2056 (25 Ekim 2018); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2022/2209 (9 Mart 2022).

⁴¹⁶ Cumhuriyet savcısına usulüne uygun tebligat yapılmasına ilişkin olarak: Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2016/3436 (25 Şubat 2016); “*Cumhuriyet savcılığına tebligat, tebliğ olunacak evrakın aslının Cumhuriyet savcısına gösterilmesi suretiyle olur. Tebligatın yapıldığının belgelendirilmesi (tevsiki) için, Cumhuriyet savcısı, tebliğ evrakının aslına “görüldü” yazarak altını imza eder (Teb. K. m. 43). Ancak, yapılan tebligat eğer bir sürenin başlangıcı olacaksa, tebliğ tarihi tebliğ evrakının aslının altına yazılır ve imza edilir (Teb. K. m. 43).*”

⁴¹⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/10155 (11 Nisan 2013).

⁴¹⁸ İlgili görüş için bkz. Öztan, *Aile*, 595.

⁴¹⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/22316 (11 Kasım 2014); “*Verilecek kararla, hukuki durumlarına dokunulan veya dokunulma ihtimali bulunan kişiler “ilgili” sıfatıyla dava hakkına sahiptir.*”

⁴²⁰ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 240; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 101; Tekben, *Evliliğin Mutlak Butlanına İlişkin Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi*, 195; Velidedeoğlu, *Medeni Hukuk: Aile*, 263; Öztan, *Aile*, 622; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 93.

⁴²¹ Tekinay, *Aile*, 150; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 101; Gençcan, *Evlenme*, 524; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 93; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 228; Öztan, *Aile*, 593.

⁴²² Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 101; Gençcan, *Evlenme*, 520; Oğuzman - Dural, *Aile*, 106; Berki, *Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan*, 215.

yükümlüdür. Bununla birlikte, ilgisi olmayan kimseler de mutlak butlanı savcıya bildirme yoluyla davanın açılmasını dolaylı olarak sağlayabilirler⁴²³. Mutlak butlan davası kim tarafından açılırsa açılсын ispat yükü davacıya düşer. Davacı açmış olduğu davada ileri sürdüğü butlan nedenini ispat etmekle yükümlüdür⁴²⁴.

1.1.1.2. Davalı

Mutlak butlan davasında davacı taraf Cumhuriyet savcısı, ilgili kimseler ve eş olabilir. Davayı açan kişiye bağlı olarak davalı taraf da değişiklik göstermektedir. Cumhuriyet savcısının mutlak butlan davası açması durumunda davalı mutlak butlana konu olan evlilikteki her iki eştir⁴²⁵. Eşlerden birinin veya her ikisinin ölmesi halinde evlilik sona erdiği için Cumhuriyet savcısı tarafından mutlak butlan davası açılması mümkün değildir⁴²⁶. Cumhuriyet savcısının açtığı butlan davasında eşlerden birinin ayırt etme gücünün bulunmaması halinde bu eş yasal temsilci tarafından temsil edilecektir. Ancak ayırt etme gücü bulunmayan eşin yasal temsilcisi diğer eş ise menfaat çatışması söz konusu olacağından vesayet makamı tarafından ilgilinin talebi üzerine veya resen kayyım atanacaktır⁴²⁷. Davalının vesayet altında olması halinde ise davayı yürütmek için vesayet makamından izin alınması gerekmemektedir⁴²⁸.

İlgili olan kimselerin dava açması halinde de davalı, mutlak butlana tabi olan evliliği gerçekleştiren her iki eştir. Davalı olarak butlan iddiasına konu olan evliliğin tarafları olan kadın ve erkeğin gösterilmesi gerekmektedir. Eşlerden birinin veya her ikisinin ölmesi halinde Cumhuriyet savcısının aksine ilgililerin dava açabilmesi mümkündür. Eşlerden birinin veya her ikisinin ölmesi halinde ilgililer ölen eşin mirasçılara karşı bu davayı açabilecektir⁴²⁹. Eşlerden birinin ölmesi halinde dava açma yetkisine sahip olan ilgililer, sağ kalan eşe ve ölen eşin mirasçılara karşı bu davayı açar.

⁴²³ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 93; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 240.

⁴²⁴ Öztan, *Aile*, 593.

⁴²⁵ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 229; Gençcan, *Evlenme*, 530; Oğuzman - Dural, *Aile*, 105; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 205; Öztan, *Aile*, 594; Tekinay, *Aile*, 152.

⁴²⁶ Gençcan, *Evlenme*, 530.

⁴²⁷ Öztan, *Aile*, 626; Gençcan, *Evlenme*, 530; Oğuzman - Dural, *Aile*, 105.

⁴²⁸ Gençcan, *Evlenme*, 530.

⁴²⁹ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 229; Gençcan, *Evlenme*, 531; Öztan, *Aile*, 595.

Her iki eşin ölmesi durumunda ise dava açma yetkisine sahip olan ilgili kimseler her iki ölen eşin mirasçılarına karşı butlan davasını açacaktır⁴³⁰.

Eşlerden birinin evlenme sırasında evli olması, ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olması, evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığının bulunması veya evlenmeye engel bir hısımlığın bulunması halinde eşlerden biri diğer eşe karşı mutlak butlan davası açabilecektir. Ayırt etme gücünün sonradan kazanılması veya akıl hastalığının iyileşmiş olması durumunda ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eşin açmış olduğu davada davalı diğer eştir⁴³¹. Eşin mutlak butlan davası açmasından sonra davalı eşin ölmesi halinde ise ölen eşin mirasçılarına karşı dava yürütülecektir⁴³².

Mutlak butlan davasının Cumhuriyet savcısı tarafından açılması halinde savcı duruşmalara katılmak zorundadır. Ancak ayırt etme gücünü sonradan kazanan eş, akıl hastalığı iyileşen eş veya ilgililer tarafından açılan mutlak butlan davalarında Cumhuriyet savcısı davalı sıfatına sahip değildir. Söz konusu kişiler tarafından açılan butlan davalarında Cumhuriyet savcısına husumet yöneltilemeyeceği gibi Cumhuriyet savcısı bu davalara katılmak zorunda da değildir⁴³³.

Mutlak butlan nedeniyle açılan evlenmenin iptali davasında nüfus müdürlüğünün davalı olarak gösterildiği durumlarla karşılaşmaktadır. Ancak mutlak butlan nedeniyle evliliğin iptali davalarında nüfus müdürlüğüne husumet düşmez. Nitekim Yargıtay kararlarında da dava sonucunda verilecek iptal kararının nüfusa tescil edilecek olması Nüfus Müdürlüğünün hasım olarak gösterilmesini gerektirmediğinden taraf sıfatının bulunmaması nedeniyle davalı Nüfus Müdürlüğü yönünden davanın reddine karar

⁴³⁰ Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 104.

⁴³¹ Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk: Aile*, 205; Tekinay, *Aile*, 152.

⁴³² Tekinay, *Aile*, 152; Gençcan, *Evlenme*, 532.

⁴³³ Gençcan, *Evlenme*, 510.

verilmesi gerektiği belirtilmiştir⁴³⁴. Benzer şekilde Cumhuriyet savcısının açmış olduğu mutlak butlan davasında da nüfus müdürlüğüne husumet düşmemektedir⁴³⁵.

1.1.2. Nisbi Butlan Davasında Taraflar

1.1.2.1. Davacı

TMK kapsamında nisbi butlan davası açma hakkı eşe ve yasal temsilcinin izninin arandığı hallerde yasal temsilciye verilmiştir. Nisbi butlan davası mutlak butlan davasından farklı olarak kamu düzenini ilgilendirmemektedir. Nisbi butlan davası eşlerin menfaatini ilgilendirdiğinden hem Cumhuriyet savcısına hem de ilgililere dava açma hakkı tanınmamıştır⁴³⁶. Bu nedenle ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, irade sakatlığı ve yasal temsilcinin izninin bulunmaması hallerinde sadece eş ve yasal temsilci dava açabilecek olup ne Cumhuriyet Savcısı ne de ilgililer dava açamaz⁴³⁷.

Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk ve irade sakatlığı hallerine dayalı olarak nisbi butlan davası açma hakkı eşlere verilmiştir. Dava açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan biri olduğu için eşin davasını bizzat kendisinin açması gerekmektedir⁴³⁸. Bu nedenle yasal temsilcinin eş adına davayı açma yetkisi bulunmadığı gibi eşin de yasal

⁴³⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/24740 (1 Kasım 2013); “Mutlak butlan sebebiyle evlenmenin iptali davalarında nüfus müdürlüğünün tarafsızlığı olmadığından; nüfus müdürlüğü hakkındaki davanın “tarafsızlığı yokluğu” nedeniyle usulden reddine (HMK md. 115/2) karar verilmesi gerekirken; bu hususun üzerinde durulmaması usul ve yasaya aykırı olmuştur.” Benzer yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/21695 (24 Eylül 2013); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2012/6773 (22 Mart 2012); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/1638 (5 Nisan 2023); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2011/11059 (21 Haziran 2011).

⁴³⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/20184 (20 Ekim 2014); “Dava, Cumhuriyet Savcısı tarafından açılan evlenme engeli bulunan şahısların (TMK.md.129) evliliğinin Türk Medeni Kanununun 145/4. maddesi gereğince mutlak butlan sebebiyle iptaline ilişkin olup, nüfus kaydının düzeltilmesi niteliğinde bulunmadığı gibi dava sonucu verilecek iptal hükmünün nüfusa tescil edilecek olması da nüfus idaresinin hasım olarak gösterilmesini gerektirmez. Bu nedenle, Nüfus Müdürlüğü hakkındaki davanın husumet yönünden reddi gerekirken, bu hususun dikkate alınmamış olması da usul ve yasaya aykırı olmuştur.” Benzer yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/5712 (13 Mart 2014); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2016/10394 (26 Mayıs 2016); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2019/1100 (14 Şubat 2019).

⁴³⁶ Öztan, Aile, 617; Gençcan, Evlenme, 581; Gençcan, Aile Davaları, 143; İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 241.

⁴³⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2009/3892 (4 Mart 2009); “Evlenenlerden davalı Ayşe, 01.06.1990 doğumlu olup, evlenme tarihinde 16 yaşını bitirmiştir. 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadın, ancak hâkimin evlenmeye izin vermesi halinde evlenebilir. (TMK. Md. 124/2) 16 yaşını doldurmuş olan kadın veya erkeğin hâkimin izni olmadan evlenmiş olmaları hali, nisbi butlan sebebi olup, C. Savcısının nisbi butlan nedeniyle evliliğin iptalini isteme yetkisi bulunmamaktadır.”

⁴³⁸ Hatemi, Aile, 80; Gençcan, Evlenme, 581.

temsilcinin iznini alması gerekli değildir⁴³⁹. Nisbi butlan davası açma hakkına sahip olan eşin ölmesi halinde ise dava hakkı düşer, mirasçılar dava açamazlar. Ancak nisbi butlan davası açıldıktan sonra eşin ölmesi halinde mirasçılar tarafından davaya devam edilebilir⁴⁴⁰.

Nisbi butlan davasında ayırt etme gücünden geçici yoksunluğa dayalı olarak dava açılması halinde evlenme sırasında ayırt etme gücünden yoksun olan eş, davacı sıfatına sahiptir. Evlenme töreni esnasında herhangi bir nedenle geçici olarak ayırt etme gücünden yoksun olan eş, ayırt etme gücünü kazandığında nisbi butlan davası açabilecektir⁴⁴¹. Buna karşın, evlenme töreninde ayırt etme gücünden geçici olarak yoksun olan eşin yeniden ayırt etme gücünü kazanamaması halinde nisbi butlan, mutlak butlana dönüşeceğinden ilgililer ve diğer eş mutlak butlan davası açabilecektir⁴⁴². İrade sakatlığı hallerinde ise iradesi sakatlanan eş nisbi butlan davası açabilir. Bu durumda yanılan, aldatılan ve korkutulan eş davacı sıfatına sahip olacaktır.

Nisbi butlan davası açma hakkı mirasçılara verilmemiştir. Ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya iradesi sakatlanan eşin nisbi butlan davası açılmadan önce ölmesi halinde mirasçılar onun adına dava açamaz. Diğer bir deyişle, nisbi butlan davası açılmadan önce dava açma hakkına sahip olan eşin ölmesi halinde bu hak mirasçılara geçmeyecektir⁴⁴³. Nitekim TMK m. 159'da da evlenmenin butlanını dava hakkının mirasçılara geçmeyeceği düzenlenmiştir. Dava açma hakkı bulunan eşin nisbi butlan davası açtıktan sonra ölmesi halinde ise mirasçıların davaya devam edebilmesi mümkündür⁴⁴⁴. Mirasçılar sadece açılmış bir nisbi butlan davası olması halinde halef

⁴³⁹ Gençcan, *Evlenme*, 581.

⁴⁴⁰ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 113; Gençcan, *Evlenme*, 581; Şahan - Erdoğan, *Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı*, 44.

⁴⁴¹ Hatemi, *Aile*, 80; Gençcan, *Evlenme*, 581; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 112; Oğuzman - Dural, *Aile*, 99.

⁴⁴² Gençcan, *Evlenme*, 582.

⁴⁴³ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 242; Gençcan, *Evlenme*, 583; Oğuzman - Dural, *Aile*, 99; Oğuzman - Dural, *Aile*, 105; Hatemi, *Aile*, 80.

⁴⁴⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/485 (15 Ocak 2014); "Taraflar 09.05.2012 tarihinde evlenmiş, davacı koca tarafından 04.07.2012 tarihinde nispi butlan nedeniyle evliliğin iptali davası açılmıştır. Dosya içerisinde bulunan nüfus kayıt örneğinden davacı kocanın dava tarihinden önce 14.05.2012 tarihinde öldüğü anlaşılmaktadır. Davacı mirasçılar vekilince temyiz dilekçesi ekinde sunulan belgelerle davacı kocanın 22.12.2012 tarihinde öldüğü iddia edildiğine göre; mahkemece davacı mirasçılarına bu yönde nüfus kaydının düzeltilmesi amacıyla süre verilmesi, bu hususun bekletici mesele yapılması ve sonucuna göre Türk Medeni Kanununun 159. maddesine göre işlem yapılması gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir."

sıfatıyla davayı sürdürebilirler⁴⁴⁵. Yargıtay, TMK m. 159'da düzenlenen bu hükmün TMK m. 147'nin karşılığı olması nedeniyle mutlak butlanla ilgisi olmayıp, sadece nisbi butlanla ilgili olduğunu belirtmektedir⁴⁴⁶. Davacı eşin ölmesi halinde mirasçılarının devam ettikleri dava nisbi butlan davasından ziyade davalı eşin iyi niyetinin tespiti davasına dönüşür. Zira nisbi butlanla sakat olan evlilik davacı eşin ölümüyle sona erdiğinden bu dava ile amaçlanan davalı eşin iyiniyetli olmadığının tespitidir⁴⁴⁷.

On yedi yaşını tamamlamış küçüğün ve kısıtlı kimsenin yasal temsilcinin iznini almadan evlenmesi halinde yasal temsilci nisbi butlan davası açabilecektir. Bu durumda küçük ve kısıtlı kimselerin korunması gerektiği göz önünde tutularak dava açma hakkı yasal temsilciye tanınmıştır⁴⁴⁸. Ancak nisbi butlan davası için hak düşürücü süre geçmeden küçük ergin hale gelir veya kısıtlı kişi kısıtlı olmaktan çıkarsa bu kimseler kendisi dava açabilecektir. Bu durumda ergin olan veya kısıtlılığı sona eren kişi davacı sıfatına sahip olacaktır.

1.1.2.2. Davalı

Nisbi butlan davasında davalı, açılan davadaki nisbi butlan nedenine göre değişiklik göstermektedir. Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk ve irade sakatlığı hallerine ilişkin olarak ayırt etme gücünü kazanan veya iradesi sakatlanan eşin nisbi butlan davası açması halinde davalı, diğer eştir⁴⁴⁹. İrade sakatlığı hallerinden korkutma ve aldatmanın üçüncü bir kişi tarafından yapılmasında da yine davalı diğer eş olacaktır.

⁴⁴⁵ Oğuzman - Dural, Aile, 106; Gençcan, Evlenme, 583; İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 242; Öztan, Aile, 617; Tekinay, Aile, 152.

⁴⁴⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2012/29696 (10 Aralık 2012); “Dava, mirasçı tarafından açılmıştır. Mutlak butlan davaları Cumhuriyet savcısı tarafından açılabilmesi gibi, ilgisi olan herkes tarafından da açılabilir (TMK.md.146). Sona ermiş bir evliliğin mutlak butlanı Cumhuriyet savcısı tarafından re’sen dava edilemez ise de, her ilgili mutlak butlanın karar altına alınmasını isteyebilir (TMK.md.147/1). Türk Medeni Kanununun 159. maddesi ise önceki Türk Kanunu Medenisinin 127. maddesinin karşılığı olup nispi butlanla ilgilidir. Bu yönü ile Türk Medeni Kanununun 159. maddesi ile 147. maddesi çelişmemektedir. O halde, mahkemece yapılacak iş tarafların gösterdikleri delillerin toplanıp değerlendirilerek sonucuna göre bir karar vermekten ibarettir. Bu yön gözetilmeden, yazılı gerekçeyle davanın reddi doğru görülmemiştir.”

⁴⁴⁷ Yargıtay 8. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/8163 (25 Nisan 2014); “Eş, ölmeden önce, nispi butlan davası açmış olup, dava sırasında ölmüş ise; davaya mirasçıları tarafından halef sıfatıyla devam edilmesi halinde, mirasçılarının sürdürdükleri dava artık bir nispi butlan davası değil, davalı eşin iyi niyetli olmadığının tespiti davası sayılır.”; Gençcan, Evlenme, 584.

⁴⁴⁸ Hatemi, Aile, 80; Acar, Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı, 113.

⁴⁴⁹ İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 243; Acar, Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı, 114; Gençcan, Evlenme, 585; Akıntürk - Ateş, Medeni Hukuk:Aile, 230; Öztan, Aile, 617; Tekinay, Aile, 152; Şahan - Erdoğan, Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı, 44.

Nitekim korkutma ve aldatmaya rağmen iptal edilecek olan evliliğin tarafı diğer eş olup üçüncü şahıs bu evliliğin tarafı olmadığından bu kişi davalı sıfatına sahip değildir⁴⁵⁰. Davalı olan diğer eşin yasal temsilcisinin dava açan eş olması halinde ise davalı eşe kayyım atanması gerekmektedir⁴⁵¹.

On yedi yaşını tamamlayan küçüğün veya kısıtlı bir kimsenin yasal temsilcinin izni olmadan evlenmesi halinde yasal temsilcinin açacağı nisbi butlan davası her iki eşe karşı açılır⁴⁵². Buna göre yasal temsilcinin açacağı nisbi butlan davasında davalı bu evliliğin tarafları olan kadın ve erkektir. Ayrıca çalışmamızın önceki kısımlarında incelenen mutlak butlan davasında olduğu gibi nisbi butlan davalarında da nüfus müdürlüğünün taraf sıfatı bulunmamaktadır⁴⁵³.

1.2. Dava Hakkının Sona Ermesi

1.2.1. Mutlak Butlan Davasında Süre ve Dava Hakkının Düşmesi

Mutlak butlan davasına ilişkin olarak kanunda herhangi bir zamanaşımına veya hak düşürücü süreye yönelik bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Nitekim mutlak butlan davasının kamu düzenini sağlama amacına sahip olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla mutlak butlan davasının süre kısıtlamasına tabi olmaksızın her zaman açılabilmesi mümkündür⁴⁵⁴. Bununla birlikte kanun koyucu mutlak butlan davası açma hakkının sınırlandırılması veya ortadan kalkmasına ilişkin düzenlemeye yer vermiştir. Söz konusu düzenleme TMK m. 147’de yer almaktadır.

Mutlak davasının açılmasına yönelik getirilen sınırlamalardan biri “*evliliğin sona ermesi*” açısından dır. TMK m. 147/f.1’e göre mutlak butlan ile geçersiz olan bir evliliğin sona ermiş olması halinde Cumhuriyet Savcısı tarafından resen dava açılamaz. Mutlak butlanla geçersiz bir evliliğin dava tarihinden önce sona ermesi Cumhuriyet Savcısının

⁴⁵⁰ Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 114.

⁴⁵¹ Tekinay, *Aile*, 153; Gençcan, *Evlenme*, 585.

⁴⁵² Oğuzman - Dural, *Aile*, 105; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 230; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk: Aile*, 208; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 243; Öztan, *Aile*, 617; Tekinay, *Aile*, 153.

⁴⁵³ Bkz. Yukarıda Üçüncü Bölüm 1.1.1.2.

⁴⁵⁴ Öztan, *Aile*, 585; Tekben, *Evliliğin Mutlak Butlanına İlişkin Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi*, 190.

butlan davası açma yetkisini ortadan kaldırmaktadır⁴⁵⁵. Nitekim bu durumda savcının kamu yararı bakımından dava açmasına gerek kalmadığı söylenebilir⁴⁵⁶. Ayrıca savcı tarafından butlan davasının açılmasından sonra dava devam ederken butlanla geçersiz evliliğin sona ermesi halinde de dava konusuz kalacağından dava düşecektir⁴⁵⁷. Yargıtay bu durumda davanın konusu kalmadığından karar verilmesine yer olmadığına hükmetmektedir⁴⁵⁸. Ancak bu durumda ilgisi olan kimselerin yeni bir butlan davası açarak evlenmenin iptalini isteyebilmeleri mümkündür. Cumhuriyet savcısının açmış olduğu mutlak butlan davasına ilgililerin müdahil olmaları halinde ise mutlak butlanla geçersiz evlilik sona erse bile davaya devam edilecektir⁴⁵⁹.

Mutlak davasının açılmasına ilişkin düzenlenen diğer bir sınırlama ise “*ayırt etme gücünün sonradan kazanılması*” veya “*akıl hastalığının iyileşmiş olması*” yönündendir. TMK m. 147/f.2 uyarınca ayırt etme gücünün sonradan kazanılması veya akıl hastalığının iyileşmiş olması halinde sadece ayırt etme gücünü sonradan kazanan eş veya akıl hastalığı iyileşen eş mutlak butlan davası açabilecektir. İlgili olan kimseler artık bu kapsamda mutlak butlan davası açamazlar⁴⁶⁰. Bu maddede bahsedilen ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk halidir. Nitekim ayırt etme gücünden geçici yoksunluk bir nisbi butlan nedeni olarak düzenlenmiştir. Ayırt etme gücünün sonradan kazanılması veya akıl hastalığının iyileşmiş olması halinde mutlak butlan sebebi ortadan kalktığından Cumhuriyet savcısı artık dava açamayacağı gibi açmış olduğu dava varsa konusuz kalarak düşer⁴⁶¹.

Sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olan eşin ayırt etme gücünü yeniden kazanması veya akıl hastalığı bulunan eşin iyileşmesi halinde Cumhuriyet Savcısı ve ilgililerin dava açma yetkisi ortadan kalkacak olup sadece ayırt etme gücünü kazanan eş ya da akıl hastalığı iyileşen eş butlan davası açabilecektir. Bu durumda ayırt etme gücünü

⁴⁵⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/8266 (8 Nisan 2014); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/14738 (8 Temmuz 2015); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2009/5058 (19 Mart 2009); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/13314 (23 Haziran 2015).

⁴⁵⁶ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 104; Gençcan, *Evlenme*, 513; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 240.

⁴⁵⁷ Gençcan, *Evlenme*, 514; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 105.

⁴⁵⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2017/14524 (14 Aralık 2017); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/24815 (23 Aralık 2015); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/19578 (9 Temmuz 2013).

⁴⁵⁹ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 105; Gençcan, *Evlenme*, 515.

⁴⁶⁰ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 229; Gençcan, *Evlenme*, 526; Yılmaz - Yıldırım, *Medeni Hukuk:Aile*, 206.

⁴⁶¹ Gençcan, *Evlenme*, 512.

kazanan eş ve akıl hastalığı iyileşen eş bu evliliğin bitmesine veya devam etmesine ilişkin olarak karar verme iradesine sahip olacağından savcı veya ilgililerin bu kimse adına dava açmasına gerek olmayacaktır⁴⁶². Öğretide kabul edilen yaygın görüşe göre bu durumda mutlak butlan hali nisbi butlana dönüşmektedir⁴⁶³. Yargıtay da vermiş olduğu kararlarında, ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eşin açacağı davanın “nisbi butlanla evliliğin iptali” davası olduğunu, bu nedenle bu davanın TMK m. 152’de düzenlenen hak düşürücü sürelerle tabi olması gerektiğini, bu süreler içerisinde dava açılmazsa evliliğin hükümsüzlüğünün ileri sürülemeyeceğini belirtmiştir⁴⁶⁴.

Mutlak butlan davası açma hakkının ortadan kalkmasına ilişkin olarak kanunda sadece bir durum düzenlenmiştir. TMK m. 147/f.3’e göre mevcut evliliği devam ederken yeniden evlenen bir kimsenin önceki evliliğinin mutlak butlan kararı verilmeden önce sona ermesi halinde ikinci evlilikteki eş iyi niyetli ise bu evlenmenin butlanına karar verilemez. Kesin evlenme engellerinden biri olarak TMK m. 130’da yer alan düzenlemeye göre yeniden evlenmek isteyen kimseler önceki evliliğinin sona erdiğini ispat etmekle yükümlüdür. Buna rağmen evli olan bir kimsenin yeniden evlenmesi halinde ise ikinci evlilik mutlak butlanla batıl olacaktır. Ancak kanun koyucu bu durumda TMK m. 3 kapsamında ikinci evlilikteki eşin iyiniyetine hukuki bir sonuç bağlamıştır⁴⁶⁵.

İkinci evliliğin butlan kararı verilmeden önce ilk evlilik sona ermişse bu durumda ikinci evlilikteki eşin iyiniyetli olup olmaması önem arz edecektir. Nitekim, ikinci evlilikteki eş iyiniyetli ise bu evliliğin butlanına karar verilemez⁴⁶⁶. Buna karşın, kötü niyetli olması halinde ikinci evliliğin butlanına karar verilebilecektir. Kanun koyucunun bu düzenlemeyi yapmasındaki amacı ilk evliliğin sona ermesi ile o evlilik açısından korunacak bir değer kalmaması nedeniyle iyiniyet gözetilerek ikinci evliliğin ayakta

⁴⁶² Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 105; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 229.

⁴⁶³ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 225; Öztan, *Aile*, 594; Egger, *Aile*, 110.

⁴⁶⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2020/988 (2 Aralık 2020); Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2022/1571 (22 Kasım 2022); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2020/3754 (15 Eylül 2020).

⁴⁶⁵ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 107.

⁴⁶⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2009/6264 (2 Nisan 2009); “*Davalı K1’in K2’la olan ilk evliliği, Tarsus 1. Asliye Hukuk Mahkemesince verilen 1985/340-772 sayılı boşanma kararı ile sona ermiş, bu karar 25.9.2007 tarihinde kesinleşmiştir. Evliyen yeniden evlenen bir kimsenin önceki evliliği, mutlak butlan kararı verilmeden sona erdiğine ve ikinci evlenmede diğer eşin iyi niyetli olduğu toplanan delillerle gerçekleştiğine göre, bu evlenmenin butlanına karar verilemez.*”

tutulmasıdır⁴⁶⁷. Bu durumda mevcut evliliği bilmeyen veya gerekli özeni gösterse dahi bilemeyecek olan eş, iyiniyetli olarak kabul edilecektir⁴⁶⁸. Eşin evlenme anında iyiniyetli olması aranacaktır. Evlenme anında iyiniyetli olan eşin sonradan ilk evliliği öğrenmesi onu kötü niyetli hale getirmez⁴⁶⁹.

Mevcut evliliği devam ederken başka biriyle daha evlenen yani iki evlilik yapan bir kimsenin ölmesi halinde hangi hükmün uygulanacağı öğretide tartışmalıdır. Nitekim bu halde iki evlilik de ölümle sona ereceğinden hem TMK m. 147/f.1'in hem de TMK m. 147/f.3'ün kapsamına giren bir durum ortaya çıkmaktadır. TMK m. 147/f.1 dava açma hakkını sınırlandırırken TMK m. 147/f.3 dava açma hakkını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Doktrinde bir görüş TMK m. 147/f.1'in uygulanması gerektiğini savunmaktadır⁴⁷⁰. Bunun nedeni olarak iki evlilik yapan kişinin ilk evlilikteki eşinin butlan davası açmada manevi menfaati bulunduğu ileri sürülmektedir. Dolayısıyla ilk evlilikteki eş, sağ kalan eşe tanınan yasal miras payını tek başına alacaktır⁴⁷¹. Diğer bir görüş ise, dava hakkını tamamen ortadan kaldırması nedeniyle TMK m. 147/f.3'ün uygulanması gerektiğini savunur⁴⁷². Bu durumda mutlak butlan davası açılmayacaktır. TMK m. 147/f.3'ün uygulanması halinde ikinci evlilikteki eşin iyiniyetli olması nedeniyle bu evliliğin butlanına karar verilemeyeceğinden her iki eş de ölen eşin yasal mirasçısı olacak ve eşe tanınan yasal miras payı ikiye bölünecektir⁴⁷³.

1.2.2. Nisbi Butlan Davasında Süre ve Dava Hakkının Düşmesi

Nisbi butlan davasında dava açma süresi eşler ve yasal temsilci açısından ayrı ayrı düzenlenmiştir. Kanun koyucu eşlerin nisbi butlan davası açma süresini TMK m. 152'de yer alan düzenleme ile hak düşürücü süreye tabi tutmuştur. Nitekim nisbi butlanla batıl bir evlilik kamu düzenini değil, tarafların menfaatini etkilediğinden her zaman ileri sürülemez. Belli bir süre geçtikten sonra nisbi butlanla sakat bir evliliğin iptali için dava açılmayacaktır. Ancak söz konusu sınırlama, sadece eşlerin dava hakkına ilişkin olarak

⁴⁶⁷ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 108.

⁴⁶⁸ Kılıçoğlu, *Aile*, 82; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 108; Gençcan, *Evlenme*, 527; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 229.

⁴⁶⁹ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 230; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 109.

⁴⁷⁰ Hatemi, *Aile*, 74; Öztan, *Aile*, 595.

⁴⁷¹ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 110.

⁴⁷² Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 95.

⁴⁷³ Öztan, *Aile*, 121; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 110; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 95; Oğuzman - Dural, *Aile*, 98.

düzenlenmiş olup yasal temsilci açısından altı aylık ve beş yıllık süreler uygulanmayacaktır⁴⁷⁴. Kanunda belirlenen bu sürelerin sonunda eşlerin nisbi butlan davası açma hakkı ortadan kalkar. Bunun sonucunda nisbi butlan ile batıl olan evlenme hak düşürücü sürenin sona ermesiyle geçerli hale gelecektir⁴⁷⁵. Bu nedenle TMK m. 152’de düzenlenen süreler eşlerin dava açma hakkı bakımından bir sona erme nedenidir.

Kanunda düzenlenen sürelerin sona ermesiyle eşlerin dava hakkı kendiliğinden sona erecek olup eşlerin ayrıca ileri sürmesi gerekmez. Bunun nedeni evliliğin ayakta tutulma düşüncesidir⁴⁷⁶. Hâkim önüne gelen uyuşmazlıkta bu sürelerin dolduğunu ve hakkın sona erdiğini resen dikkate almak zorundadır⁴⁷⁷. Bu sürelerin sona ermesiyle dava açılmayacağı gibi sürelerin sona ermesine rağmen açılan bir dava varsa hâkim davanın reddine karar verecektir⁴⁷⁸. Ayrıca nisbi butlan davası açma hakkı olan eşin bu süreler dolmadan önce dava hakkından açık veya örtülü olarak vazgeçebilmesi mümkündür⁴⁷⁹. Bu durumda vazgeçen eşin dava açma hakkı ortadan kalkacaktır.

Eşlerin nisbi butlan davası açma hakkı, butlan sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin sona erdiği tarihten itibaren altı ay ve her halde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmesiyle sona erecektir. İlgili düzenlemeden de anlaşılacağı üzere, evlenme töreni sırasında ayırt etme gücünden geçici yoksunluk ve irade sakatlığı hallerinde eşlere yönelik olarak iki ayrı süreye yer verilmiştir. Bu sürelerden ilki altı aylık süre olup bu sürenin başlangıcı butlan nedenine göre farklılık gösterecektir. Nisbi butlan nedeninin evlenme töreni sırasındaki ayırt etme gücünden geçici yoksunluk olması halinde altı aylık

⁴⁷⁴ Hatemi, *Aile*, 82; Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 114; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 231; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 245; Şahan - Erdoğan, *Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı*, 45.

⁴⁷⁵ Gençcan, *Aile Davaları*, 142; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 948.

⁴⁷⁶ Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 115.

⁴⁷⁷ Kılıçoğlu, *Aile*, 92; Öztan, *Aile*, 618; Acar, *Aile: Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 115; Hatemi, *Aile*, 82; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 948.

⁴⁷⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/9010 (15 Nisan 2014); “Davacı koca tarafından, evliliğin nispi butlan sebebi ile iptali için dayanılan, davalı kadından kaynaklı sağlık sorunlarının, 08.02.2011 tarihli boşanma davasından önce öğrenildiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple evliliğin iptalini isteyebilmek için kanunda yazılı 6 aylık hak düşürücü süre (TMK.m.152) geçmiştir. Açıklanan sebeplerle, davanın reddi gerekirken, kabulüne karar verilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.” Benzer yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2008/13809 (21 Ekim 2008); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2009/21680 (15 Aralık 2009); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/7898 (24 Ekim 2024).

⁴⁷⁹ Oğuzman - Dural, *Aile*, 103; Hatemi, *Aile*, 82; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk: Aile*, 231; Kılıçoğlu, *Aile*, 92; Şahan - Erdoğan, *Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı*, 45.

süre ayırt etme gücünün yeniden kazanılmasıyla başlayacaktır⁴⁸⁰. Nisbi butlan nedeninin irade sakatlığı hallerinden yanılma ve aldatma olması halinde ise bu süre yanılmanın veya aldatmanın öğrenilmesiyle başlar⁴⁸¹. Ancak irade sakatlığı hallerinden korkutmanın varlığı halinde altı aylık bu süre korkunun etkisinin ortadan kalkmasıyla başlayacaktır⁴⁸².

Nisbi butlan davası açılmasına ilişkin olarak düzenlenen diğer süre ise beş yıllık hak düşürücü süredir. Bu sürenin başlangıcı ise evlenmenin gerçekleştiği andır⁴⁸³. Evlenmenin üzerinden beş yıl geçtikten sonra nisbi butlan nedeninin öğrenilmesi halinde artık evliliğin butlanı dava edilemeyecektir. Altı aylık ve beş yıllık hak düşürücü süreler birlikte uygulanmaktadır. Bu sürelerden birinin sona ermesi halinde dava açma hakkı sona erecektir⁴⁸⁴. Örneğin, evliliğin beşinci yılının dolmasına bir ay kala nisbi butlan nedeninin öğrenilmesi halinde altı ay değil, bir ay dava açma süresinin kaldığı kabul edilecektir.

Nisbi butlan davası açma süresine ilişkin getirilen bir diğer düzenleme ise yasal temsilcinin dava hakkına yöneliktir. Yasal temsilcinin nisbi butlan davası açma hakkı TMK m. 153'te düzenlenmiştir. Buna göre küçük veya kısıtlının yasal temsilcinin izninin almadan evlenmesi durumunda evlenen kimse on sekiz yaşını doldurarak ergin olur, kısıtlı olmaktan çıkar ve kadın hamile kalırsa yasal temsilci, artık bu evliliğin iptaline ilişkin dava açamayacaktır. Yasal temsilci nisbi butlan davasını açtıktan sonra ancak karar verilmeden önce bu durumların ortaya çıkması halinde de hâkim butlan kararı veremeyecektir⁴⁸⁵. Kadının hamile kalmasından sonra yasal temsilcinin dava açamayacağına ilişkin hal sadece kadın eşin yasal temsilciden izin almadan evlenmesi hali için geçerli değildir. Erkek eşin de yasal temsilciden izin almadan evlenmesinden sonra kadının hamile kalması halinde yasal temsilcinin dava açma hakkı sona erecektir⁴⁸⁶.

⁴⁸⁰ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 88; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 231.

⁴⁸¹ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 96; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 245

⁴⁸² Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 231.

⁴⁸³ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 116; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 231.

⁴⁸⁴ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 245; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 116.

⁴⁸⁵ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 231; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 117.

⁴⁸⁶ Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 117; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 223.

1.3. Butlan Davasında Yargılama Usulü

1.3.1. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Mutlak butlan ve nisbi butlan davalarında görevli ve yetkili mahkemeye ilişkin olarak ayrı bir düzenlemeye yer verilmemiştir. TMK m. 160'ta evlenmenin butlanına ilişkin davalarda yetki ve yargılama usulü bakımında boşanmaya ilişkin hükümlere atıf yapılmıştır. Boşanma davalarında yetkiyi düzenleyen TMK m. 168 uyarınca boşanma veya ayrılık davalarında, eşlerden birinin yerleşim yeri veya dava açılmadan önce son altı aydan beri eşlerin birlikte oturdukları yer mahkemesi yetkili mahkeme olarak kabul edilmiştir.

Eşlerin yerleşim yerlerinin farklı olması halinde davacı eş kendi yerleşim yerinde veya diğer eşin yerleşim yerindeki mahkemede butlan davası açabilecektir. Buna ek olarak, davacı eş diğer eşle birlikte son altı aydır yaşadıkları yer mahkemesinde de dava açabilir⁴⁸⁷. Bu durumda eşlerin son altı aydır birlikte oturdukları yerin yerleşim yeri olması zorunlu olmayıp fiilen birlikte oturdukları yer olması yeterlidir⁴⁸⁸. Buna karşın eşlerin yerleşim yeri ile son altı aydır birlikte oturdukları yerin aynı olması halinde sadece bu yerdeki mahkeme yetkili olarak kabul edilecektir⁴⁸⁹.

Yetkili mahkemeye ilişkin olarak atıf yapılan bu kural sadece eşlerin dava açması halinde uygulanacaktır⁴⁹⁰. Nitekim boşanma davası açma hakkı eşlere ait olduğundan, boşanmaya ilişkin hükümler sadece eşler hakkında uygulanabilir⁴⁹¹. Cumhuriyet Savcısının, ilgililerin veya yasal temsilcinin açacağı butlan davalarında yetkili mahkeme genel kurala göre belirlenecektir⁴⁹². Bu durumda yetkili mahkeme, genel yetki kuralını düzenleyen HMK m. 6 uyarınca davalının yerleşim yeri mahkemesidir.

Butlan davalarında görevli mahkemeye ilişkin düzenleme Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 4. maddesinde yer almaktadır.

⁴⁸⁷ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 97.

⁴⁸⁸ Öztan, *Aile*, 627; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 97.

⁴⁸⁹ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 97; Öztan, *Aile*, 627.

⁴⁹⁰ Oğuzman - Dural, *Aile*, 106; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 97; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 232; Gençcan, *Evlenme*, 594.

⁴⁹¹ Gençcan, *Evlenme*, 594; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 97.

⁴⁹² Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 97; Gençcan, *Evlenme*, 594; Oğuzman - Dural, *Aile*, 106; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 232; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 243; Öztan, *Aile*, 628; Tekinay, *Aile*, 154.

İlgili maddeye göre butlan davalarında görevli mahkeme aile mahkemesidir⁴⁹³. Aynı Kanun'un 2. maddesi uyarınca aile mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde görevli mahkeme Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenen Asliye Hukuk Mahkemesidir. Bu durumda evlenmenin iptaline ilişkin butlan davalarının Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından aile mahkemesi sıfatıyla ile görülüp karara bağlanması gerekmektedir⁴⁹⁴.

1.3.2. Yargılama Usulü

Butlan davalarında yargılama usulü kanunda ayrıca düzenlenmemiş olup TMK m. 160'ta boşanmaya ilişkin hükümlere atıf yapılmıştır. Söz konusu maddeye göre evlenmenin butlanı davasında yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümler uygulanacaktır. Boşanmada yargılama usulü ise TMK m. 184'te düzenlenmiştir⁴⁹⁵. İlgili madde butlan davalarının niteliğine uygun düştüğü ölçüde bu davalar açısından da uygulanacaktır.

Hâkim, boşanma veya ayrılık davasının dayanağını oluşturan olguların gerçekleştiğine dair vicdanen kanaat edinmediği sürece bu olguların ispatlandığını varsayamaz. Bu nedenle hâkim davada gösterilen olguların varlığına ilişkin vicdani kanı edinmedikçe bu olguların varlığını kabul edemeyecektir. Butlan nedeni olarak ileri

⁴⁹³ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 232; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 243; Öztan, *Aile*, 593; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 946; Durmuş, *Yenilik*, 76.

⁴⁹⁴Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2009/3491 (2 Mart 2009); "Dava evliliğin iptaline ilişkindir. Görev kamu düzenine ilişkindir. Mahkemece yargılamanın her aşamasında kendiliğinden dikkate alınması gerekir. 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4. maddesi; 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun ikinci kitabından üçüncü kısım hariç olmak üzere (TMKm.118-395) kaynaklanan bütün davaların Aile Mahkemesinde bakılacağını hükme bağlamıştır. Şu halde Aile Mahkemesi kurulmayan yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemelerinde davanın Aile Mahkemesi sıfatı ile görülüp karara bağlanması gerekir." Benzer yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2012/29730 (10 Aralık 2012); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/6996 (26 Mart 2014); Yargıtay 8. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/8529 (8 Mart 2018).

⁴⁹⁵ TMK m. 184: "Boşanmada yargılama, aşağıdaki kurallar saklı kalmak üzere Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa tâbidir:

1. Hâkim, boşanma veya ayrılık davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmediği, bunları ispatlanmış sayamaz.
2. Hâkim, bu olgular hakkında gerek re'sen, gerek istem üzerine taraflara yemin öneremez.
3. Tarafların bu konudaki her türlü ikrarları hâkimi bağlamaz.
4. Hâkim, kanıtları serbestçe takdir eder.
5. Boşanma veya ayrılığın fer'i sonuçlarına ilişkin anlaşmalar, hâkim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaz.
6. Hâkim, taraflardan birinin istemi üzerine duruşmanın gizli yapılmasına karar verebilir."

sürülen olaylar kanıtlanmış bile olsa hâkim vicdanen bu olayların gerçekleştiğinde inanmıyorsa davayı reddedebilir. Ancak hâkimin ileri sürülen bu olguların varlığına veya yokluğuna ilişkin vicdani kanaatini gerekçeli olarak kararda da belirtmesi gerekir⁴⁹⁶.

Butlan davasında ileri sürülen olgulara ilişkin olarak hâkim, resen veya istem üzerine taraflara yemin öneremez. Buna göre mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 344 ile 354 arasında düzenlenen tarafların birbirine önerecekleri “*taraf yemini*” ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 355 ile 362 arasında düzenlenen davacı veya davalıya hâkimin teklif edebileceği “*resen yemin*” hâkim tarafından taraflara önerilemez⁴⁹⁷. Ayrıca boşanma ve ayrılık davalarındaki yargılama usulünde olduğu gibi butlan davalarında da tarafların ikrarı hâkimi bağlamayacaktır. Butlan nedeni olarak gösterilen olgular taraflarca ikrar edilmiş olsa bile hâkim bu olguların gerçekliğini araştırmak zorundadır⁴⁹⁸.

Butlan davasında hâkim, delilleri serbestçe değerlendirmektedir. Hâkimin delilleri serbestçe takdir ederken vereceği kararda gerekçe de bulundurması zorunludur⁴⁹⁹. Taraflar butlan davasının fer’i sonuçlarına ilişkin olarak anlaşmış olsa bile bu anlaşmanın hâkim tarafından onaylanması gerekmektedir. Butlan davasının fer’i sonuçları maddi ve manevi tazminat, yoksulluk ve iştirak nafakası, velayet ve kişisel ilişki kurulmasıdır⁵⁰⁰. Bunlara ilişkin olarak yapılan bir anlaşmayı hâkiminin onaylamaması halinde taraflarca uygulanamayacaktır.

Boşanma ve ayrılık davalarında uygulandığı gibi butlan davalarında da hâkim, tarafların talebi üzerine duruşmanın gizli olarak yapılmasına karar verebilir. Bu davaların

⁴⁹⁶ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 133; Gençcan, *Evlenme*, 587.

⁴⁹⁷ Yargıtay 8. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2019/7940 (23 Eylül 2019); “*Mülga 1086 sayılı HUMK’da 337’nci ila 362’nci maddeler arasında iki ayrı yemin müessesesi benimsenmiştir. Bunlardan birisi taraf yemini yani kati yemin, diğeri de hâkimin teklif ettiği yemin olan resen yemindir. Kati yemin, ispat yükü kendisine düşen tarafın davanın hâlline etkili bir vakıanın ispatı için diğer tarafa teklif ettiği yemin olup, mülga 1086 sayılı HUMK’un 344 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Hâkim bir davada gösterilen bütün (takdiri) delillerin incelenmesi sonucunda, dava konusu olay hakkında tam bir kanaata varamazsa, taraflardan birine vereceği yemin ile kanaatını kuvvetlendirdikten sonra, hükmünü verebilir (m.355). Bu yemin hâkimin kanaatını tamamladığı için buna tamamlayıcı yemin de denir (Kuru, Cilt III, s. 2547). Hâkimin teklif ettiği (tamamlayıcı) yemin, mülga 1086 sayılı HUMK’un 356’ncı maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde hükmüne göre, “iddia olunan hususun kesin delillerle ispat edilememiş olması” ve “iddia olunan hususun ispatı için gösterilen delillerin hüküm verilebilecek derecede hâkimi ikna edememesi” koşullarının birlikte gerçekleşmesi hâlinde hâkimin yemin teklif etmesi mümkün olacaktır.*”

⁴⁹⁸ Gençcan, *Evlenme*, 588.

⁴⁹⁹ Gençcan, *Evlenme*, 589.

⁵⁰⁰ Gençcan, *Evlenme*, 590.

tarafların kişilik haklarını doğrudan ilgilendirmesinden dolayı hâkimin bu yetkisini kullanması gerekmektedir⁵⁰¹. Duruşmanın gizli yapılabilmesi için taraflardan birinin talebi olmalıdır.

2. BUTLAN KARARININ SONUÇLARI

2.1. Butlan Kararının Genel Sonuçları

Mutlak ve nisbi butlan davasının asli sonucu batıl olan bir evlenmenin sona erdirilmesidir. Buna rağmen butlanla batıl olan evlilik butlan kararı kesinleşene kadar geçerli bir evliliğin tüm hüküm ve sonuçlarını doğurur⁵⁰². Evlenme batıl olsa bile evliliğin genel hükümlerine tabi olacaktır⁵⁰³. Dolayısıyla butlan kararı verilene kadar eşlerin hak ve yükümlülükleri devam edecektir. Eşler, evlilik sürecinde hem birbirlerine karşı evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini hem de ortak çocuklarının bakım, eğitim ve gözetim gibi sorumluluklarını yerine getirmeye devam etmelidir⁵⁰⁴. Eşlerden biri evliliğin butlanını ileri sürerek bu yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçamaz.

Hukukumuzda butlan kararının geçmişe yürümezliği kuralı kabul edilmektedir⁵⁰⁵. Bu kuralın bir sonucu olarak iptal kararıyla birlikte evliliğin devamı süresince meydana gelen tüm hüküm ve sonuçlar ortadan kalkmayacaktır. Nitekim butlan kararının kesinleşmesiyle batıl olan bir evlilik ileriye yönelik olarak sona ermektedir. Butlan davası sonunda verilen iptal kararı “*bozucu yenilik doğurucu*” niteliğe sahiptir⁵⁰⁶. Bu karar ile batıl olan evlenme ortadan kalkmakta ve eşlerin evlilik durumu sona ermektedir. Evlenmenin butlanı kararı verilene kadar geçerli bir evlenmenin hüküm ve sonuçlarını doğuracağından butlan kararından sonra eşlerin ve çocukların bu karardan nasıl etkileneceği belirlenmelidir. Butlan kararının sonuçlarına yönelik olarak kanun koyucu boşanmaya ilişkin hükümlere atıf yapmıştır. Butlan kararının eşler ve çocuklar yönünden

⁵⁰¹ Gençcan, *Evlenme*, 590.

⁵⁰² Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 98; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 255; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 96; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 363; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 246; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 232.

⁵⁰³ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 246.

⁵⁰⁴ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 233; Gençcan, *Evlenme*, 633.

⁵⁰⁵ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 246; Acar, *Aile:Evlenmenin Koşulları ve Butlanı*, 119; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 233.

⁵⁰⁶ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 96; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 233; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 259.

doğurduğu sonuçlar bakımından uygun düştüğü ölçüde boşanmaya ilişkin hükümler uygulanacaktır⁵⁰⁷. Kanun koyucu evliliğin mutlak butlanı ile nisbi butlanına bağlanan sonuçları birlikte düzenlediğinden her iki butlan kararına bağlanan sonuçlar aynı olarak kabul edilmektedir⁵⁰⁸.

2.2. Butlan Kararının Eşler Yönünden Sonuçları

2.2.1. Kişisel Durumun Korunması

Kanun koyucu eşlerin butlanla batıl olan evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumlarını korumalarına yönelik olarak iyiniyete hukuki bir sonuç bağlamıştır. Bu kapsamda TMK m. 158/f.1’de evlenirken iyiniyetli olan eşin, evlenmenin butlanına karar verilmesi durumunda evlenme ile kazandığı kişisel durumunu koruyacağı düzenlenmiştir. Eşin kazandığı kişisel durumu korumasının şartı, evlenirken iyiniyetli olmasıdır. İyiniyetten kasıt eşin evlenirken butlan nedenini bilmemesi ve gerekli özeni göstermesine rağmen bilmesini gerektiren bir durumun da bulunmamasıdır⁵⁰⁹. Eş, iyiniyetli olmaması halinde evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu kaybedecektir. Ancak korkutma ile iradesi sakatlanan bir kimsenin evlenmesi halinde TMK m. 158 kapsamında iyiniyet aranmamalıdır. Nitekim korkutulan kimse korkutmayı bilmesine rağmen evlenmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle korkutularak evlenen eş bakımından iyiniyet aranmayacaktır ve bu eş evlenme ile kazandığı kişisel durumunu korumaya devam edecektir.⁵¹⁰

Eşlerin evlenme ile erginlik kazanması halinde erginlik durumunun butlan kararından sonra devam edip etmeyeceği hususu tartışmalıdır. Zira küçüğün yasal temsilcinin izni olmadan evlenmesi halinde bu evlenme ile kazandığı erginlik sonucunda yasal temsilcinin izni olmadan evlenebilmesi mümkün olacaktır. Bir görüşe göre, butlan kararı ileriye etkili olarak sonuç doğurduğundan evlenme ile kazanılan erginliğin butlan kararından sonra da korunması gerekmektedir⁵¹¹. Bunun aksini savunan görüşe göre,

⁵⁰⁷ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 326.

⁵⁰⁸ Hatemi, *Aile*, 70; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 45.

⁵⁰⁹ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 234; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 248; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 339; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 949; Kılıçoğlu, *Aile*, s. 98.

⁵¹⁰ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 248; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 949.

⁵¹¹ Egger, *Aile*, 20.

butlan kararının ileriye etkili olarak sonuç doğurması nedeniyle bu kişi evlilik süresince ergin sayılacak ancak butlan kararından sonra evlenme ile kazanılan erginlik sona erecektir⁵¹². Diğer bir görüş, eşin iyiniyetli olup olmamasına bağlı olarak bir ayırım yapmakta; eşin iyiniyetli olması halinde kazandığı erginliğin korunması gerektiğini, kötüniyetli olması durumunda ise korunmayacağını savunmaktadır⁵¹³. Bu durumda iyiniyete sonuç bağlanması, TMK m. 158/f.1’de yer alan düzenleme ile de uyumlu olacaktır.

Eşlerden birinin evlenme ile vatandaşlık kazanması ve bu evliliğin butlan nedeniyle iptal edilmesi durumunda eşin evlenme ile kazanmış olduğu vatandaşlığı kaybedip kaybetmeyeceği hususu gündeme gelmektedir. Eş iyiniyetli olması halinde evlenme ile kazandığı Türk vatandaşlığını kaybetmez⁵¹⁴. Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 16/f.3’te de TMK ile aynı doğrultuda bir düzenleme bulunmaktadır⁵¹⁵. Söz konusu düzenlemeye göre evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanan eş, evlenmede iyiniyetli ise evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde de Türk vatandaşlığını muhafaza edecektir.

Kadının evlenme ile kazandığı soyadına ilişkin olarak TMK m. 158/f.2’de boşanmaya ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir. Evliliğin butlan kararı ile sona ermesi halinde iyiniyetli olsa bile kadın kocasının soyadını kullanmaya devam edemez⁵¹⁶. Boşanan kadının soyadını düzenleyen TMK m. 173 uyarınca kadın evlenmeden önceki soyadını yeniden alacaktır. Butlanın sonuçları açısından bu hükme atıf yapıldığından butlanla evliliği sona eren kadın önceki soyadını kullanmaya başlayacaktır⁵¹⁷. Evlenmeden önce dul olması halinde kadın, hâkimden bekarlık soyadını kullanabilmek için izin isteyebilir. Ancak kadının sona eren evliliğindeki kocasının soyadını kullanmasında menfaati bulunduğunu ve bu soyadını kullanmasının kocaya

⁵¹² Oğuzman - Dural, *Aile*, 111.

⁵¹³ Velidedeoğlu, *Medeni Hukuk: Aile*, 307; Tekinay, *Aile*, 159; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 249; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 348; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 98; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 949; Öztan, Bilge. “Batıl Evlenmelerde Eşlerin Durumu” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26/1 (1969), 202.

⁵¹⁴ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 234; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, s. 344; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 249.

⁵¹⁵ Türk Vatandaşlığı Kanunu (TVK), *Resmî Gazete* 27256 (12 Haziran 2009), Kanun No. 5901.

⁵¹⁶ Öztan, *Batıl Evlenmeler*, s. 202; Ömer Uğur Gençcan, *Boşanma Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2023), 1547; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 234; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 253; Şahan - Erdoğan, *Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı*, 45.

⁵¹⁷ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 253; Gençcan, *Boşanma Hukuku*, 1547; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 234.

zarar vermeyeceğini ispatlaması halinde hâkim, kadının talebi üzerine kocasının soyadını kullanmaya devam etmesine izin verebilir⁵¹⁸. Fakat şartlar değişirse koca, soyadının kullanılmasına ilişkin verilen iznin kaldırılmasını talep edebilir⁵¹⁹.

2.2.2. Mal Rejiminin Tasfiyesi

Evliliğin sona erdiği tüm durumlarda eşler yönünden mal rejimi tasfiyesi söz konusu olmaktadır. Evlenmenin ölüm, fesih, boşanma veya butlan durumlarından hangisi ile sona erdiği fark etmeksizin mal rejimin tasfiyesi söz konusu olacaktır⁵²⁰. Dolayısıyla evlenmenin butlanla batıl olması da mal rejiminin doğmasına engel olmaz. Butlan kararı ile evliliğin sona ermesi halinde de mal rejiminin tasfiyesi hususu gündeme gelecektir. Kanun koyucu evlenmenin butlanı halinde mal rejiminin tasfiyesine ilişkin olarak boşanma hükümlerine atıfta bulunmuştur. Bu nedenle butlanına kararı ile sona eren bir evlilikte mal rejiminin tasfiyesine yönelik olarak boşanmaya ilişkin hükümler uygulanacaktır.

Türk hukukunda kabul edilen yasal mal rejimi, edinilmiş mallara katılma rejimidir⁵²¹. Eşler anlaşarak başka bir mal rejimi kararlaştırmadıkları takdirde yasal mal rejimine tabi olacaklardır. Mal rejiminin sona erme anı, TMK m. 225/f.2’de düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre mahkemenin evliliğin iptal nedeniyle sona erdirilmesine karar vermesi halinde mal rejimi dava tarihinden itibaren sona erecektir. Diğer bir deyişle, butlan davasının açılmasıyla birlikte mal rejimi sona ermektedir⁵²². Butlan kararının kesinleşmesinden sonra tarafların talebi üzerine mal rejiminin tasfiyesine başlanır⁵²³.

⁵¹⁸ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 99; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 253; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 234.

⁵¹⁹ Gençcan, *Boşanma Hukuku*, 1555; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 234; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 253; Şahan - Erdoğan, *Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı*, 45.

⁵²⁰ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 250; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 327.

⁵²¹ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 108; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 214; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 146; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 265; Öztan, *Aile*, 435; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, s. 327; Gençcan, *Boşanma Hukuku*, 1563.

⁵²² Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 327; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 250; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 260; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 290.

⁵²³ Elif İdil Ertop, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü ve Evlenmenin Hükümsüzlüğünün Sonuçları* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 133; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 327; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 205.

Mal rejiminin tasfiyesi, butlan davasıyla birlikte veya butlan kararından sonra ayrı bir dava olarak talep edilebilir⁵²⁴. Butlan davasının eşler tarafından açılması halinde eşlerden biri aynı davada tasfiye talebinde bulunabilir. Ancak evlenmenin butlanına ilişkin davanın ilgili kişiler tarafından açılması da mümkündür. Eşlerin dışındaki ilgili kimseler, butlan davasında tasfiye talebinde bulunamazlar. Bu durumda eşlerin zamanaşımı süresi içerisinde mal rejimin tasfiyesine ilişkin dava açması gerekmektedir. TMK m. 178'in kıyasen uygulanması neticesinde, ilgili kişiler tarafından açılan butlan davasında kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içerisinde eşlerin mal rejiminin tasfiyesine yönelik olarak dava açması gerekmektedir⁵²⁵.

2.2.3. Tazminat ve Nafaka

Evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde eşlere yönelik tazminat ve nafaka hakkına yönelik olarak boşanmaya ilişkin hükümler uygulanacaktır. Boşanmada tazminat ve nafakaya hükümlerini düzenleyen TMK m. 174 ve devamındaki maddeler butlan kararıyla evliliğin sona ermesinden sonra da uygulama alanı bulacaktır. Butlan kararından sonra eşler, maddi ve manevi olmak üzere iki türlü tazminat talebinde bulunabilir. Koşullara göre her iki tazminat birlikte talep edilebileceği gibi sadece birinin talep edilebilmesi de mümkündür⁵²⁶. Evliliğin iptalinde eşlerden birinin kusurlu olduğu tespit edilirse, diğer eşin talebi üzerine hâkimin maddi ve manevi tazminata karar vermesi gerekmektedir⁵²⁷. Bu durumda kusuru olmayan iyiniyetli eş lehine tazminata

⁵²⁴ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 327.

⁵²⁵ Ertop, *Evlenmenin Geçersizliği*, 133; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 327.

⁵²⁶ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 333.

⁵²⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/7409 (14 Nisan 2015); “Evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde, eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat ve nafaka hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK.m. 158/2). Buna göre boşanmaya ilişkin tazminata ve nafakaya dair Türk Medeni Kanununun 174. ve 175'nci maddeleri evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde de uygulanacaktır. O halde evliliğin mutlak butlan sebebiyle (TMK.m.145/1) iptaline karar verilmesi ve kadın eşin tam kusurlu olduğu da gözetilerek davacı-davalı erkek lehine maddi ve manevi tazminata karar verilmesi gerekirken hatalı kusur belirlemesine bağlı olarak yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.”

hükmedilmelidir⁵²⁸. Nitekim Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere kusuru olmayan eş aleyhine maddi ve manevi tazminata karar verilemez⁵²⁹.

Maddi tazminat düzenlemesine TMK m. 174/f.1’de yer verilmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre mevcut ya da beklenen menfaati evlenmenin iptali nedeniyle zarar gören kusursuz veya daha az kusurlu eş, kusurlu olan eşten uygun bir maddi tazminat talep edebilir. Bu düzenlemeden eşlerin eşit derecede kusurlu olması halinde birbirlerinden tazminat isteyemeyecekleri anlaşılmaktadır⁵³⁰. Yargıtay da eşit kusurlu eş lehine maddi tazminata hükmedilemeyeceğini belirtmektedir⁵³¹. Maddi tazminata hükmedilebilmesi için eşlerden birinin maddi tazminat talebinde bulunması, talepte bulunan eşin kusursuz veya diğer eşe oranla daha az kusurlu olması ve talepte bulunan eşin mevcut veya beklenen menfaatinin evlenmenin iptali nedeniyle zedelenmesi olmak üzere üç unsurun varlığı aranmaktadır. Burada aranan kusur butlanın gerçekleşmesine ilişkin kusur olarak anlaşılmalıdır⁵³².

Hâkim, her somut olayın kendine özgü koşullarına ilişkin değerlendirme yaparak kusurun varlığına karar verecektir. Mevcut evlilik gerekçesiyle evlenmenin iptali halinde iki evlilik yapan eşin tazminat hakkı olmayacaktır. İkinci evlilikteki diğer eş, bu durumu

⁵²⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2006/17428 (12 Aralık 2006); “*Toplanan delillerden kadının bu evliliği iyiniyetle yaptığı sabittir. Evliliğin iptali ile mevcut veya beklenen menfaatlerinin zedelenmesi de anlaşılmaktadır. davalı yararına uygun miktar tazminat verilmesi gerekirken bu talebin reddi doğru olmamıştır.*”

⁵²⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/16602 (8 Eylül 2014); “*Evlenmenin butlanına ilişkin davalarda boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK.md.158/1-2). Toplanan delillerden; davacı kocanın evlenme tarihinde ve halen akıl hastası olduğu gerekçesiyle Türk Medeni Kanununun 405. maddesi gereğince kısıtlanarak vesayet altına alındığı anlaşılmaktadır. Akıl hastasının davranışları iradi olmadığından fiil ehliyeti ve bu kapsamda kusur sorumluluğu bulunmadığından (TMK. md. 14, 15) davacı kocaya kusur yüklenemez. Boşanmaya neden olan olaylarda kusuru bulunmayan eş aleyhine maddi ve manevi tazminata (TMK.md. 174/1,2) hükümlenemez. O halde, davalı kadının maddi ve manevi tazminat isteğinin reddi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.*”

⁵³⁰ Gençcan, *Boşanma Hukuku*, 1576; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 334.

⁵³¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2012/13557 (17 Mayıs 2012); “*Maddi tazminat için, tazminat talep eden tarafın boşanmada kusursuz veya diğer tarafa göre daha az kusurlu olması gerekir (TMK. md. 174/1). Davacının davalıyla aynı oranda kusurlu olduğu ve mahkemece de bu şekilde tespit edildiği halde, eşit kusurlu olan taraf lehine maddi tazminata hükmedilemeyeceği gözetilmeden, davacı yararına maddi tazminata hükmedilmesi doğru bulunmamıştır.*” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2010/3337 (24 Şubat 2010); “*Boşanmaya neden olan olaylarda taraflar eşit kusurludur. Eşit kusurlu eş yararına Türk Medeni Kanununun 174/1.maddesi gereğince maddi tazminata hükmedilmeyeceği nazara alınmadan davacı-davalı kadın yararına maddi tazminata hükmedilmesi doğru görülmemiştir.*” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/13177 (18 Haziran 2015); “*...taraflar eşit kusurludur. Eşit kusurlu eş yararına Türk Medeni Kanununun 174/1. maddesi gereğince maddi tazminata hükmedilemez. Hal böyleyken hatalı kusur belirlemesine bağlı olarak davalı kadın yararına maddi tazminata hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.*”

⁵³² Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 334.

bilerek evlenmişse yani kötünietli ise iki evlilik yapan eşten tazminat talep edemez. Akıl hastalığı veya ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk gerekçesiyle evliliğin iptali halinde akıl hastası veya ayırt etme gücünden yoksun olan eşten maddi tazminat talep edilemez⁵³³. Nitekim bu kimselere hastalığı nedeniyle kusur yüklenemeyecektir⁵³⁴. Buna karşın kusurlu eşten maddi tazminat talebinde bulunan eş akıl hastası olsa bile onun lehine maddi tazminata hükmedilebilir⁵³⁵. Ayırt etme gücünden geçici olarak yoksun olunması halinde ise eşin ayırt etme gücünü geçici olarak kaybetmede kusuru varsa maddi tazminata hükmedilmeli, aksi takdirde hükmedilmemelidir⁵³⁶.

İrade sakatlığı hallerinden biri olan yanılmada, bu yanıлма aldatma sonucunda oluşmamışsa diğer eşin kusuru söz konusu olmayacağından bu eşten maddi tazminat talebinde bulunulamaz⁵³⁷. Aldatma ve korkutma halinde ise aldatmanın veya korkutmanın diğer eş veya üçüncü bir kimse tarafından gerçekleştirilmesine göre ayırım yapılması gerekmektedir. Aldatma veya korkutma diğer eş tarafından yapılmışsa ve tazminat talebinde bulunan eşin kusuru bulunmuyorsa bu eş lehine tazminata hükmedilebilir. Bu durumda aldatan veya korkutan eşin evlenmenin butlanına neden olmasından dolayı tazminat hakkı olmayacaktır. Eğer aldatma veya korkutma üçüncü bir kimse tarafından gerçekleştirilmişse ve diğer eş de bu durumu bilmiyorsa bu eşten

⁵³³ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 334.

⁵³⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2021/1259 (19 Ekim 2021); “*Evlenmenin butlanına karar verilirse eşler arasındaki tazminat talepleri hakkında da boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK md. 158/2). Ancak davalı Mehmet Özabayoğlu'nun akıl hastası olması nedeniyle davranışlarının iradi olmayıp kendisine kusur izafe edilemeyeceğinden diğer davalı eş Emine Özabayoğlu yararına Türk Medeni Kanununun 174/1. maddesi gereğince maddi tazminat verilmesi mümkün değildir.*” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2009/8346 (30 Nisan 2009); “*Evlenmenin iptali halinde eşler arasındaki tazminat isteklerinde boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır. (TMK md. 158/2) Akıl hastası olan kocanın davranışları iradi olmadığından kusurlu bulunduğu kabulü mümkün değildir. Kusurlu olmayan koca tazminata sorumlu tutulamaz. Açıklanan nedenlerle kusuru bulunmayan davalı koca aleyhine maddi tazminata hükmedilmiş olması bozmayı gerektirmiştir.*” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2006/17842 (18 Aralık 2006); “*Davacı kocanın "Serebral Pulsy Sekeli (Mental Retardasyon)" tanısı ile vesayet altına alındığı görülmekle hareketlerinin iradi olmadığı anlaşılmaktadır. Mevcut ve beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf "kusurlu taraftan" uygun bir maddi tazminat isteyebilir. (TMK m. 174/1) Davacı kocanın mevcut rahatsızlığı sebebiyle kusurlu olduğu kabul edilemeyeceğine göre, davalı kadın yararına maddi tazminat verilmesi doğru bulunmamıştır.*”

⁵³⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2009/1851 (10 Şubat 2009); “*Toplanan delillerden davalı kadının akıl hastası olup eylemleri iradi olmadığından kendisine kusur yüklenemez. Davacı kocanın hasta olan karısını baba evine bırakıp birlik görevlerini yerine getirmediği, kusurlu olduğu anlaşılmıştır... O halde mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile kusurları ve hakkaniyet ilkesi (MK.Md.4 BK.md.42 ve 44) dikkate alınarak davalı kadın yararına uygun miktarda maddi tazminat verilmelidir.*”

⁵³⁶ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 335.

⁵³⁷ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 335.

tazminat talep edilemeyecektir⁵³⁸. Ancak eşler genel hükümler kapsamında üçüncü kişiden tazminat talebinde bulunabilir.

Manevi tazminata ilişkin düzenleme TMK m. 174/f.2’de yer almaktadır. Buna göre evlenmenin iptaline yol açan olan olaylardan nedeniyle kişilik hakkı saldırıya uğrayan eş, kusurlu olan diğer eşten manevi tazminat kapsamında uygun bir miktarda para ödenmesini talep edebilir. Madde metninden de anlaşıldığı üzere maddi tazminata hükmedilebilmesi için öncelikli olarak eşlerden birinin manevi tazminat talebinde bulunması gerekmektedir. Diğer bir şart ise manevi tazminat talebinde bulunan eşin kusursuz veya diğer eşe göre daha az kusurlu olmasıdır. Eşlerin kusur oranının eşit olması halinde eşlerden biri lehine manevi tazminata hükmedilemez⁵³⁹. Maddi tazminatta olduğu gibi eşlerden birinin akıl hastalığı nedeniyle evlenmenin iptal edilmesi halinde akıl hastası olan eş kusurlu olarak kabul edilemeyeceğinden o eş aleyhine manevi tazminata karar verilemez⁵⁴⁰. Manevi tazminatın son şartı ise evlenmenin iptali nedeniyle kişilik hakkının saldırıya uğramış olması şartlarının varlığı aranmaktadır⁵⁴¹. Manevi tazminat ile amaçlanan uğranılan manevi zararın giderilmesidir⁵⁴². Bu şartların varlığı halinde hâkim uygun bir miktarda tazminatın ödenmesine karar verecektir.

Evlenmenin iptalinde nafakaya ilişkin olarak boşanma hükümlerine yapılan atıf gereğince TMK m. 175 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Söz konusu düzenlemeye göre,

⁵³⁸ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 252; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 336.

⁵³⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2008/136 (13 Şubat 2008); “*Toplanan delillerden eşine ağır hakaretlerde bulunan, evlilik birliğine ilişkin görevlerini yerine getirmeyen, eşini tırnakla yaralayan davalı kadın da boşanmaya neden olan olaylarda eşit kusurludur. Eşit kusurlu kadın yararına manevi tazminata hükmedilemeyeceği (TMK 174/2 md.) nazara alınmadan yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamıştır.*”

⁵⁴⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/5968 (3 Mayıs 2018); “*Mahkemece, Türk Medeni Kanununun 145/2. maddesi uyarınca, davalı-davacı erkeğin evlenme tarihi itibarıyla akıl hastası olmasından dolayı mutlak butlan sebebiyle evlenmenin iptaline karar verilmiştir. Evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin işlemler uygulanır (TMK m. 158/2). Davalı-davacı erkeğin mevcut rahatsızlığı nedeniyle eylemleri iradi olmayıp, bu sebeple, erkeğe kusur izafe edilemez. Hal böyleyken, mahkemece davalı-davacı erkeğin kusurlu olarak kabul edilmesi ve şartları oluşmadığı halde TMK 174/1-2 maddeleri uyarınca davacı-davalı kadın lehine maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.*”

⁵⁴¹ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 337.

⁵⁴² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2021/1383 (9 Kasım 2021); “*Manevi zarar ise; insan ruhunda kişinin iradesi dışında meydana gelen acı, ızdırap ve elem olarak ifade edilmektedir. Bozulan manevi dengenin yerine gelmesi için kanunun öngördüğü bir telafi şeklidir. Manevi tazminatın amacı kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, bozulan ruhsal dengesini telafi etmek, manevi değerlerindeki eksilmeyi karşılamaktır.*”

evlenmenin butlanı nedeniyle yoksulluğa düşecek olan eş, kusuru daha fazla olmamak şartıyla geçimini sağlayabilmek için diğer eşten mali gücü oranında süresiz nafaka talep edebilir. Hâkimin nafakaya hükmedebilmesi için eşlerden birinin talepte bulunması gerekmektedir, aksi takdirde nafakaya hükmedemez⁵⁴³. Nafakaya hükmedilebilmesi için aranan diğer bir koşul ise nafaka talebinde bulunan eşin kusur oranının diğer eşin kusur oranından daha fazla olmamasıdır. TMK m. 175/f.2'ye göre nafaka yükümlüsünün kusurlu olması şart değildir. Bu nedenle nafaka talep eden eşin diğer eşten daha az veya eşit oranda kusurlu olması halinde nafaka talep edilebilecektir⁵⁴⁴. Örneğin Yargıtay bir kararında, kadının evlilik birliği içerisinde başka bir erkekten çocuk sahibi olmasından dolayı tam kusurlu kabul ederek yoksulluk nafakasının reddine karar vermiştir⁵⁴⁵. Yargıtay yine başka bir kararında, kadının evlilik birliğinden doğan görevlerini ihmal edip eşini sürekli olarak aşağılaması ve akıl hastası kocaya kusur atfedilememesi nedeniyle kadın lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceğine karar vermiştir⁵⁴⁶. Nafakaya yönelik son koşul ise evlenmenin iptali nedeniyle eşin yoksulluğa düşmesi yani butlan kararı ile yoksulluğa düşme arasında illiyet bağının bulunmasıdır. Bu koşulların varlığı halinde hâkim nafaka yükümlüsü eşin mali gücünü dikkate alarak nafakaya hükmedecektir⁵⁴⁷. Evlenmenin iptali sonucunda hükmedilecek nafaka süresiz olacaktır. Ancak Anayasa Mahkemesi süresiz ifadesinden şartları bulunduğu sürece nafaka yükümlülüğünün devam edeceğinin anlaşılması gerektiğine karar vermiştir⁵⁴⁸.

⁵⁴³ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 154; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 305; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 328.

⁵⁴⁴ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 329.

⁵⁴⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/6536 (26 Eylül 2024); "...her ne kadar evliliğin butlanı davalarında kusur değerlendirilmesi yapılması gerekli değil ise de 4721 sayılı Kanun'un 158 inci maddesinde evlenmenin butlanına karar verilmesi durumunda eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümlerin uygulanacağı hükmü düzenlendiği kadının butlan ile birlikte yoksulluk nafakası talebi bulunduğu anlaşıldığından kusur değerlendirilmesinin yapılması zorunlu olduğu, Mahkemece kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmiş ise de evlilik birliği içerisinde başka bir erkekten çocuk sahibi olduğu anlaşılan kadının tam kusurlu olduğu anlaşılmakla kadının yoksulluk nafakası talebinin reddine karar verilmesi gerekir iken kabulü isabetli olmadığı..."

⁵⁴⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/11549 (25 Nisan 2013). Benzer yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/13378 (16 Haziran 2014); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/16602 (8 Eylül 2014); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/19495 (9 Temmuz 2013).

⁵⁴⁷ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 156; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 328; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 308.

⁵⁴⁸ Anayasa Mahkemesi (AYM) K. 2012/72 (17 Mayıs 2012); "İtiraz konusu 'süresiz olarak' ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman ölüncüye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir. Kanun koyucunun 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde 'süresiz olarak' ibaresine yer

Evlenmenin butlanı sonucunda tazminata ve nafakaya hükmedilebilmesi için eşlerin talepte bulunması gerekmektedir. Eşlerin talebi olmadığı takdirde hâkim resen tazminata ve nafakaya hükmedemez⁵⁴⁹. Butlan davasının eşler tarafından açılması halinde maddi ve manevi tazminat ile nafaka bu dava ile birlikte talep edilebilir. Tazminat sadece eşler tarafından talep edilebileceğinden butlan davasının ilgililer tarafından açılması halinde tazminat talep edilemez. Ancak ilgililerin açtığı davada butlan kararı verilmesinden sonra zamanaşımı süresi içerisinde eşler, tazminat ve nafaka davası açabilir⁵⁵⁰. Boşanmaya ilişkin TMK m. 178 düzenlemesi uyarınca butlan kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içerisinde maddi tazminat, manevi tazminat ve yoksulluk nafakası talebinde bulunulması gerekmektedir. Bir yıllık zamanaşımı, hâkim tarafından resen dikkate alınmaz, tarafların zamanaşımı defini ileri sürmesi gerekmektedir⁵⁵¹.

Hâkim takdir yetkisi kapsamında TMK m. 176/f.1 uyarınca maddi tazminatın veya yoksulluk nafakasının irat veya sermaye şeklinde ödenmesine hükmedebilir⁵⁵². Buna karşın manevi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilmesi mümkün değildir, sadece sermaye şeklinde ödenmesine karar verilebilir⁵⁵³. Maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilmesi halinde tazminat alacaklısı yeniden evlenir ya da taraflardan biri ölürse maddi tazminat kendiliğinden ortadan kalkar⁵⁵⁴. Bunun yanı sıra tazminat veya nafaka alacaklısının resmi bir evlenme olmaksızın fiilen evli gibi yaşaması, yoksulluğun ortadan kalkması veya haysiyetsiz hayat sürmesi halinde mahkeme kararı ile

vermesinin amacı, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından, şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır.”

⁵⁴⁹ Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 951; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 333.

⁵⁵⁰ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 333.

⁵⁵¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2010/1118 (21 Ocak 2010); “*Türk Medeni Kanununun 178. maddesindeki süre zamanaşımı süresidir. Davalı zamanaşımı definde bulunmamıştır. Mahkemece zamanaşımı resen nazara alınamaz. Davacının maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakası davaları hakkında noksan nisbi harcın tamamlattırılarak (Harçlar Kanunu md 30-32) taraf delillerinin toplanıp değerlendirilerek sonucu itibariyle karar vermek gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.*”

⁵⁵² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/7375 (15 Ekim 2024); “*Yoksulluk nafakasının toptan ya da irat biçiminde ödenebilmesine karar verilebilmesi için, kusurun niteliği, evliliğin süresi, tarafların ekonomik ve sosyal durumları ile ödeme gücü ve isteklerinin göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır.*”

⁵⁵³ Gençcan, *Boşanma Hukuku*, 1791; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 337.

⁵⁵⁴ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 301; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 158; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 310.

maddi tazminat kaldırılır⁵⁵⁵. Yine mahkeme kararı ile tarafların ekonomik durumlarındaki değişiklikler veya hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda belirlenen iradın arttırılması veya azaltılması söz konusu olabilir. Hâkim, tarafların talebi halinde irat biçiminde ödenmesine hükmedilen maddi tazminat ya da nafakanın ilerleyen yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik şartlarına göre ne miktarda ödeneceğini belirleyebilir⁵⁵⁶.

2.3. Butlan Kararının Çocuklar Yönünden Sonuçları

2.3.1. Soybağı ve Velayet

Butlana tabi olan bir evlilik, butlan kararına kadar geçerli bir evliliğin tüm sonuçlarını doğurur⁵⁵⁷. Bunun bir sonucu olarak söz konusu evlilikten doğan çocukların anne ve babalarıyla soybağının kurulması bakımından evlenmenin butlanla geçersiz olmasının herhangi bir etkisi bulunmamaktadır⁵⁵⁸. TMK m. 157’de düzenlendiği üzere hakkında butlan kararı verilen bir evlilikten doğan çocuklar, anne ve babanın iyiniyetli olup olmamasına bakılmaksızın evlilik içinde doğmuş kabul edilir. Bu nedenle evlenme geçersiz olsa bile evlilik devam ederken doğan çocukların bu evlilikteki anne ve baba ile soybağı kurulacaktır. Bununla birlikte TMK m. 285 hükmü gereğince butlan kararının kesinleşme tarihinden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası da butlanla geçersiz olan evlilikteki koca olarak kabul edilecektir. Üç yüz günlük sürenin geçmesinden sonra doğan çocuk ise, annenin evlenme sırasında hamile kaldığını ispatlaması durumunda evlilikteki koca ile çocuk arasında soybağı kurulacaktır. Butlan kararı ile geçersiz evlilikteki eşlerin iyiniyetli veya kötüniyetli olmasının soybağının kurulmasına bir etkisi olmayacaktır⁵⁵⁹.

Evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde çocuklar yönünden velayete ilişkin olarak TMK m. 157/f.2’de yapılan atıf gereğince boşanmaya ilişkin hükümler

⁵⁵⁵ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 310; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 158; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 301.

⁵⁵⁶ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 196; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 158; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 302; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 311.

⁵⁵⁷ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 98; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 96; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 255; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 363; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 246; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 232.

⁵⁵⁸ İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 247; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 351; Kılıçoğlu, *Aile*, s. 97.

⁵⁵⁹ Kılıçoğlu, *Aile*, s. 97; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 351; Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 954.

uygulanacaktır. Bu kapsamda boşanmada çocuklar bakımından anne ve babanın haklarını düzenleyen TMK m. 182 ile 183 uygun düştüğü ölçüde butlan davasında da uygulanır. Velayet hakkı, anne ve babanın küçüklerin bakım ve korunmalarının sağlanması amacıyla onların kişilik ve malları üzerindeki görev, yetki ve hakların tamamını ifade etmektedir⁵⁶⁰. Hâkimin butlan kararıyla birlikte çocukların velayetine yönelik olarak da karar vermesi gerekmektedir. Hâkim karar verirken olanak bulunması durumunda anne ile babayı dinler veya çocuğun vesayet altında olması halinde vasi ile vesayet makamının görüşünü alır. Anne ve babanın velayete ilişkin olarak anlaşmaları hâkimi bağlamayacaktır. Hâkim, velayete ilişkin olarak çocuğun üstün menfaati öncelikli olarak göz önünde bulundurulmalı ve takdir yetkisini kullanarak karar vermelidir⁵⁶¹. Velayet hususunda tarafların talepte bulunması gerekli olmayıp hâkimin resen düzenleme yapması gerekmektedir⁵⁶². Çocukların velayetinin anne ve babadan birine veya her ikisine birlikte yani birlikte velayet şeklinde verilebilmesi mümkündür. Butlan davası sonucunda verilen velayet kararı, koşulların değişmesi halinde çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla sonradan resen veya talep üzerine değiştirilebilir⁵⁶³. Ayrıca çocuğun menfaati velayet yerine vesayet altına alınmasını gerektiriyorsa hâkim bu yönde de karar verebilir⁵⁶⁴.

2.3.2. Çocuğun Kişisel Durumu

Butlan kararıyla geçersiz olan bir evlilik içinde doğan çocuğun kişisel durumunun butlan kararından sonra ne olacağı ele alınması gereken bir husustur. Butlan yaptırımına tabi olan bir evlilik butlan kararı verilinceye kadar geçerli bir evliliğin tüm sonuçlarını

⁵⁶⁰ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 357; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 353.

⁵⁶¹ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 314; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 144.

⁵⁶² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/9195 (5 Mayıs 2015); “Evlilikleri iptal edilen davalıların, evlilik içinde doğan 13.09.2012 doğumlu bir çocuğunun olduğu görülmektedir. Evlilik mutlak butlan kararıyla ortadan kaldırıldığına göre, ergin olmayan müşterek çocuk...’ın velayetinin re’sen düzenlenmesi gerekirken, bu hususun nazara alınmaması doğru bulunmamıştır.” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2019/366 (17 Ocak 2019); “Evlilikleri iptal edilen davalıların nüfus kayıtlarına göre 3 ortak çocukları olduğu görülmektedir. Evlilik mutlak butlan ile ortadan kaldırıldığına göre ergin olmayan çocukların velayetlerinin mahkemece re’sen düzenlenmesi gerekirken bu hususun nazara alınmaması doğru görülmemiştir.” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/845 (22 Ocak 2018); “Evlilikleri iptal edilen davalıların, ergin olmayan iki çocuklarının olduğu görülmektedir. Evlilik mutlak butlan kararıyla ortadan kaldırıldığına göre, davalıların ergin olmayan çocuklarının velayetlerinin mahkemece re’sen düzenlenmesi gerekirken, bu hususun nazara alınmaması doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir.”

⁵⁶³ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 145.

⁵⁶⁴ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 310; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 356; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 144.

doğuracaktır⁵⁶⁵. Bunun bir sonucu olarak butlan kararı çocuğun kazanmış olduğu soyadını da etkilemeyecektir⁵⁶⁶. Nitekim TMK m. 321 gereğince çocuk ailenin soyadını alacaktır. Bu nedenle evlenmeye ilişkin butlan kararı verilmiş olsa da çocuk bu evlilik içinde kazanmış olduğu soyadını kullanmaya devam edecektir.

Evlenmenin butlanına karar verilmesinden sonra çocuğun kişisel durumuna yönelik olarak çocuğun vatandaşlığı hususu gündeme gelecektir. Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 7, Türk vatandaşlığının soybağı ile kazanılmasını düzenlemektedir. Bu maddeye göre anne veya babasından biri Türk vatandaşı olan çocuk, evlilik birliği içinde doğup doğmaması önem arz etmeksizin Türk vatandaşlığını kazanacaktır. Bunun bir sonucu olarak evlenme butlanla batıl olsa bile çocuğun soybağı ile kazandığı Türk vatandaşlığı bu durumdan etkilenmez⁵⁶⁷. Her ne kadar eşlerden biri evlenme ile Türk vatandaşlığı kazandığında evlenmede iyi niyetli olmadığı için butlan kararıyla Türk vatandaşlığını kaybedecek olsa da, çocuk açısından vatandaşlığın kaybı söz konusu olmayacaktır. Çocuk bu eşe bağlı olarak vatandaşlık kazanmış olsa dahi Türk vatandaşlığını korumaya devam edecektir⁵⁶⁸.

2.3.3. Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması

Velayet hakkının anne ve babadan birine verilmesi halinde diğer ebeveyn ile çocuk arasında kişisel ilişkinin kurulmasına yönelik düzenleme yapılması gerekmektedir. TMK m. 323'te de belirtildiği üzere anne veya baba velayeti altında olmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteyebilir. Ancak çocuk ile kişisel ilişki kurulabilmesi için talepte bulunmak şart değildir. Hâkim, çocuğun üstün yararını göz önünde bulundurarak bu konuyu resen düzenleyecektir⁵⁶⁹. Hâkim çocuğun menfaatini gözeterek kişisel ilişkinin kurulmasına yönelik olarak görüşme yerini, zamanını, süresini, çocuğun

⁵⁶⁵ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 232; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 98; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 255; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 96; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 363; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 246.

⁵⁶⁶ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 149; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 364.

⁵⁶⁷ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 260; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 364.

⁵⁶⁸ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 364.

⁵⁶⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2010/9708 (13 Mayıs 2010); “*Davalıların bu evlilikten olma 12.03.2001 doğumlu E.. adlı bir çocukları bulunmaktadır. Mahkemece evliliğin butlanına karar verilse dahi çocuğun evlilik içinde doğmuş sayılacağı (TMK.md.157) dikkate alınarak velayet ve kişisel ilişki yönlerinden bir düzenleme yapılması yasal bir zorunluluktur. Bu yön dikkate alınarak müşterek çocuğun velayeti konusunda herhangi bir hüküm kurulmaması doğru olmamıştır.*”

refakatçi ile katılıp katılmayacağını özenli bir şekilde değerlendirerek belirlemesi gerekmektedir.

Çocuk ile kişisel ilişki kurulmasına ilişkin olarak hâkimin yaptığı düzenlemelere anne ve baba uyması gerekmektedir. Nitekim TMK m. 324'te kişisel ilişkinin sınırlarına yönelik olarak bir düzenlemeye yer verilmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre anne ve baba, birbirlerinin çocuk ile kurulan kişisel ilişkisini zedelememe ve çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellememe yükümlülüğü bulunmaktadır. Kurulan kişisel ilişki nedeniyle çocuğun huzurunun tehlikeye girmesi, çocuk ile kurulan kişisel ilişkinin zedelenmiş olması, çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesinin engellenmesi, çocuğun ciddi bir şekilde ihmal edilmesi veya başka önemli sebeplerin varlığı halinde hâkim, kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkını reddedebilir veya daha önce kişisel ilişki kurulan ebeveynlerden bu hakkı alabilir⁵⁷⁰.

Anne ve baba dışında üçüncü kişilere de çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı tanınmıştır. TMK m. 325'e göre olağanüstü hallerin varlığı durumunda çocuğun menfaatine uygun düşmesi koşuluyla üçüncü kişiler çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteyebilir. Kanun koyucu ilgili maddede üçüncü kişilere ilişkin olarak özellikle hısımları belirtmiştir. Ancak üçüncü kişi olarak hısımların dışındaki kişiler de çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını talep edebilir⁵⁷¹. Bu durumda önemli olan olağanüstü bir durumun varlığı ve çocuğun menfaatinin üçüncü kişi ile ilişki kurulmasını gerektirmesidir⁵⁷². Anne

⁵⁷⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2016/11699 (14 Haziran 2016); “*Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını Türk Medeni Kanununun 324. maddesinin (1.) fıkrasında gösterilen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddi olarak ilgilenmezler ya da diğer önemli sebepler varsa, kişisel ilişki hakkı kendilerinden alınabilir (TMK m. 324/2). Çocuk ile ana ve babası, düzenli kişisel ilişki elde etme ve bu ilişkiyi sürdürme hakkına sahiptir. Ana ve babası ayrı olan çocuğun ebeveynleriyle düzenli kişisel ilişki kurması ve bu ilişkiyi sürdürmesi ana ve baba için bir hak olduğu gibi çocuk için de haktır. Bu tür kişisel ilişki sadece çocuğun yüksek yararı gerektirdiği takdirde kısıtlanabilir veya engel olunabilir. Somut olayda, davalı baba, kişisel ilişki kurulması sırasında çocuğu süresinde teslim etmeyerek yükümlülüklerini yerine getirmekte ihmali davranışlar sergilemişse de bu davranışlarının çocukla baba arasındaki kişisel ilişkinin tamamen kaldırılmasını gerektirecek ağırlıkta olmadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple çocukla baba arasındaki kişisel ilişkinin tamamen kaldırılması çocuğun yüksek yararına uygun olmamıştır. Mahkemece, babanın ihmali davranışları da dikkate alınarak çocukla baba arasında daha önce kurulan kişisel ilişkinin makul şekilde sınırlandırılması suretiyle yeniden kişisel ilişki düzenlemesi yapılması gerekirken, çocukla baba arasındaki bağın tamamen koparılması ve çocuğun babasına yabancılaşması sonucunu doğuracak şekilde kişisel ilişkinin tamamen kaldırılması doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir.*”

⁵⁷¹ Çelik, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 361.

⁵⁷² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/6933 (8 Nisan 2015); “*Küçük E. Ç.'nin annesi ile davacının oğlu olan babası boşanmışlar, velayet anneye verilmiş, küçük ile baba arasında kişisel ilişki kurulmuştur. Küçüğün babası ve davacı İzmir'de oturmaktadır. Davacının, babanın kişisel görüş*

ve babadan farklı olarak üçüncü kişiler ile çocuk arasında kişisel ilişki kurulabilmesi için talep edilmesi şarttır, hâkim bu duruma resen karar veremez⁵⁷³. TMK m. 325/f.2 uyarınca çocuk ile kişisel ilişki kurulmasına yönelik anne ve babaya getirilen sınırlamalar üçüncü kişiler açısından da kıyas yoluyla uygulanacaktır.

2.3.4. Nafaka

Evlenmenin butlanı kararıyla birlikte çocuğun velayetine ilişkin olarak karar verilecektir. Anne veya babadan birine tek başına velayet hakkı verilmesi halinde çocuğun bakım masrafları bu ebeveyn tarafından karşılanacaktır. Ancak TMK m. 182/f.3'te belirtildiği üzere kendisine velayet hakkı verilemeyen ebeveyn de mali gücü oranında çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katılmak zorundadır. Nitekim evlenme butlan ile sona erse de ebeveynlerin çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katılma yükümlülüğü sona ermemektedir⁵⁷⁴. TMK m. 327'de çocuğun bakım, eğitim ve korunma için gerekli olan giderlerinin anne ve baba tarafından karşılanacağı ayrıca düzenlenmiştir. Bu nedenle hâkim butlan davasında çocuğun velayetine ilişkin kararla birlikte kendisine velayet verilmeyen ebeveyn hakkında iştirak nafakasına hükmeder⁵⁷⁵.

İştirak nafakasına ilişkin olarak talepte bulunulması gerekli değildir, hâkim buna resen karar verecektir⁵⁷⁶. İştirak nafakası belirlenirken çocuğun ihtiyaçları ve ebeveynlerin mali durumları göz önünde bulundurulacaktır. Ebeveynlerin her biri mali

günlerinde torununu görme imkânı bulunmaktadır. Bu durumda, Türk Medeni Kanununun 325. maddesindeki olağanüstü hallerin gerçekleştiğinden söz edilemez. İsteğin reddi gerekirken, yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir.” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2022/2472 (15 Mart 2022); “Baba öldüğüne göre, dede ve babaanne torunları ile kişisel ilişki kurulmasını istemekte haklıdırlar. Kişisel ilişki tesis edildiğinde çocuğun huzurunun tehlikeye gireceği ve davacıların bu hakkı amacına aykırı kullanacaklarına dair dosyada delil de yoktur. Bu sebeple davacılar ile çocuk ... arasında kişisel ilişki kurulması isabetli ise de; kurulan kişisel ilişki süresinin uzun olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıklamalar doğrultusunda, küçüğün üstün yararları da dikkate alınarak daha uygun kişisel ilişki kurulması gerekmektedir. Ne var ki, bu husus yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden, hükmün düzeltilerek onanması uygun bulunmuştur.”

⁵⁷³ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 147; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 362.

⁵⁷⁴ Köroğlu, *Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma*, 954; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 363.

⁵⁷⁵ Zevkililer vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 313; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 187; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 320; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 148.

⁵⁷⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2019/51 (31 Ocak 2019); “Ana babanın bakım yükümlününün doğal sonucu olan iştirak nafakası, çocuğun korunmasına yönelik olup, kamu düzenine ilişkindir. Bu nedendir ki hâkim talep bulunmasa dahi kendiliğinden iştirak nafakasına hükmetmelidir.”

durumuna uygun bir nafaka ödemekle yükümlü olacaktır⁵⁷⁷. Bu nedenle nafaka yükümlüsü olacak ebeveynin durumu dikkate alınarak hakkaniyet ilkesine uygun bir nafakaya karar verilmelidir.⁵⁷⁸ Nafaka ödeme yükümlülüğü çocuk ergin oluncaya kadar devam edecektir. Çocuk ergin olmasına rağmen eğitime devam ediyorsa eğitimi sona erene kadar iştirak nafakası ödenmeye devam edilebilir⁵⁷⁹.

2.4. Butlan Kararının Mirasçılığa Etkisi

Evlenme, butlan kararı verilinceye kadar geçerli bir evliliğin tüm sonuçlarını doğuracaktır⁵⁸⁰. Bunun bir sonucu butlan davası açılmadan önce eşlerden birinin ölümüyle evlilik sona ererse sağ kalan eş ölen eşin mirasçısı olabilmesi mümkündür. Burada mutlak butlan ve nisbi butlan yönünden bir ayrım yapmak gerekir. Mutlak butlanla batıl olan bir evliliğin herhangi bir nedenle sona ermesi halinde ilgililerin bu evliliğin iptalini isteyebilmesi mümkündür. Buna karşılık nisbi butlan yaptırımına tabi olan bir evlilik herhangi bir nedenle sona erdiğinden bu evliliğin iptali istenemez ancak açılan bir dava varsa mirasçılar tarafından devam ettirilebilir. Bu durumda eşlerden birinin ölümünden sonra ilgililerin açtığı butlan davasında ve nisbi butlan davası devam ederken eşin ölmesi halinde mirasçılar tarafından devam edilen davada sağ kalan eşin mirasçı olup olamayacağı hususunda onun iyiniyetli olup olmaması önem arz edecektir⁵⁸¹. Butlan davasında mirasçıların dava hakkı TMK m. 159’da açıkça düzenlenmiştir.

Sağ kalan eş açısından aranan iyiniyet, evlenme sırasında butlan nedeninin varlığını bilmemek ve gerekli özen gösterilse dahi öğrenememek ya da butlan nedeninin

⁵⁷⁷ Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 320; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 313; Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 148.

⁵⁷⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/2852 (19 Mart 2025); “*Tarafların gerçekleşen sosyal ve ekonomik durumlarına, nafakanın niteliğine, günün ekonomik koşullarına göre ortak çocuk yararına takdir edilen iştirak nafakası azdır. Mahkemece 4721 sayılı Kanunun "hakkaniyet ilkesi" ile ilgili dördüncü maddesinin de dikkate alınarak daha uygun miktarda nafakaya hükmedilmesi gerekir.*” Benzer yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2021/6734 (30 Eylül 2021); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/5025 (14 Mayıs 2025); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/2640 (12 Mart 2025).

⁵⁷⁹ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 363.

⁵⁸⁰ Dural vd., *Özel Hukuk:Aile*, 98; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk:Aile*, 255; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 363; İkizler, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 246; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 96; Akıntürk - Ateş, *Medeni Hukuk:Aile*, 232.

⁵⁸¹ Gençcan, *Evlenme*, 637; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 320.

var olduğunu bilmesi gerekmemektir⁵⁸². Mutlak butlan davası sonucunda sağ kalan eşin mirasçı olabilmesi için iyiniyetli olması gerekmektedir. İlgililer tarafından açılan mutlak butlan davasında sağ eşin iyiniyetli olmadığı ispat edilmelidir. Ancak eşin ölümünden sonra ilgililer tarafından mutlak butlan davası açılmamışsa sağ kalan eş iyiniyetli olarak kabul edilecek ve yasal mirasçı olacaktır⁵⁸³. Yargıtay bir kararında, miras bırakan eşin önce davalının annesi ile evlenerek boşanması ve altı gün sonra davalı ile evlenmesi halinde davalının miras bırakanın yıllarca annesi ile evli olduğunu bilmeden miras bırakan ile evlenmesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğunu belirtmiş ve davalının mirasçı olamayacağına karar vermiştir⁵⁸⁴. Yargıtay yine başka bir kararında, muris ile evlenmeden önce onun yanında 5 yıl yatılı yardımcı olarak çalışan davalının evlenirken 91 yaşındaki murisin alzheimer hastası olduğunu bilmediğini ileri sürmesi halinde iyiniyetli olmadığının kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir⁵⁸⁵. Nisbi butlan davası devam ederken eşin ölmesi ve mirasçıların davaya devam etmesi halinde bu dava davalı eşin iyiniyetli olmadığının tespiti davasına dönüşecektir. Bu davada sağ kalan eşin iyiniyetli olmadığı ispat edilemezse bu eş yasal mirasçı olarak kabul edilecektir⁵⁸⁶. Hem mutlak butlan hem nisbi butlan davasında sağ kalan eş iyiniyetli olmaması halinde yasal mirasçılık sıfatını kaybedecektir. Yargıtay da son kararlarında iyiniyetli eşin yasal mirasçı olarak kabul edilmesi gerektiğine karar vermektedir⁵⁸⁷.

Ölüme bağlı tasarrufla sağlanan haklar açısından da sağ kalan eşin iyiniyeti önem teşkil etmektedir. Sağ kalan eş iyiniyetli ise mutlak butlan veya tespit davası sonucunda ölüme bağlı tasarrufla kendisine sağlanan hakları talep edebilir. Ancak sağ kalan eş kötü

⁵⁸² Kılıçoğlu, Aile, s. 102; Gençcan, Evlenme, 638; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 324.

⁵⁸³ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 319; Gençcan, Evlenme, 637.

⁵⁸⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2011/673 (2 Kasım 2011).

⁵⁸⁵ Yargıtay 7. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2012/7155 (17 Ekim 2012).

⁵⁸⁶ Yılmaz, *Evliliğin Sona Ermesinin Miras Sözleşmesine Etkisi*, 203; Gençcan, Evlenme, 638.

⁵⁸⁷ Yargıtay 14. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2020/8807 (24 Aralık 2020); “Mutlak butlan davası ya da tespit davası sonucunda evlenme sırasında iyi niyetli olduğu anlaşılan sağ kalan eş yasal mirasçılık sıfatını korur. Ne var ki, mutlak butlan davası ya da tespit davası sonucunda evlenme sırasında iyi niyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş yasal mirasçılık sıfatını da kaybeder. Kanunun iyi niyete hukuki bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyi niyetin varlığıdır. Bu sebeple butlan davası sırasında eşlerden birinin ölümünden sonra sıra eşlerden birinin ölümünden sonra butlan davası da açılmış olması durumunda da sağ kalan eşin mirasçı olması asıldır. Sağ kalan eşin evlilik akdinin kurulması anında iyi niyetli olmadığı, eşlerden birinin ölümünden sonra ilgililer tarafından açılan mutlak butlan davasında kanıtlanmalıdır. Eşlerden birinin ölümünden sonra ilgililer tarafından mutlak butlan davası açılmamışsa, sağ kalan eş evliliğin kurulması anında iyi niyetli sayılır.” Benzer yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/8163 (25 Nisan 2014); Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, K. 2014/157 (14 Ocak 2014); Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay HGK), K. 2011/673 (2 Ekim 2011).

niyetli ise bu hakları talep edemeyecektir⁵⁸⁸. Buna karşılık butlan davasında boşanmada düzenlenen TMK m. 181/f.1 hükmünün örnekseme yoluyla uygulanması gerekmektedir. Bu maddenin uygulanması neticesinde sağ kalan eş iyiniyetli olmasa bile diğer eşin butlan nedenini bilmesine rağmen ölüme bağlı tasarrufu yaptığı anlaşılıyorsa, sağ kalan eş kendisine sağlanan bu hakları talep edebilir⁵⁸⁹. Bu durumda sağ kalan eş lehine yapılan ölüme bağlı tasarruflar geçerli olarak kabul edilecektir⁵⁹⁰.

⁵⁸⁸ Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 318; Gençcan, *Evlenme*, 639.

⁵⁸⁹ Gençcan, *Evlenme*, 639; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 318; Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 100.

⁵⁹⁰ Erdem - Makaracı Başak, *Aile*, 100; Gençcan, *Evlenme*, 69; Çelik, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, 318.

SONUÇ

Evlenme kavramına ilişkin olarak TMK’da herhangi bir tanıma yer verilmemiştir. Evlenmenin tanımı EY’de düzenlenmiş olmakla birlikte, evliliğin unsurları dikkate alınarak doktrin tarafından da tanım yapılmaktadır. Evlenme, farklı cinsiyetteki iki kişinin evlendirme memuru önünde karşılıklı ve birbirlerine uygun irade beyanlarını açıklamalarıyla kurulan ve maddi manevi sürekli bir hayat ortaklığını amaçlayan bir birlikteliktir. Evlenmenin hukuki niteliğine ilişkin olarak doktrinde kurum görüşü, şart-tasarruf görüşü ve sözleşme görüşü olmak üzere üç farklı görüş bulunmaktadır. Kurum görüşü, evlenme ile tarafların aile kurumunu meydana getirdiğini ve bu kurumun tarafların menfaatinden üstün olduğunu savunmaktadır. Şart-tasarruf görüşünü savunanlara göre, taraflar evlendirme memurunun beyanı ile evlenme statüsüne girmektedir. Doktrinde yaygın olarak kabul edilen ve Yargıtay tarafından da benimsenen sözleşme görüşüne göre, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarını açıklamalarıyla evlilik kurulduğundan evlenme aile hukukuna özgü bir sözleşme niteliğine sahiptir.

Evlenmenin meydana gelebilmesi için birtakım şartların varlığı aranmaktadır. Bu şartlardan birinin bile bulunmaması halinde evlenme gerçekleştirilemez. Evlendirme memuru bu şartların bulunmadığını anlaması halinde evlendirme törenini yapmaktan kaçınacaktır. Evlenmenin şartları, maddi şartlar ve şekli şartlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Evlenmenin maddi şartları olumlu koşul niteliğindeki evlenme ehliyeti ve olumsuz koşul niteliğindeki evlenme engelleridir. Evlenme ehliyetinin varlığı için öncelikle tarafların evlenme sırasında ayırt etme gücüne sahip olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra evlenecek olan kadın ve erkeğin kanun koyucu tarafından belirlenen olağan evlenme yaşı olan 17 yaşını doldurmuş olmalıdır. Ancak olağanüstü evlenme yaşı olan 16 yaşın doldurulması halinde de olağanüstü ve pek önemli bir sebebin bulunması durumunda hâkim kararıyla evlenebilmek mümkündür. Evlenme ehliyeti için aranan son koşul ise küçük ve kısıtlı kimselerin evlenebilmek için yasal temsilciden izin almış olmalarıdır. Evlenme yaşından daha küçük bir yaşta evlenilmesi halinde bu evliliğin geçerliliğine ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler

mevcuttur. Kanaatimizce kanunda mutlak butlan ve nisbi butlan nedenleri sınırlı sayıda düzenlendiğinden bu durumun bir butlan nedeni olarak düzenlemesi gerekmektedir.

Evlenmenin maddi şartlarından olan evlenme engelleri, tarafların evlenme ehliyetine sahip olmalarına rağmen evlenmenin gerçekleştirilmesini engelleyen durumlardır. Evlenme engelleri, kesin evlenme engelleri ve kesin olmayan evlenme engelleri olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Kesin evlenme engelleri evlenmenin geçersizliğine yol açmaktayken, kesin olmayan evlenme engellerinin ise evlenmenin geçersizliğine bir etkisi bulunmamaktadır. Kesin evlenme engelleri hısımlık, mevcut evlilik ve akıl hastalığı, kesin olmayan evlenme engelleri bekleme süresi ve bulaşıcı hastalıklardır.

Kesin evlenme engellerinden biri olan hısımlık, yakın hısımlar arasında yapılan evliliğin tıbbi ve ahlaki açıdan sakıncaları olması nedeniyle evlenmeye engel teşkil etmektedir. Kanun koyucu kan hısımlığı, kayın hısımlığı ve evlatlık ilişkisinden doğan hısımlık kapsamında belirli bir dereceye kadar olan hısımlar arasında evlenmeyi yasaklamıştır. Bunun yanı sıra Türk hukukunda tek eşlilik ilkesinin kabul edilmesinin bir sonucu olarak mevcut evliliği bulunan bir kimsenin yeniden evlenebilmesi mümkün değildir. Yeniden evlenmek isteyen kimse önceki evliliğinin sona erdiğini ispat etmekle yükümlüdür. Evlenmeye kesin olarak engel olan diğer bir durum ise tarafların evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığının bulunmasıdır. Akıl hastalarının evlenmesinde tıbbi bir sakınca bulunmadığının sağlık raporuyla tespit edilmesi gerekmektedir. Kesin evlenme engellerinin varlığı halinde evlenme gerçekleştirilemez ancak bunlara rağmen evlenme gerçekleşmişse evlenme geçersiz olur.

Bekleme süresi, sadece kadınlar açısından düzenlenen ve soybağı karışıklığının önlenmesi amacı taşıyan kesin olmayan evlenme engellerinden biridir. Kadın evliliğin sona ermesinin üzerinden üç yüz gün geçmediği müddetçe evlenemez. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte soybağının tespitinin kolay olması nedeniyle bu düzenleme önemini yitirmiştir. Akıl hastalığının yanı sıra Umumi Hıfzıssıhha Kanunu m. 123 ile 124'te bazı hastalıklar evlenme engeli olarak kabul edilmiştir. Bu hastalıkların tedavi edilip iyileştiği ve bulaşma ihtimalinin ortadan kalktığına ispatlanması halinde tarafların evlenebilmesi mümkün olacaktır. Kesin olmayan evlenme engellerinin bulunması durumunda taraflar

evlenemez. Ancak bu engellere rağmen her nasılsa evlenmişlerse evlenme geçerli olarak kabul edilecektir.

Evlenmenin şekli şartlarına ilişkin düzenlemelere TMK ve EY’de yer verilmiştir. Özel hukuk alanında en sıkı şekil şartlarına sahip olan sözleşmelerden biri evlenmedir. Evlenmenin şekli şartları, evlenmeden önce yapılması gereken işlemler, evlenme sırasında yapılması gereken işlemler ve evlenmeden sonra yapılması gereken işlemler olarak üç başlık altında toplanmaktadır. Evlenmek isteyen tarafların öncelikle evlenme başvurusunda bulunması gerekmektedir. Evlenme başvurusu bizzat veya özel yetki verilmesi halinde vekil tarafından yapılabilir. Evlenme memuru evlenme başvurusunu inceler ve eksik belgelerin bulunması halinde bu belgeleri tamamlattırır. İlgililer, tarafların evlenme ehliyetinin bulunmadığını veya evlenmeye engel bir durumun varlığını ileri sürerek evlenmeden önceki günün mesai saatinin sonuna kadar evlenmeye itiraz edebilirler. Tarafların evlenme başvurusunun reddine ilişkin itirazlarına ilişkin yetkili ve görevli mahkeme ret kararını veren yerdeki Aile Mahkemesidir. Ayrıca tarafların talebi üzerine evlendirme memuru altı ay içinde kullanılmak üzere evlenme izin belgesi verir.

Evlenme sırasında yapılması gereken işlemler, evlenme töreninin asli şartları ve evlenme töreninin tali şartları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Evlenme töreninin asli şartları evlenmenin geçerliliği için mutlaka uyulması gereken şartlardır. Buna karşılık, evlenme töreninin tali şartlarının evlenmenin geçerliliğine bir etkisi bulunmamaktadır. Evlenme töreninin asli şartlarından biri tarafların karşılıklı ve birbirine uygun evlenme iradelerini açıklamalarıdır. Tarafların evlenme iradelerini bizzat açıklamaları zorunlu olup vekil aracılığıyla açıklanabilmesi mümkün değildir. Diğer bir asli şart, evlenmenin kanunda yetkili olarak kabul edilen evlendirme memuru önünde yapılmış olmasıdır. Evlendirme yetkisi bulunmayan ancak evlendirme memuru gibi davranan bir kimsenin önünde yapılan evlenmenin akıbetine ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler ileri sürülmektedir. Kanaatimizce evlendirme memurunun yetkili olmadığını bilmemesi halinde tarafların iyiniyeti korunarak evlilik geçerli olarak kabul edilmelidir. Evlenmenin geçerliliğine etkisi bulunmayan tali şartlar ise evlenme töreninde tanıkların bulunması, evlenmenin kanunda belirtilen yerde yapılması, evlenmenin sözlü olarak yapılması ve evlenme töreninin açık olarak yapılmasıdır. Evlenme töreninden sonra yapılması gereken işlemler evlenen çiftlere aile cüzdanının verilmesi, evlenmenin nüfusu idaresinde

bildirilmesi ve aile kütüğü üzerinde tescil edilmesi, evlenmenin savcılığa bildirilmesi ile dini evlenme olarak ayrılmaktadır.

Bir hukuki işleminin kurulabilmesi için gerekli olan kurucu unsurların eksikliği halinde ağır bir yaptırım türü olan yokluk yaptırımını söz konusu olmaktadır. Kurucu unsurlarından birinin eksikliği halinde o işlem hiç doğmamış kabul edilir. Doğmayan bir hukuki işlemin sonlandırılması için dava açılmasına gerekli değildir. Evlenmenin yokluğu kanunda düzenlenmemiş olup doktrin tarafından ortaya konulmuştur. Evlenmenin kurucu unsurları farklı cinsiyetten kişiler arasında evlenmenin gerçekleştirilmesi, evlenmenin yetkili memur önünde yapılması, tarafların aynı anda hazır bulunması ve tarafların evlendirme memuru önünde irade beyanlarını açıklamalarıdır. Bu unsurların eksikliği halinde evlenme yok olarak kabul edilecektir.

Evlenme kadın ve erkek olmak üzere farklı cinsiyetler arasında gerçekleştirilir. Bazı ülkelerde aynı cinsiyetteki kişilerin evlenmesine yönelik kayıtlı hayat ortaklığı şeklinde düzenlemeler yapılmıştır ancak Türk hukukunda buna yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle iki kadının veya iki erkeğin evlenebilmesi mümkün değildir. Aynı cinsiyetteki kimselerin evlenmesi halinde ise bu evlilik hakkında yokluk yaptırımını uygulanacaktır. Evlenen kadın ve erkeğin sonradan cinsiyet değiştirmesi halinde evlenmenin akıbetinin ne olacağına ilişkin olarak ise doktrinde farklı görüşler ileri sürülmektedir. Geçerli bir evlenmenin kanun tarafından yetki verilen evlendirme memuru önünde yapılmış olması gerekmektedir. Evlendirme yetkisi bulunan kimseler TMK m. 134 ile EY m. 7'de sayılmaktadır. Evlendirme yetkisi bulunmayan kimseler önünde yapılan evlenmeler yok olarak kabul edilecektir.

Evlenmek isteyen kadın ve erkeğin evlendirme memuru önünde aynı anda hazır bulunması evlenmenin kurucu unsurlarından biridir. Evlenme başvurusunun aksine tarafların evlenme töreninde bizzat bulunması zorunludur. Evlenme iradesinin bizzat açıklanması gerektiğinden vekaletle evlenmenin yapılması mümkün değildir. Tarafların aynı anda evlendirme memuru önünde hazır bulunmaması durumunda evlenmenin yokluğu söz konusu olacaktır. Geçerli bir evlenme için tarafların evlenme iradesini yetkili evlendirme memuru önünde açıklamaları gerekmektedir. Taraflardan birinin evlenme iradesini açıklamaktan kaçınması halinde evlenme kurulamayacaktır. Bununla birlikte, iradesini açıklamadan taraflardan birinin ölmesi halinde ölen kadın veya erkeğin

iradesinin olumlu olacağı herkes tarafından bilinse bile evlenme yok olarak kabul edilecektir.

Evlenmenin kurucu unsurları bulunmasına rağmen bazı nedenlerin varlığı evlenmenin geçersizliğine yol açmaktadır. Kanunda düzenlenen bu hallerin varlığı halinde evlenme butlan yaptırımına tabi olacaktır. Evlenmenin yokluğunda evlenme hiç kurulmamış olarak kabul edilirken evlenmenin butlanı halinde evlenme kurulmuş ancak bazı nedenlerle sakatlanmıştır. Butlan ile sakat olan bir evlenme sadece mahkeme kararıyla sona erdirilebilmektedir. Butlan kararı ileriye etkili olduğundan bu karar verilinceye kadar evlilik geçerli bir evliliğin tüm hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır. Evlenmenin butlanı, mutlak butlan ve nisbi butlan olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Evlenmenin mutlak butlanı, kamu düzeninin korunması amacıyla kanunda sınırlı olarak sayılan ve evlenmenin geçersizliğine yol açan durumlardır. Mutlak butlan halleri evlenme esnasında taraflardan birinin evli olması, ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk, evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı ve evlenmeye engel olacak derecede hısımlıktır. Türk hukuk sisteminde tek eşlilik ilkesinin kabul edilmesinin bir sonucu olarak evlenme esnasında taraflardan birinin evli olmaması gerekmektedir. Bu nedenle yeniden evlenmek isteyen kimseler önceki evliliğinin sona erdiğini ispatlamalıdır. Yeniden evlenmek isteyen bir kimse önceki evliliğin sona erme şekline bağlı olarak evliliğin sona erdiğine ilişkin resmi belgeyi evlendirme memuruna sunmalıdır. Mevcut evliliği devam ederken ikinci bir evlilik yapan kimsenin bu evliliği mutlak butlan yaptırımına tabi olacaktır. Hakkında ölüm karanesi uygulanan bir kimsenin sonradan ortaya çıkması halinde eşinin yaptığı evlenmenin akıbetine ilişkin olarak doktrinde baskın olarak kabul edilen görüş, ikinci evlenmenin mutlak butlanla batıl olarak kabul edileceğidir. Evlenmenin sona ermesine ilişkin kararın yargılamanın iadesi sonucunda iptal edilmesi halinde ikinci evliliğin geçerliliğine ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler bulunsa da kanaatimizce, kesinleşen mahkeme kararı ile evliliğinin sona ermesi nedeniyle yeniden evlenen kişinin ikinci evliliğinin yargılamanın iadesi nedeniyle mutlak butlan yaptırımıyla geçersiz olarak kabul edilmesi hakkaniyete uygun düşmeyecektir.

Eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun bulunması mutlak butlan hallerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ayırt etme gücünden sürekli yoksunluğun evlenme esnasında bulunması ve doktor raporuyla tespit edilmesi

gerekmektedir. Eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması da mutlak butlan nedeni olarak düzenlenmiştir. Mutlak butlan ile geçersiz bir evlenmeden söz edebilmek için evlenmeye engel olan akıl hastalığının evlenme esnasında bulunması gerekmektedir. Evlenme sırasında ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olan veya evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunan eşin sonradan ayırt etme gücünü kazanması veya akıl hastalığının iyileşmesi halinde dava açabilmesi mümkündür. Bu durumda mutlak butlan nisbi butlana dönüşeceğinden hak düşürücü sürelerle uyulması gerekmektedir.

Eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlık bulunması mutlak butlan nedeni olarak düzenlenmiştir. Kanun koyucu evlenmeye engel olacak derecede hısımlığı kan hısımlığı, kayın hısımlığı ve evlatlık ilişkisinden doğan hısımlık olmak üzere üçe ayırarak ele almıştır. Kan hısımları arasındaki evlenmenin mutlak butlan olarak düzenlenmesi tıbbi ve ahlaki nedenlere dayanmaktadır. Kaçınıcı dereceden olursa olsun üstsoy ile altsoy kan hısımları arasında evlenme yasaklanmıştır. Yansoy kan hısımları arasındaki evlenme yasağı ise üçüncü dereceye kadar sınırlandırılmıştır. Kayın hısımlığında ise üstsoy- altsoy kayın hısımlarından biri ile diğer eşin evlenmesi yasaklanmış olup yansoy kayın hısımları açısından bir yasak düzenlenmemiştir. Evlatlık ilişkisinden doğan hısımlık kapsamında ise evlat edinen ile evlatlık arasında ve bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında evlenme yasaklanmıştır.

Nisbi butlan halleri, tarafların menfaatlerini koruma amacıyla düzenlenen ve sadece tarafları ilgilendiren durumlardır. Nisbi butlan halleri ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, küçük veya kısıtlının yasal temsilcinin izni olmadan evlenmesi ve irade sakatlığı halleri olarak sınırlı sayıda düzenlenmiştir. Evlenme sırasında eşlerden birinin geçici olarak ayırt etme gücünden yoksun bulunması nisbi butlan hallerinden biridir. Geçici olarak ayırt etme gücünden yoksun olan eş ayırt etme gücünü kazandığından evlenmenin nisbi butlanına ilişkin dava açabilir. Küçük ve kısıtlı kimselerin yasal temsilcinin iznini almadan evlenmesi halinde de nisbi butlan söz konusu olmaktadır. Bu durumda izni alınmayan yasal temsilci evlenmenin iptaline ilişkin olarak dava açabilir. Ancak yasal temsilcinin iznini almadan evlenen küçük veya kısıtlı on sekiz yaşını doldurarak ergin olur, kısıtlı olmaktan çıkar veya karısı gebe kalırsa yasal temsilci nisbi butlana ilişkin olarak dava açamaz.

Evlenmenin nisbi butlanına yol açan irade sakatlığı halleri yanıltma, aldatma ve korkutma olarak düzenlenmiştir. Evlenme esnasında iradesi sakatlanan eş nisbi butlan davası açabilecektir. Evlenmeyi hiç istemediği ya da evlenmiş olduğu kişiyle evlenmeyi hiç düşünmediği halde yanılarak evlenme iradesini ortaya koyan veya eşinde bulunmaması onunla evli kalmayı çekilmez bir duruma sokacak seviyede önemli bir niteliğinde yanılarak evlenen eş evlenmenin iptaline yönelik dava açabilir. Eşi veya eşinin bilgisi dahilinde üçüncü bir kişi tarafından eşinin namus ve onuru hakkında aldatılarak evlenen eş veya kendisi ile altsoyunun sağlığı için ağır tehlike arz eden bir hastalık kendisinden gizlenen eş aldatma kapsamında nisbi butlan talebinde bulunabilir. Bunun yanı sıra, kendisinin ya da yakınlarından birisinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik olarak pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye ikna edilen eş evlenmenin iptalini talep edebilecektir.

Evlenme için aranan şartlardan bazıları evlenmenin geçersizliği sonucunu doğurmaz. Bu kapsamda butlan gerektirmeyen haller kadının bekleme süresine uymaması, şekil kurallarına uyulmaması ve bazı bulaşıcı hastalıkların bulunmasıdır. Kadın için öngörülen üç yüz günlük bekleme süresine uyulmadan evlenmesi durumu evlenmenin butlanına yol açmamaktadır. Bunun yanı sıra, evlenmenin yetkili bir memur önünde yapılması dışındaki şekil kurallarına uyulmadan gerçekleştirmesi nedeniyle de evlenmenin butlanına karar verilemeyecektir. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda düzenlenen bazı bulaşıcı hastalıkların varlığına rağmen gerçekleştirilen evlenme geçerli olarak kabul edilecek ve butlanı talep edilemeyecektir.

Mutlak butlan ve nisbi butlan hallerinden birinin bulunması durumunda evlenmenin geçersizliğine karar verilebilmesi için butlan davası açılması gerekmektedir. Evlenmenin butlan gerekçesiyle sona erdirilebilmesi için mahkeme kararına ihtiyaç duyulmaktadır. Butlan davası bozucu yenilik doğuran dava olup butlan kararı da bozucu niteliğe sahip bir karardır. Butlan kararı ileriye etkili olarak sonuç doğurduğundan butlan yaptırımına tabi olan bir evlilik butlan kararı verilene kadar geçerli bir evlenmenin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurur. Mutlak butlan davası Cumhuriyet savcısı ve ilgililer tarafından açılabilir. Mutlak butlan davasının Cumhuriyet savcısı veya ilgililer tarafından açılması durumunda davalı her iki eştir. Eşlerden birinin veya her ikisinin ölmesi halinde ise dava sadece ilgililer tarafından ölen eşin mirasçılara karşı açılabilir.

Nisbi butlan davası açma hakkı ayırt etme gücünden geçici yoksunluk ve irade sakatlığı hallerinde eşe ve yasal temsilcinin izninin arandığı hallerde yasal temsilciye verilmiştir. Eşin açmış olduğu nisbi butlan davasında davalı diğer eş, yasal temsilcinin açtığı davada davalılar her iki eştir. Mirasçılar tarafından nisbi butlan davası açılması mümkün değildir. Mutlak butlan davası açma süresi hakkında herhangi bir zamanaşımı veya hak düşürücü süre öngörülmemişken nisbi butlan davası açma hakkı altı aylık ve beş yıllık hak düşürücü süreye tabidir.

Butlan davasında görevli ve yetkili mahkemeye yönelik olarak boşanma hükümlerine atıf yapılmıştır. Eşlerin butlan davası açması halinde yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya dava açılmadan önce son altı aydır eşlerin birlikte oturdukları yerleşim yeri mahkemesidir. Cumhuriyet savcısı, ilgililer veya yasal temsilci tarafından açılan butlan davasında yetkili mahkeme genel yetki kuralı gereğince davalının yerleşim yeri mahkemesidir. Butlan davalarında görevli mahkeme ise Aile mahkemesidir. Yargılama usulüne ilişkin olarak boşanma hükümlerine atıf yapıldığından uygun düştüğü ölçüde bu hükümler butlan davaları açısından da uygulanacaktır.

Butlan davasının eşler ve çocuklar yönünden sonuçlarına ilişkin olarak boşanma hükümlerine atıf yapılmıştır. Evlenme sırasında iyiniyetli olan eş evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu koruyacaktır. Evlenme ile erginliğin kazanılması halinde ise butlan kararından sonra erginliğin devam edip etmeyeceğine ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Eşlerden birinin evlenme ile vatandaşlık kazanması halinde de iyiniyetli olan eş butlan kararından sonra da vatandaşlığını kaybetmeyecektir. Butlan kararından sonra kadın evlenmeden önceki soyadını yeniden alacaktır. Ancak kadının menfaati bulunduğu ve bu durumun kocasına zarar vermeyeceğini ispatlaması halinde hâkimden kocasının soyadını kullanma izni alabilir. Şartlar değişirse koca bu iznin kaldırılmasını talep edebilecektir.

Evlenmenin butlan kararı ile sona ermesi halinde eşler yönünden mal rejiminin tasfiyesi söz konusu olacaktır. Butlan kararının kesinleşmesinden sonra tarafların talebiyle mal rejiminin tasfiyesine başlanacaktır. Mal rejiminin tasfiyesi butlan davasıyla birlikte veya ayrı bir dava açarak talep edilebilir. Butlan kararı verilmesi halinde eşler maddi ve manevi tazminat talebinde bulunabilir. Mevcut veya beklenen menfaati zedelenen daha az kusurlu eş, kusurlu olan eşten maddi tazminat talebinde bulunabilir.

Kişilik hakkı saldırıya uğrayan eş ise kusurlu olan eşten manevi tazminat talep edebilecektir. Butlan kararı nedeniyle yoksulluğa düşen eş, kusuru daha fazla olmaması halinde yoksulluk nafakası talep edebilir. Evlenmenin butlanı sonucunda tazminat ve nafakaya hükmedilmesi talep edilmesine bağlıdır, hâkim bu hususlarda resen karar veremez.

Butlanına karar verilen bir evlenmede doğan çocuklar evlilik içinde doğmuş olarak kabul edilir ve bu evlilikteki anne ve baba ile soybağı kurulur. Hâkim butlan kararıyla birlikte çocukların velayeti hakkında resen karar verir. Velayet konusunda hâkim çocuğun üstün menfaatini göz önünde bulundurmalıdır. Butlan kararı verilmesi çocuğun bu evlilik içinde kazanmış olduğu soyadına ve Türk vatandaşlığına bir etkide bulunmayacaktır. Kendisine velayet hakkı verilmeyen taraf çocuk ile kendisi arasında kişisel ilişki kurulması talebinde bulunabilir. Anne ve baba dışında üçüncü kişiler de olağanüstü hallerin varlığı halinde çocuk ile kişisel ilişki kurulmasına karar verilmesini isteyebilir. Bunun yanı sıra, kendisine velayet hakkı verilmeyen tarafın mali gücü oranında çocuğun giderleri için iştirak nafakasına hükmedilecektir.

Evlenmenin butlanına karar verilinceye kadar geçerli bir evliliğin tüm hüküm ve sonuçlarını doğuracağından butlan davası açılmadan eşlerden birinin ölmesi halinde sağ kalan eş mirasçı olabilecektir. Mutlak butlan davasında sağ kalan eşin diğer eşe mirasçı olabilmesi için iyiniyetli olması gerekmektedir. Nisbi butlan davası devam ederken eşin ölmesi ve mirasçılarının davaya devam etmesi halinde ise bu dava davalı eşin iyiniyetli olmadığının tespiti davasına dönüşecektir. Sağ kalan eş iyiniyetli olması halinde mirasçılık sıfatına sahip olacaktır. Ölüme bağlı tasarrufla sağlanan haklar açısından da iyiniyet önem arz etmekte olup, sağ kalan eş iyiniyetli olması halinde ölüme bağlı tasarrufla kendisine sağlanan hakları talep edebilecektir.

KAYNAKÇA

Acar, Faruk. *Aile Hukuku - Fasikül II - Evlenmenin Koşulları ve Evlenmenin Butlanı*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 1. Basım, 2025.

Akıntürk, Turgut - Ateş, Derya. *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt*. İstanbul: Beta Yayınları, 25. Basım, 2024.

Akıntürk, Turgut. *Aile Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları, 10. Basım, 2006.

Akkurt, Sinan Sami. “Hukuki İşlemlerde Geçersizlik Olgusuna Genel Bir Bakış” *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4/1 (2014), 99-131.

Berki, Şakir. “Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19/1 (1962), 201-231.

Ceylan, Ebru. “Türk ve İsviçre Hukukunda Evliliğin Şartları ile İlgili Değerlendirmeler” *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20/1 (2021), 7-45.

Çelik, Nazlı Hilal. *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2021.

Doğu, Hakkı Mert. “Evliliğin Yokluğu” *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18/2 (2021), 875-890.

Dural, Mustafa - Öğüz, Tufan - Gümüş, Mustafa Alper. *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 14. Basım, 2019.

Durmuş, Rukiye Feray. *Yenilik Doğuran Davalar*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2021.

Egger, Augut. *Aile Hukuku*. Çev. Tahir Çağa. Zürich: Schulthess, 2. Basım, 1943.

Erdem, Mehmet - Makaracı Başak, Aslı. *Aile Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Basım, 2024.

Erkan, Vehbi Umut - Yücer, İpek. “Ayırt Etme Gücü” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 60/3 (2011), 485-522.

Ersöz, Oğuz - Önder, Gizem Şahika. “Evlenmenin Yokluğu” *Yargıtay Dergisi* 44/3 (2018), 1059-1128.

Ertop, Elif İdil. *Evlenmenin Hükümsüzlüğü ve Evlenmenin Hükümsüzlüğünün Sonuçları*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Gayretli Aydın, Seda. “Kadın ve Kanuni Bekleme Süresi” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 31/136 (2018), 263-292.

Gençcan, Ömer Uğur Gençcan. *Aile Mahkemesi Davaları*. Ankara: Yetkin Yayınları, 4. Basım, 2021.

Gençcan, Ömer Uğur. *Boşanma Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 12. Basım, 2023.

Gençcan, Ömer Uğur. *Evlenme Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2021.

Gençcan, Ömer Uğur. *Evliliğin Genel Hükümleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Basım, 2019.

Göktürk, Ülkü. *Evlenmenin İptali*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Güllüoğlu Altun, Yasemin. "Evlat Edinmeden Doğan Soybağı ve Kurulmuş Olan Soybağında Küçüğün Yüksek Yararının Aranması". *Türk Medeni Hukuku Çerçevesinde Aile Hukukunda Güncel Meseleler Sempozyumu*. ed. Yasemin Güllüoğlu Altun. 143-157. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2021.

Güven, Kudret. “Cinsiyet Değişikliği ve Hukuki Sonuçları” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1/1 (1997), 56-94.

Hatemi, Hüseyin. *Aile Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 10. Basım, 2023.

Işık, Mehmet. *Evlat Edinme*. Ankara: Adalet Yayınevi, 1. Basım, 2005.

İkizler, Metin. *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1. Basım, 2018.

Keskin, Dilşad. “Küçük Yaşta Evlenmenin Müeyyidesi” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15/4 (2011), 65-83.

Kılıçoğlu, Ahmet M.. *Aile Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 8. Basım, 2025.

Koyuncu, Öykü Nur. “Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin “Zorla Evlenme Sonucu Evliliğin Nisbi Butlanla İptali” Hakkındaki 21.06.2023 Tarihli ve E. 2023/250 K. 223/3474 Sayılı Kararının İncelenmesi” *Eskişehir Barosu Dergisi* (2025), 93-116.

Köroğlu, Emre. “Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma” *İstanbul Hukuk Mecmuası* 80/3 (2022), 926-966.

Oğuzman, Kemal - Dural Mustafa. *Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 3. Basım, 2001.

Oğuzman, Kemal - Seliçi, Özer - Oktay-Özdemir, Saibe. *Kişiler Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 22. Basım, 2024.

Oğuzman, M. Kemal - Öz, M. Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 22. Basım, 2024.

Öztañ, Bilge. “Batıl Evlenmelerde Eşlerin Durumu” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26/1 (1969), 193-215.

Öztañ, Bilge. *Aile Hukuku*. Ankara: Turhan Kitapevi, 6. Basım, 2015.

Öztañ, Bilge. *Kişiler Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 11. Basım, 2021.

Savaş, Abdurrahman. “Evlenmenin Yokluğu” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1-2 (2000), 121-140.

Sirmen, Kazım Sedat. “Eş Cinsel Birliktelikler ve Bunların Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Düzenlenişi” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 58/4 (2009), 825-880.

Şahan, Gökhan – Erdoğan, İbrahim Numan. “Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbi Butlanı” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16/1 (2025), 37-48.

Taşbaş, Mustafa Başar. *Evlenmenin Şartları*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Tekben, Tuğçe. “Evliliğin Mutlak Butlanına İlişkin Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi” *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16/2 (2019), 163-214.

Tekinay, Selahattin Sulhi. *Türk Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 7. Basım, 1990.

Tokat, Hüseyin. “Gaipliğin Aile Hukuku Yönünden Sonuçları” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/2 (2017), 523-575.

Uludağ, Sabiha Nur. *Evlenmenin Hükümsüzlüğü Sebepleri*. Ankara: Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah. “Yürürlükten Kaldırılması Gereken Bir Hüküm Olarak Olağanüstü Durumlarda ve Pek Önemli Bir Sebeple Evlenmeye İzin Verilmesi (TMK M. 124/II)” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12/1 (2021), 85-99.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet. *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku Cilt II*. İstanbul: Nurgök Matbaası, 5. Basım, 1965.

Yağcıoğlu, Burcu. “Akıl Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 29/2 (2021), 933-998.

Yılmaz, Çağla. “Evliliğin Sona Ermesinin Miras Sözleşmesine Etkisi” *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10/1 (2023), 189-208.

Yılmaz, Süleyman - Yıldırım, Abdülkerim. *Medeni Hukuk - I Başlangıç Hükümleri - Kişiler Hukuku - Aile Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 4. Basım, 2023.

Yücer Aktürk, İpek. “Kadınlara Özgü Bekleme Süresi ve Sınırlı Evlenme Yasağı Sorunu” *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9/2 (2024), 195-208.

Zevkliler, Aydın - Cumalıoğlu, Emre - Acabey, Mehmet Beşir. *Medeni Hukuku III Aile Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 1. Basım, 2024.

Zevkliler, Aydın. “Medeni Kanun ve Cinsiyet Kargaşası”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2 (1988), 258-285.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://dergipark.org.tr/tr/>

<https://emsal.uyap.gov.tr/>

<https://hudoc.echr.coe.int/>

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>

<https://kazanci.com.tr/>

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

<https://trdizin.gov.tr/>

<https://www.hukukturk.com/>

<https://www.jurix.com.tr/>

<https://www.lexpera.com.tr/>

<https://www.researchgate.net/>

<https://www.turcademy.com/>